

ΠΑΝΤΕΙΟΝ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΝ

ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

ΓΕΝΙΚΟ ΤΜΗΜΑ ΔΙΚΑΙΟΥ

Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών

Δίκαιο και Ευρωπαϊκή Ενοποίηση

Κατεύθυνση: «Ποινικό Δίκαιο και Θεωρία του Δικαίου»

Εργασία:

«Η Βιντεοεπιτήρηση ως ζήτημα της Δικαιοκυβερνητικής »

του

Χριστόφορου Β. ΚΟΛΙΟΥ

Υπεύθυνος - Επιβλέπων Καθηγητής: Χάνος Αντώνιος.

Αθήνα
2012

ΠΡΟΛΟΓΟΣ – ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	4
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1 ^ο	9
1.1 Έννοια Κλειστού κυκλώματος τηλεόρασης.....	9
1.2 Ο ιδιωτικός βίος κατά την πάγια νομολογία του ΕΔΔΑ.....	11
1.3 Η προστασία των προσωπικών δεδομένων και της ελευθερίας του ατόμου	15
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2 ^ο	22
ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΟ ΚΑΙ ΝΟΜΟΘΕΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΤΩΝ ΚΛΕΙΣΤΩΝ ΚΥΚΛΩΜΑΤΩΝ ΤΗΛΕΟΡΑΣΗΣ.....	22
2.1 Κλειστά κύκλωμα τηλεόρασης και Σύνταγμα.	22
2.3 Το άρθρο 5 παρ. 1 του Συντάγματος.....	24
2.4 Το άρθρο 9 απρ. 1 εδ. Β του Σ.....	26
2.5 Άρθρο 9Α συντάγματος	27
2.6 Η ΕΣΔΑ	29
2.7 Η σύμβαση του Συμβουλίου της Ευρώπης.....	34
2.8 Η ευρωπαϊκή οδηγία 95/46/ΕΚ.....	37
2.9 Η αποδεικτική αξιοποίηση παρανόμως κτηθέντων αποδεικτικών μέσων.	39
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3 ^ο	46
ΣΥΝΟΠΤΙΚΗ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΣΧΕΤΙΚΩΝ ΡΥΘΜΙΣΕΩΝ ΣΕ ΆΛΛΑ ΚΡΑΤΗ ΜΕΛΗ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ	46
3.1 Γερμανία.....	46
3.2 Γαλλία	50
3.3 Αυστρία	51
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4 ^ο	56
4.1 Ο νόμος 2472/1997 για την προστασία του ατόμου από την επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα.	56
4.2 Η οδηγία 1/2011	65
4.2.1 Η Αρχή της αναλογικότητας.....	66
4.2.2 Η αρχή του σκοπού.....	68
4.2.3 Η αρχή της αναγκαιότητας.....	70
4.3 Οι αρχές αναγκαιότητας και αναλογικότητας όπως εξειδικεύονται από τις αποφάσεις της Αρχής.....	70
4.4 Τα δικαιώματα του υποκειμένου των δεδομένων	72
4.4.1 Το δικαίωμα ενημέρωσης.	72
4.4.2 Τα δικαιώματα πρόσβασης και αντίρρησης.	73
4.4.3 Δικαίωμα αντίταξης σε αυτοματοποιημένες αποφάσεις.....	74

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5 ^ο	76
5.1 Π.Δ 287/2001, ειδικές ηλεκτρονικές συσκευές για τη βεβαίωση παραβάσεων του Κώδικα οδικής κυκλοφορίας.....	76
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6 ^ο	80
6.1 Η αποτελεσματικότητα της βιντεοεπιτήρησης	80
ΑΝΤΙ ΕΠΙΛΟΓΟΥ	88
Η αναζήτηση της ισορροπίας μεταξύ βιντεοεπιτήρησης και προσωπικών δεδομένων	88
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	90

The implementation and use of video surveillance (Closed Circuit Television technology) in societies across the globe has stimulated major debate on a handful of topics. This report aims to surface and synthesize those issues through an investigative and comparative analysis. The report will provide the reader with a variety of discussions, based on an objective analysis of available publications throughout the world. It addresses the main debates surrounding effectiveness and utility, it further evaluates the concept of the rise of surveillance societies and the protection of individual rights.

Politicians who abide by CCTV as an effective and successful method in the field of crime prevention, suggest that the presence of CCTV systems in public spaces act as a deterrence to criminals or potential offenders. Therefore, innocent individuals should not be bothered by its presence. The cameras target offenders and thus offer no harm to the general public. This mentality is widely used to convince the public that CCTV systems are used for a specific reason and do not impinge on issues of privacy or civil liberties. This mentality in fact up poses an ethical concern, which assumes that in general individuals are innocent and must give up some liberties for the 'greater good' (to detect the 'rotten apples in society'). For many, this entails a repression of rights and freedoms in the name of an ineffective method (Bach 2008).

In several countries, the public has expressed concern over the issue of how improvements in technology (increasing places under surveillance) are detrimental to the protection of privacy and personal data (Ruegg et al. 2004). France's Commission national de l'informatique et des libertés (CNIL) warns of the dangers of CCTV of taking away freedoms of individuals (Guibert and Langellier 2007). In this case, there is also an absence of structures of accountability when it comes to controlling, monitoring and assessing information from CCTV systems. Fay (2004) suggests that there is a concern that authorities and operators of CCTV systems may abuse it for personal or collective interests: bribing, entertainment, court cases, etc.

ΠΡΟΛΟΓΟΣ – ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ραγδαία αύξηση της χρήσης των κλειστών κυκλωμάτων τηλεόρασης έχει σημειωθεί από τις αρχές τις δεκαετίας του '00, για την παρακολούθηση/επιτήρηση χώρων με δημόσιο χαρακτήρα. Κύρια χαρακτηριστικά σημεία του αυξητικού αυτού φαινομένου που καλείται συχνά ως «Βιντεοεπιτήρηση» στην ξενόγλωσση βιβλιογραφία, είναι η γεωγραφική του διάδοση καθώς συναντάται σε μεγάλο αριθμό χώρων, η επέκτασή του σε όλους τους τομείς της καθημερινής ζωής και ο συνδυασμός της οπτικής τεχνολογίας με άλλες μορφές τεχνολογίας. Ο καθολικός χαρακτήρας που αποκτά τόσο ως προς την έκταση όσο και ως προς την ένταση δημιουργεί έντονο προβληματισμό σχετικά με τη συμβατότητα της και τα ατομικά δικαιώματα μιας δημοκρατικής κοινωνίας.

Οι τεχνολογικές εξελίξεις που όπως είναι φυσικά γνωστό προηγούνται του δικαίου, το ασαφές ρυθμιστικό πλαίσιο που δεν είναι επαρκώς επεξεργασμένο και οδηγεί στην ανεξέλεγκτη από το δίκαιο χρήση, επιφέρουν συνεχώς προβληματισμό και ποικίλες αντιδράσεις. Ιδιαίτερη σημασία δημιουργεί το ζήτημα της αποτελεσματικότητας καθώς αμφισβητείται ολοένα και περισσότερο ότι επιτυγχάνεται μείωση της εγκληματικότητας και αναβάθμιση του επιπέδου ασφάλειας στους δημόσιους χώρους.

Η δυναμική αυτή εξέλιξη της πληροφορικής και η επίδρασή της στις σχέσεις των ανθρώπων αλλά και στην έννομη τάξη, δημιούργησε την ανάγκη στους νομικούς να θεμελιώσουν και να αναπτύξουν μια νέα επιμέρους επιστήμη η οποία θα έχει ως αντικείμενο την Χρυσή τομή της νομικής επιστήμης και της πληροφορικής. Η ανάγκη αυτή εμφανίστηκε πιο έντονα το έτος 1992^{1,2}.

¹ Βλ Αραβαντινός Βασίλειος., Η προστασία των Στοιχείων προσωπικού χαρακτήρα από την αθέμιτη επεξεργασία τους με ηλεκτρονικό υπολογιστή Συμβολή στη Δικαιοκυβερνητική. Σελ.10-11, με τις εκεί παραπομπές.

² Βλ και Οδηγία Νο R. (80) 15 του Συμβουλίου της Ευρώπης με θέμα “Teaching, research and training in the field of law and information technology” «.... Αν και οι υπολογιστές, οι βάσεις δεδομένων, οι τηλεπικοινωνίες, τα έμπειρα συστήματα και άλλα στοιχεία της σύγχρονης πληροφορικής

Στο ζήτημα της νέας επί μέρους επιστήμης μπορεί να υποστηρίξει κανείς ότι εξελίχθηκε και η επιστημονική τάση που αποκαλείται «συστηματική ή φιλοσοφική». Το ζήτημα της σχέσεως της Νομικής Επιστήμης με την πληροφορική αντιμετωπίστηκε από δικαιοφιλοσοφική άποψη. Έτσι με βάση το γενικό ορισμό της φιλοσοφίας ως ενασχολήσεως με τις προϋποθέσεις και τις δυνατότητες του «ορθώς γινώσκειν» και «ορθώς πράττειν», προτάθηκε η δημιουργία δύο επιστημονικών κλάδων, της Νομοπληροφορικής και της Δικαιοκυβερνητικής³.

Η βιντεοεπιτήρηση στην Ελλάδα αποτελεί ένα ζήτημα το οποίο εμφανίστηκε έντονα στο προσκήνιο κατά την περίοδο των Ολυμπιακών αγώνων και δεν είναι καθόλου τυχαίο που απετέλεσε αντικείμενο αντιπαραθέσεων ως προς τους σκοπούς χρήσης, τόσο μεταξύ της Αρχής Προστασίας Δεδομένων Προσωπικού Χαρακτήρα και Κυβέρνησης, όσο και μεταξύ ευρύτερων πολιτικών και κοινωνικών δυνάμεων με αντιτιθέμενες απόψεις. Είναι εξίσου γνωστό ότι το ζήτημα των θεμιτών σκοπών επεξεργασίας σε συνδυασμό με τη παράκαμψη των σχετικών αποφάσεων της Αρχής Προστασίας προσωπικών Δεδομένων, οδήγησε σε παραίτηση του προέδρου της Αρχής και πέντε ακόμη μελών της και περαιτέρω σε ψήφιση νομοσχεδίου που επιτρέπει την ηλεκτρονική παρακολούθηση των δημόσιων συγκεντρώσεων⁴.

Στην ίδια ακριβώς κατεύθυνση κινούνται και οι πρόσφατες νομοθετικές ρυθμίσεις⁵, με μοναδική υποχρέωση καταστροφής του συγκεντρωθέντος

χρησιμοποιούνται όλο και πιο συχνά σε όλους τους τομείς της δημοσίας διοικήσεως, της εμπορικής ζωής κ.τ.λ.. οι φοιτητές της νομικής και οι ασκούντες το επάγγελμα του νομικού δεν είναι ακόμη επαρκώς εξοικειωμένοι μ'αυτά τα νέα φαινόμενα. Ούτε γνωρίζουν πάντοτε ικανοποιητικά τις εφαρμογές της πληροφορικής στον τομέα του δικαίου.. Αλλά ούτε και οι νομικοί αντιλαμβάνονται σημαντικά νομοθετικά προβλήματα που προκαλούνται από τη χρήση της πληροφορικής σε πολυάριθμους τομείς της καθημερινής ζωής. Γι αυτό η νομική παιδεία θα πρέπει να εξοικειώνει τους σπουδαστές του δικαίου με αυτά τα ζητήματα...

³ Τον όρο «Δικαιοκυβερνητική» εισήγαγε ο Ιταλός M Losano (1969) ως «Giuscibernica». Στην Ελλάδα εισήχθη από τον Ιωάννη Στράγγα (1990). Για περισσότερες λεπτομέρειες Βλ. Αραβαντινός Βασίλειος (1996) και (1994), σελ 26 επομ. με οικείες παραπομπές.

⁴ Βλ. γνωμοδότηση εισαγγελέα Αρείου Πάγου σχετικά με τη χρήση κλειστών κυκλωμάτων τηλεόρασης σε δημόσιους χώρους και τη μετέπειτα νομοθετική ρύθμιση του άρθρου 8 Ν. 3625/2007

⁵ Άρθρο 12 παρ. 1 του Νόμου 3783/2009 – «Οι δημόσιες αρχές επιτρέπεται να εγκαθιστούν συσκευές καταγραφής ήχου ή εικόνας σε δημόσιους χώρους για τη διαφύλαξη της ασφάλειας του κράτους, της άμυνας, της δημόσιας ασφάλειας.... Για την προστασία προσώπων και πραγμάτων, καθώς και για τη διαχείριση της κυκλοφορίας».

υλικού πέραν των επτά (7) ημερών. Με απόκριση της Αρχής, το περιεχόμενο της νέας ρύθμισης επικρίνεται έντονα και χαρακτηρίζεται ως «αποθετικό», «αρνητικό» και μη «συνταγματικά ανεκτό», καθώς «θίγει τον πυρήνα του δικαιώματος και αποκλείει την εφαρμογή των διατάξεων του Ν. 2472/1997 σε ένα μεγάλο πεδίο δράσης της δημόσιας Αρχής χωρίς όρια, κριτήρια και εξειδίκευση.....»⁶.

Η δικαιοκυβερνητική ετυμολογούμενη από το δίκαιο και την Κυβερνητική – τη σύγχρονη επιστήμη της επικοινωνίας και του ελέγχου τόσο των εμπύχων όσο και των απύχων συστημάτων – έχει ως αντικείμενο τη διακυβέρνηση ήτοι τον έλεγχο των επιπτώσεων της υπό ευρεία έννοια νομικής πληροφoρίας, την οποία φέρεται να επεξεργάζεται ο ηλεκτρονικός υπολογιστής. Συνεπώς εδώ σκοπός της παρούσης εργασίας είναι η πραγμάτευση ενός κρίσιμου και επίκαιρου για την ελληνική έννομη τάξη ζητήματος της προστασίας των στοιχείων προσωπικού χαρακτήρα από την αθέμιτη επεξεργασία τους, μέσω των κλειστών κυκλωμάτων τηλεόρασης. Θεωρείται αυτονόητο λοιπόν ότι το ζήτημα αυτό εντάσσεται κατεξοχήν στον κλάδο της Δικαιοκυβερνητικής. Σαφώς βέβαια δεν είναι μικρό πράγμα να τεθούν υπό ρύθμιση και κρατικό έλεγχο όλα τα υπάρχοντα μέχρι στιγμής μικρά και μεγάλα ηλεκτρονικά αρχεία με στοιχεία προσωπικού χαρακτήρα, τα οποία στην πλειοψηφία τους δρουν υπό καθεστώς πλήρους ελευθερίας. Στη Δικαιοκυβερνητική εντάσσονται θέματα ελέγχου του πληροφοριακού τεχνολογικού εξοπλισμού σε σχέση κυρίως με Συνταγματικά κατοχυρωμένα ή κατοχυρωτέα ατομικά και κοινωνικά δικαιώματα. Από την άποψη αυτή η Δικαιοκυβερνητική είναι συνδεδεμένη με τη φιλοσοφία του δικαίου, αλλά και με το Δημόσιο Δίκαιο και δη το Συνταγματικό⁷.

Τα ζητήματα που θα εξεταστούν στο παρόν πόνημα εκτείνονται από τα βασικά χαρακτηριστικά της βιντεοεπιτήρησης, την ορολογία, την πρόοδο των τεχνολογικών εξελίξεων και τη λειτουργία της επιτήρησης γενικότερα, μέχρι τους περιορισμούς που υφίστανται τα ατομικά δικαιώματα, το ζήτημα της

⁶ Βλ. την υπ' αριθμ. 1/2009 γνωμοδότηση της Αρχής Προστασίας Προσωπικών Δεδομένων

⁷ Βλ. Αραβαντινός Β., Εισαγωγή στη νομοπληροφορική και δικαιοκυβερνητική

αποτελεσματικότητας, το υπό διαμόρφωση νομικό-θεσμικό πλαίσιο σε ευρωπαϊκό αλλά και σε εθνικό επίπεδο καθώς και τα τυχόν προβλήματα που ανακύπτουν από την εξειδίκευση των αρχών προστασίας των προσωπικών δεδομένων σε οπτικο-ηλεκτρονικό πεδίο.

Η ξενόγλωσση βιβλιογραφία που παρατίθεται έχει και ενδεικτικό χαρακτήρα που αποτυπώνει αφενός το αυξανόμενο επιστημονικό ενδιαφέρον και αφετέρου την πολυπλοκότητα που εμπεριέχει το επιχείρημα μιας «μεταπτυχιακής» προσέγγισης.

Η χρήση των κλειστών κυκλωμάτων τηλεόρασης σε προσβάσιμους στο κοινό χώρους έχει ιδιαίτερες νομικές, κοινωνιολογικές και πολιτικές προεκτάσεις και δεν θα πρέπει να αντιμετωπίζεται μόνο από τον επιστημονικό κλάδο αλλά είναι θέμα που μας αφορά όλους, όπως άλλωστε μας αφορά και κάθε ζήτημα που άπτεται των ατομικών δικαιωμάτων και ελευθεριών. Η γενικότερη ευαισθητοποίηση των πολιτών στο θέμα αυτό, ιδιαίτερα στη περίπτωση που το εν λόγω ζήτημα αντιμετωπίζεται αποσπασματικά, αποτελεί προϋπόθεση ενίσχυσης του δημοσίου διαλόγου, ώστε να διαμορφωθούν οι κατάλληλες εγγυήσεις για την προστασία των ατομικών δικαιωμάτων⁸.

⁸ Λεβεντοπούλου Μαρία, Η Βιντεοεπιτήρηση και το δικαίωμα προστασίας προσωπικών δεδομένων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1^ο

1.1 Έννοια Κλειστού κυκλώματος τηλεόρασης

Με τον όρο κλειστό κύκλωμα τηλεόρασης εννοούμε την απευθείας σύνδεση και αναμετάδοση της εικόνας, με ή και χωρίς δυνατότητα καταγραφής⁹, από κάμερες οι οποίες έχουν τοποθετηθεί σε σημεία παρακολούθησης. Ένα κλειστό κύκλωμα τηλεόρασης, ενδεικτικώς αποτελείται από κάμερες χώρου, σταθμούς παρακολούθησης, χειριστήρια ελέγχου και τις μονάδες καταγραφής.

Ένας πολύ σύντομος και ιδιαίτερα εύστοχος ορισμός προστέθηκε το 2001 στο νόμο της Γερμανίας για την προστασία των προσωπικών δεδομένων¹⁰ όπου προσδιορίζεται ως «παρακολούθηση δημόσια προσβάσιμων χώρων με οπτικά-ηλεκτρονικά μέσα». Το σημαντικότερο στοιχείο του ορισμού αυτού είναι ότι δεν προσδιορίζονται τα χρησιμοποιούμενα τεχνολογικά μέσα και έτσι μπορούν να συμπεριληφθούν σε αυτόν όλες οι μορφές οπτικής – ηλεκτρονικής παρακολούθησης, ακόμη και αυτές που δεν έχουν διαδοθεί για τη συγκεκριμένη μορφή παρακολούθησης¹¹ ή θα επινοηθούν στο μέλλον.

Ενδιαφέρον επίσης παρουσιάζει και η χρησιμοποιούμενη ορολογία καθώς δεν περιορίζεται πλέον στον αμιγώς τεχνικό όρο κλειστό κύκλωμα τηλεόρασης, αλλά έχει εμπλουτιστεί με τον αγγλικό όρο video surveillance (γερμ. Videouberwachung). Ο όρος αυτός αναφέρεται στη χρήση κλειστών κυκλωμάτων τηλεόρασης, αλλά χρησιμοποιείται γενικότερα για την οπτική – ηλεκτρονική παρακολούθηση, ένας όρος εξίσου χρήσιμος που αποδίδει ακριβέστερα το εύρος των δυνατοτήτων στη χρήση των τεχνολογικών μέσων.

⁹ Αρμαμέντος Π, Σωτηρόπουλος Β., Προσωπικά Δεδομένα, Ερμηνεία Ν. 2472/1997, Εκδόσεις Σάκκουλα Αθήνα-Θεσσαλονίκη, σελ 20,53

¹⁰ BTSG (Erlauterung) άρθρο 6b

¹¹ Χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι η εξ αποστάσεως οπτικο- ηλεκτρονική παρακολούθηση, είτε δορυφορικά είτε ασύρματα, οι οποίες έχουν τεράστιες διαστάσεις την τελευταία δεκαετία και προσεγγίζει όλο και περισσότερο τη συμβατική βιντεοεπιτήρηση. Επίσης είναι δυνατή η χρήση ειδικών αεροπλάνων ή άλλων ιπτάμενων μέσων.

Στην Ελληνική γλώσσα, η αρχή προστασίας δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα χρησιμοποιούσε κατά κανόνα τον όρο κλειστό κύκλωμα τηλεόρασης και ενίοτε παραλλαγές του¹². Μονολεκτικοί όροι όπως βιντεοεπιτήρηση ή βιντεοπαρακολούθηση δεν χρησιμοποιούνται συστηματικά και απουσιάζουν τελείως από το καθημερινό λεξιλόγιο, έχουν όμως το πλεονέκτημα ότι συνδυάζουν τη βασική τεχνολογία για την καταγραφή των εικόνων με σκοπό λειτουργίας των συστημάτων αυτών, την παρακολούθηση – επιτήρηση. Σήμερα βέβαια, κατόπιν της νέας οδηγίας της Αρχής γίνεται χρήση του όρου και στη χώρα μας. Γενικότεροι όροι όπως Τηλε-επιτήρηση που δίνει έμφαση στην εξ αποστάσεως παρακολούθηση ανεξαρτήτως χρησιμοποιούμενων μέσων και ηλεκτρονική εποπτεία, έχουν το πλεονέκτημα ότι δεν αναφέρονται μόνο στη λήψη-καταγραφή εικόνας αλλά καλύπτουν και τη καταγραφή ήχου. Στην παρούσα εργασία χρησιμοποιείται και ο όρος βιντεοεπιτήρηση παράλληλα με την οπτική – ηλεκτρονική παρακολούθηση αφενός μεν για να δίνει έμφαση στο οπτικό σκέλος αφετέρου δε για να αποδίδει πληρέστερα την κοινωνική ομοιομορφία που τείνει να διαμορφώνει η αίσθηση παρακολούθησης, τη σχέση κάμερας ατόμων στο χώρο και τον κατ' αρχήν ανοιχτό χαρακτήρα της¹³.

Δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα ή αλλιώς προσωπικά δεδομένα και προσωπικά στοιχεία είναι, σύμφωνα με το Νόμο 2472/1997 και την οδηγία 95/46/EK κάθε πληροφορία που αναφέρεται στο πρόσωπο του κάθε ατόμου, π.χ το όνομα και το επάγγελμα του ατόμου, ή οικογενειακή του κατάσταση, η ηλικία του, ο τόπος κατοικίας, η φυλετική του προέλευση, τα πολιτικά του φρονήματα, η θρησκεία που πιστεύει οι φιλοσοφικές του απόψεις, η συνδικαλιστική του δράση, η υγεία του, η ερωτική του ζωή και οι τυχόν ποινικές του διώξεις και καταδίκες.

¹² Κλειστό κύκλωμα βιντεοσκόπησης (οδηγία 115/2001 και απόφαση 40/2003), κλειστό σύστημα παρακολούθησης (απόφ. 3/2005), αλλά και σύστημα βιντεοεπιτήρησης (αποφ. 63/2004)

¹³ Βλ. λεξικό της κοινής νεοελληνικής (ινστιτούτο νεοελληνικών Σπουδών – ίδρυμα Μ. Τριανταφυλλίδη, 1998) επιτηρώ: παρακολουθώ με προσοχή, προσέχω τι κάνει κάποιος και ιδίως αν κάνει κάποιος κάτι παράνομο ή ανεπιθύμητο, ενώ παρακολουθώ: παρατηρώ συστηματικά και κρυφά τις κινήσεις, τις δραστηριότητες κάποιου, τον κατασκοπεύω. Ως συνώνυμο του κατασκοπεύω συναντάται το παρακολουθώ και στο λεξικό Μπαμπινιώτη (Γ. Μπαμπινιώτης, λεξικό της Νέας Ελληνικής Γλώσσας, Αθήνα: Κέντρο Λεξικογραφίας, 1998) – ακολουθώ κάποιον από κοντά ώστε να μη χάνω τα ίχνη του.

Ο νόμος 2472/1997 στο άρθρο 2α και β διακρίνει τα δεδομένα σε απλά και ευαίσθητα, ανάλογα με τη σφαίρα της προσωπικότητας τα οποία αυτά αφορούν. Η διάκριση αυτή αποβλέπει σε αυξημένη προστασία των ευαίσθητων δεδομένων, τα οποία συγκροτούν το σκληρό πυρήνα της ιδιωτικής ζωής¹⁴.

1.2 Ο ιδιωτικός βίος κατά την πάγια νομολογία του ΕΔΔΑ.

Ιδιαίτερο θέμα καταλαμβάνει το δικαίωμα προστασίας του ιδιωτικού βίου, όπου κατοχυρώνεται στο άρθρο 9 παρ. 1 του Ελληνικού Συντάγματος ως απαραβίαστο της ιδιωτικής και οικογενειακής ζωής του ατόμου¹⁵. Η έννοια του εν λόγω δικαιώματος είναι ρευστή¹⁶. Δεν αμφισβητείται όμως ότι συνδέεται στενά τόσο με την προσωπική ελευθερία με ευρεία έννοια (δικαίωμα ελεύθερης ανάπτυξης της προσωπικότητας αρθ. 5 παρ. 1 Σ) όσο και με το δικαίωμα προστασίας προσωπικών δεδομένων (Άρθρο 9Α Σ). Η συναφής του σχέση με το δικαίωμα προστασίας των προσωπικών δεδομένων δεν εξαντλείται στο γεγονός ότι και τα δύο θεωρούνται εξειδίκευση του δικαιώματος ελεύθερης ανάπτυξης της προσωπικότητας¹⁷ αλλά υφίσταται και μια ιδιαίτερη σχέση μεταξύ τους που αποτυπώνεται στο άρθρο 1 του ν. 2472/1997.

Η προστασία των προσωπικών δεδομένων αφορά όλες τις πληροφορίες που αναφέρονται σε ένα άτομο κι όχι μόνο αυτές που άπτονται της ιδιωτικής σφαίρας. Ο νομοθέτης αναγνωρίζει ότι σκοπός των προϋποθέσεων που θεσπίζονται για την επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα είναι «η προστασία των δικαιωμάτων και των θεμελιωδών ελευθεριών¹⁸ και ιδίως της

¹⁴ Αυγουστιανάκης Μ., προστασία του ατόμου από την επεξεργασία προσωπικών δεδομένων, ΔτΑ 11/2001, σελ. 695

¹⁵ Χρυσόγονος Κ.Χ, Ατομικά και Κοινωνικά δικαιώματα – 3^η αναθεωρημένη έκδοση. Εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη 2006, σελ. 247-255

¹⁶ Μαυριάς Κ.Γ., Το Συνταγματικό δικαίωμα ιδιωτικού βίου. Εκδ. Αντ.Ν Σάκκουλα 1982.

¹⁷ Βλ. Χρυσόγονος 176, 210, 252

¹⁸ Για την κατοχύρωση της προστασίας των προσωπικών δεδομένων στο σύνολο των συνταγματικών δικαιωμάτων πριν την αναγόρευσή της σε αυτοτελές συνταγματικό δικαίωμα βλ. Σωτηρόπουλος 8 υπ. 20.

ιδιωτικής ζωής». Παρά λοιπόν του γεγονότος ότι τα προσωπικά δεδομένα δεν εμπλέκονται στη συζήτηση για το τι ανήκει στη σφαίρα του ιδιωτικού βίου και τι όχι, έχουν μια προνομιακή σχέση με τη προστασία του ιδιωτικού βίου, η οποία δεν είναι θεωρητική αλλά αντανακλά την πραγματικότητα. Παράδειγμα παραβίασης προσωπικών δεδομένων που οδηγεί σε περιορισμό του ιδιωτικού βίου είναι η δυνατότητα δημιουργίας ψηφιακού προφίλ μέσω του συνδυασμού πλήθους πληροφοριών. Η δημιουργία μιας σύνθετης ταυτότητας από επιμέρους πτυχές της προσωπικότητας προσβάλλει έντονα την έννοια της ιδιωτικότητας χαρακτηριστικό της οποίας είναι η απομόνωση των διαφόρων όψεων της ζωής του ατόμου.

Το δικαίωμα του ιδιωτικού βίου αρχικά, ήταν συνδεδεμένο με την προστασία της κατοικίας και του οικογενειακού ασύλου, αλλά σταδιακά αναγνωρίστηκε ένας βαθμός προστασίας και στο δημόσιο χώρο. Η σταδιακή αυτή εξέλιξη οφείλεται σε μεγάλο βαθμό στην ανάπτυξη των μεθόδων ηλεκτρονικής παρακολούθησης¹⁹ αλλά και με τη διεύρυνση της έννοιας της κατοικίας που δεν θεωρείται πλέον αποκλειστικά ο χώρος διαμονής αλλά κάθε χώρος που χρησιμοποιείται για διαβίωση (μόνιμη ή προσωρινή) ή για εργασία και δεν είναι προσιτός σε όλους. Η αποδέσμευση της ιδιωτικής ζωής από την έννοια της κατοικίας και γενικότερα ότι το εν λόγω δικαίωμα δεν εκλείπει σε χώρους όπου αναπτύσσεται κοινωνική δραστηριότητα απαντάται και σε επίπεδο θεωρίας αλλά και νομολογίας του ΕΔΔΑ. Σύμφωνα με την ερμηνεία του άρθρου 8 της ΕΣΔΑ, αναγνωρίζεται το δικαίωμα να αναπτύσσει το άτομο σχέσεις με τους άλλους, ενώ συμπεριλαμβάνονται σε αυτό και εκδηλώσεις του «δημόσιου βίου»²⁰. Αυτό σημαίνει ότι το ατομικός βίος δεν προστατεύεται μόνο όταν το άτομο είναι απομονωμένο από τους άλλους αλλά και την εξουσία του ατόμου να διαμορφώνει τη ζωή του ανώνυμα και να απαγορεύει τους τρίτους να παραβιάσουν την ανωνυμία

¹⁹ Πρβ. Μαυριάς 164-165 και Χρυσόγονος 251, ο οποίος αναφέρει αυτή τη παράμετρο ως *ratio* κατοχύρωσης στο Ελληνικό Σύνταγμα του 1975 του απαραβίαστου της ιδιωτικής και οικογενειακής ζωής του ατόμου.

²⁰ Για τη νομολογία του ΕΔΔΑ για την έννοια του ιδιωτικού βίου CofEurope 2007, 4παρ 11 υπ. 1. Επίσης Σταθάκης, Ανθόπουλος 2007, 724, Taylor 75-76, Ιγγλεζάκης 123-124, Μήτρου 2008, 114 υπ. 37. Για τα δυσδιάκριτα όρια μεταξύ Δημόσιου και ιδιωτικού βίου με βάση τις δραστηριότητες βλ. Μαυριάς 100.

τους. Το ΕΔΔΑ όπως παρουσιάζεται κάτωθι στην υπόθεση Perry κατά του Ηνωμένου Βασιλείου, αναγνωρίζει μια ζώνη αλληλεπίδρασης του ατόμου με τους άλλους ακόμη και σε δημόσιο περιβάλλον η οποία περικλείεται στην έννοια του ιδιωτικού βίου. Η υπόθεση Perry κατά Ηνωμένου Βασιλείου²¹, της 17-7-2003, αφορούσε τη μαγνητοσκόπηση με κάμερα σε αστυνομικό τμήμα, ενός υπόπτου, προκειμένου να εξακριβωθεί η ταυτότητά του. Συγκεκριμένα ο Perry Βρετανός υπήκοος κατηγορήθηκε ότι το 1997 συμμετείχε σε ληστείες εναντίον οδηγών φορτηγών, παριστάνοντας απλά τον περαστικό στην περιοχή του Wolverhampton. Ύστερα από πολλές Προσπάθειες αστυνομικών, να εντοπίσουν και να εξακριβώσουν την ταυτότητά του, αποφασίστηκε να τον βιντεοσκοπήσουν με τη χρήση κάμερας για την εξακρίβωση των στοιχείων του. Έτσι κατά τη μεταφορά του από τις φυλακές προς το Αστυνομικό Τμήμα βιντεοσκοπήθηκε από κάμερα που υπήρχε εκεί και λειτουργούσε καθ' όλο το εικοσιτετράωρο. Το βίντεο αυτό παρουσιάστηκε σε αρκετούς αυτόπτες μάρτυρες των ληστειών, από τους οποίους δύο αναγνώρισαν τον Perry ως αναμειγμένο στις ληστείες. Τόσο ο Perry όσο και ο συνήγορός του αγνοούσαν την ύπαρξη κάμερας και δεν είχαν ενημερωθεί για το περιεχόμενό της. Το δικαστήριο έκρινε ότι η βιντεοσκόπηση και η χρήση του βίντεο συνδέεται άμεσα με το δικαίωμα προστασίας της ιδιωτικής ζωής, κρίνοντας ότι η εξακρίβωση της ταυτότητας με αυτόν τον τρόπο, στο μέτρο που δυνητικά θα μπορούσε να χρησιμοποιηθεί το συγκεκριμένο βίντεο στην επικείμενη δίκη του, παραβίαζε το άρθρο 8 της Σύμβασης.

Η υπόθεση Peck κατά Ηνωμένου Βασιλείου της 28-01-2003 αφορούσε τη μαγνητοσκόπηση από κλειστό κύκλωμα τηλεόρασης, το οποίο ήταν εγκατεστημένο σε δημόσιο χώρο, ενός ατόμου που κρατούσε μαχαίρι προσπαθώντας να αυτοκτονήσει στη μέση μιας διαχωριστικής νησίδας. Τη σκηνή αυτή βιντεοσκόπησε κάμερα και ο χειριστής ειδοποίησε αμέσως την αστυνομία η οποία τον παρέλαβε αιμόφυρτο, τον οδήγησε στο αστυνομικό τμήμα και αργότερα τον άφησε ελεύθερο. Τα Βρετανικά Μέσα μαζικής ενημέρωσης μετέδωσαν στην τηλεόραση το σχετικό βίντεο χωρίς να

²¹ Perry v. The United kingdom, <http://www.echr.coe.int/echr>

καλυφθούν τα χαρακτηριστικά του εν λόγω προσώπου. Το δικαστήριο έκρινε ότι παραβιάζεται το άρθρο 8 της Σύμβασης. Συγκεκριμένα έκρινε ότι αυτή καθ' αυτή η παρακολούθηση ατόμων σε δημόσιο χώρο δεν προσβάλλει το δικαίωμά τους στην ιδιωτική ζωή, εφ' όσον οι σχετικές εικόνες δεν αποτελούν αντικείμενο επεξεργασίας. Αντίθετα, μπορεί να τεθεί ζήτημα προσβολής του άρθρου 8, αν τα συλλεγμένα δεδομένα υποβάλλονται σε συστηματική ή συνεχή επεξεργασία, γεγονός το οποίο είχε συμβεί, κατά την κρίση του Δικαστηρίου.

Στον αντίποδα της διευρυμένης αντίληψης για την προστασία της ιδιωτικότητας του ατόμου ακόμη και σε δημόσιο χώρο είναι η άποψη ότι οτιδήποτε γίνεται σε ένα δημόσιο χώρο μπορεί να καταγραφεί και να μεταδοθεί, εφ' όσον είναι ήδη δυνάμει ορατό από τους άλλους. Επομένως όχι μόνο δεν τίθεται ζήτημα προστασίας του εν λόγω δικαιώματος αλλά μόνο όποιος έχει κάτι να αποκρύψει ενοχλείται τελικώς από την καταγραφή της δραστηριότητάς του. Η αντίδραση λοιπόν στη γενικευμένη βιντεοεπιτήρηση όχι μόνο δεν δικαιολογείται αλλά είναι ύποπτη καθ' όσον μπορεί να υποκρύπτει συγκάλυψη παραβατικής συμπεριφοράς. Αυτή η αντίληψη όμως ενοχοποιεί όσους θεωρούν ότι θίγεται η αυτοδιάθεσή τους από την καταγραφή των κινήσεών τους.

Παρά ταύτα όμως, τόσο σε θεωρητικό όσο και σε νομολογιακό επίπεδο, γίνεται δεκτό ότι υφίσταται η έννοια της ιδιωτικότητας και σε χώρους με δημόσιο χαρακτήρα²².

Ολοκληρώνοντας, ο περιορισμός του ατομικού δικαιώματος συνέπεια της βιντεοπαρακολούθησης είναι περισσότερο εμφανής σε σχέση με το δικαίωμα προστασίας προσωπικών δεδομένων, παρά με το δικαίωμα της ιδιωτικότητας και του ορισμού της προσωπικής ελευθερίας. Σοβαρές αμφιβολίες άλλωστε έχουν διατυπωθεί για το εάν η προστασία του ιδιωτικού βίου μπορεί να

²² Πρβ. Αλιβιζάτος 2007, 21 όπου επισημαίνει ότι στο άρθρο 8 της ΕΣΔΑ έχει αρχίσει να διαμορφώνεται ένα ευρωπαϊκό δίκαιο ιδιωτικότητας και στο επίκεντρο του νέου αυτού κλάδου είναι το δικαίωμα του καθενός να προβαίνει σε ιδιωτικές επιλογές ακόμη και σε δημόσιο χώρο.

αντιταχθεί ως αντίβαρο στην ηλεκτρονική παρακολούθηση σε δημόσιους χώρους²³.

1.3 Η προστασία των προσωπικών δεδομένων και της ελευθερίας του ατόμου

Η χρήση κλειστών κυκλωμάτων τηλεόρασης έρχεται άμεσα σε σύγκρουση με το δικαίωμα προστασίας προσωπικών δεδομένων αλλά και ευρύτερα με τα αναφερόμενα δικαιώματα της ελευθερίας και προσωπικότητας του ατόμου, ιδιαίτερα όταν η χρήση είναι εκτεταμένη και ανεξέλεγκτη. Το δικαίωμα προστασίας προσωπικών δεδομένων ή του πληροφοριακού αυτοκαθορισμού²⁴, οροθετήθηκε στην ελληνική έννομη τάξη αρχικά με το Νόμο 2472/1997 και ακολούθως με την αναθεώρηση του Ελληνικού Συντάγματος το 2001, κατοχυρώθηκε σε συνταγματικό επίπεδο στο άρθρο 9Α. Αντικείμενο της προστασίας δεν είναι τα προσωπικά δεδομένα αυτοτελώς αλλά τα πρόσωπα – φορείς του εν λόγω δικαιώματος, έναντι της επεξεργασίας. Συνεπώς η καταγραφή παρουσίας – συμπεριφοράς προσώπων τα οποία είναι δυνατόν να εξατομικευτούν σε χώρους με δημόσιο χαρακτήρα συνιστά αναπόφευκτο περιορισμό του εν λόγω δικαιώματος. Ο περιορισμός του δικαιώματος είναι εντονότερος, λαμβανομένων υπόψη των τεχνικών δυνατοτήτων ανίχνευσης και ικανότητας καταγραφής σε σχέση με τη φυσική – οπτική παρακολούθηση. Τα λεγόμενα έξυπνα συστήματα βιντεοεπιτήρησης συνδέονται με βάσεις δεδομένων και προσφέρουν τη δυνατότητα δημιουργίας ψηφιακού προφίλ των ατόμων²⁵. Ο συνδυασμός των πληροφοριών, για τη συμπεριφορά τις κινήσεις, τις δραστηριότητες αλλά και

²³ Gilliom J., Struggling with surveillance Resistance, consciousness and identity, άρθρο από το συλλογικό έργο K.D Haggerty-R.V. Ericson (ειδικές μελέτες συλλογικά έργα) 122-124. και Stalder F., privacy is not the antidote to surveillance, surveillance and society 1 (1) 120-124 (2002)

²⁴ Χρυσόγονος Κ.Χ., ατομικά και κοινωνικά δικαιώματα – 3^η αναθεωρημένη έκδοση. Εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη 2006 σελ.210, στο άρθρο 9^Α Σ κατοχυρώνεται ρητά το δικαίωμα πληροφοριακής αυτοδιάθεσης ή πληροφοριακού αυτοκαθορισμού.

²⁵ Πρβ. Εισηγητική έκθεση ν. 2472/1997 η χρήση των νέων τεχνολογιών επιτρέπει την παραγωγή μιας ανάγκυφης εικόνας της προσωπικότητας κάθε ανθρώπου... η εικόνα αυτή τον καθιστά «διαφανή και κατά τούτο ελεγχίμο αν όχι και χειραγωγήσιμο».

οτιδήποτε άλλο προκύπτει από το οπτικό υλικό της παρακολούθησης διαμορφώνει ένα ψηφιακό άτομο που προσδιορίζει το πραγματικό και το «απειλεί» καθώς δημιουργούνται νέες πληροφορίες όχι απαραίτητως σε αντιστοιχία με την πραγματικότητα. Η δυνατότητα διασύνδεσης δεδομένων κάθε άλλο παρά διασφαλίζει τον πυρήνα του δικαιώματος του πληροφοριακού αυτοκαθορισμού²⁶, το δικαίωμα του κάθε ατόμου να προσδιορίζει το πότε και ποιες πληροφορίες θα καταστούν γνωστές στο περιβάλλον. Είναι γεγονός ότι όποιος αισθάνεται ανασφάλεια σχετικά με το αν οι εκδηλώσεις αποκλίνουσας συμπεριφοράς καταγράφονται μεταδίδονται και καταχωρούνται, θα προσπαθήσει να τις αποφύγει για να μη ξεχωρίζει από τους άλλους. Η πίεση αυτή που υφίσταται το άτομο από την αίσθηση παρακολούθησης αποτυπώνεται με το γερμανικό όρο *Überwachungsdruck*²⁷. Έτσι ακόμη και στην περίπτωση που δεν γίνεται πραγματική καταγραφή, αλλά δίνεται η αίσθηση συστηματικής παρακολούθησης, έχει ως αποτέλεσμα τον «αυτοπεριορισμό» του ατόμου και την εναρμόνιση της συμπεριφοράς του με κοινωνικώς αποδεκτά πρότυπα²⁸. Η διαπίστωση αυτή που έγινε από το ομοσπονδιακό δικαστήριο της Γερμανίας έχει μεγάλη σημασία καθ' όσον συνδέεται με τις επιπτώσεις του περιορισμού της προσωπικής ελευθερίας στην προσπάθεια του ατόμου να αποφύγει τη στοχοποίηση από τα συστήματα οπτικής – ηλεκτρονικής παρακολούθησης. Στο ελληνικό Σύνταγμα η ελευθερία ανάπτυξης της προσωπικότητας και συμμετοχής στην ζωή της χώρας (άρθρο 5 παρ. 1) συνιστά ένα «γενικό δικαίωμα ελευθερίας που συμπληρώνει την παρεχόμενη από τα άλλα δικαιώματα προστασία της

²⁶ Βλ και απόφαση του γερμανικού Ομοσπονδιακού Δικαστηρίου με την οποία κρίθηκε η Συνταγματικότητα του νόμου για την απογραφή του πληθυσμού, σε *Ιγγλεζάκης Ι.Δ* ευαίσθητα προσωπικά δεδομένα. Η επεξεργασία ειδικών κατηγοριών προσωπικών δεδομένων και οι συνέπειές της, Εκδόσεις Σάκουλα, Αθήνα-Θεσσαλονίκη 2009 σελ.51 κ.ε

²⁷ Taylor N., *state surveillance and the right to privacy, surveillance and society* 1 (1) (2002) σελ. 74

²⁸ Αναφέρομαι στην περίπτωση των «ψευδοκαμερών», Πρβ. Απόφαση ΑΔΠΔΧ αρ. 40/2003 – όπου η θέση κάμερας ισογείου λειτουργεί λανθασμένη αίσθηση παρακολούθησης), Επίσης απόφαση Μον.Πρωτ.Πατρών 2765/2005 : «η αίσθηση του πολίτη ότι είναι πολύ πιθανό να βρίσκεται υπό παρακολούθηση επηρεάζει τη συμπεριφορά του κατά τρόπο αντιτιθέμενο στις βασικές αξιολογήσεις μιας δημοκρατικής εννόμου τάξεως».

προσωπικότητας»²⁹. Με βάση την απόφαση του Ομοσπονδιακού Δικαστηρίου της Γερμανίας για την απογραφή, στην περίπτωση της γενικευμένης βιντεοεπιτήρησης υφίσταται άμεσος περιορισμός της ελευθερίας του ατόμου. Η καταγραφή οποιασδήποτε κίνησης ατόμου που αναπτύσσει κοινωνική δραστηριότητα είναι δυνατόν να δημιουργεί κλίμα ανελευθερίας και να οδηγεί σε «αυτοπεριορισμό που δεν συμβαδίζουν με την ελεύθερη ανάπτυξη της προσωπικότητας»³⁰.

Σημαντική εξίσου είναι και η σχετικά πρόσφατη απόφαση του Γερμανικού Ομοσπονδιακού Δικαστηρίου (11-3-2008)³¹, η οποία βρίσκει άμεση απήχηση και στο Ελληνικό περιβάλλον. Εδώ γίνεται λόγος για το σύστημα που διαχειρίζεται η ΕΛ.ΑΣ από τις αρχές του έτους 2011 και έχει να κάνει με τη γενικευμένη Σάρωση (scanning) των πινακίδων των αυτοκινήτων προκειμένου να διασταυρώνονται με στοιχεία «υπόπτων». Οι κάμερες αυτές είναι εγκατεστημένες σε περιπολικά οχήματα και σαρώνουν γενικώς οτιδήποτε κινείται και αφορά πινακίδα αριθμού κυκλοφορίας. Η απόφαση του Γερμανικού Ομοσπονδιακού Δικαστηρίου έχει θεμελιώδη σημασία καθ' όσον οι αξιολογήσεις της δεν αφορούν μόνο τη συγκεκριμένη υπόθεση αλλά και την επιτήρηση του δημοσίου χώρου γενικότερα, ιδίως στην περίπτωση που αυτή είναι γενικευμένη χωρίς στοχευμένη δράση. Το γεγονός όμως ότι μια πληροφορία όπως τα στοιχεία της πινακίδας του αυτοκινήτου μέσω της οποίας είναι δυνατή η ταυτοποίηση του οδηγού, είναι δημόσια προσβάσιμη, δεν σημαίνει ότι δεν εμπίπτει στην έννοια της προστασίας των προσωπικών δεδομένων. Η ασάφεια του σκοπού ευνοεί τη συσσώρευση δεδομένων και δεν επιτρέπει τον έλεγχο της αναγκαιότητας προκειμένου να επιλεγούν άλλα λιγότερο πιο επαχθή για το άτομο μέσα. Η πρακτική αυτή δίνει τη

²⁹ Χρυσόγονος, ό.π., για τη σχέση ειδικότητας που υπάρχει μεταξύ του άρθρου 5 παρ. 1 και της προστασίας προσωπικών δεδομένων, ιδιωτικής ζωής και γενικά των δικαιωμάτων που κατοχυρώνουν την προσωπική ελευθερία, σελ. 175

³⁰ Πρβ Χρυσόγονος, ό.π., όπου αναφέρει ότι η εγκατάσταση από αστυνομίες ή άλλες αρχές συσκευών ηλεκτρονικής παρακολούθησης και καταγραφής σε δημόσιους χώρους, εφόσον γίνεται σε τέτοια κλίμακα ώστε ο πολίτης να τελεί υπο συνεχή επιτήρηση θα παραβίαζε το άρθρο 9 παρ. 1 εδ β' σε συνδυασμό με άρθρα 9^Α εδ. Α' και 5. παρ 1 Συντ. σελ.251

³¹ Για το κείμενο της απόφασης (BVerG, 1 BvR 2074/05 της 11.3.2008), η οποία εκδόθηκε μετά από προσφυγή τριών οδηγών από δύο κρατίδια. Βλ. http://www.bundesverfassungsgericht.de/entscheidungen/rs20080311_1bvr207405.html

δυνατότητα δημιουργίας προφίλ κινήσεων και της συμπεριφοράς του ατόμου και η αίσθηση της παρακολούθησης που προκύπτει μπορεί να οδηγήσει σε αυτοπεριορισμούς στη άσκηση των θεμελιωδών δικαιωμάτων. Στην περίπτωση τώρα που το Ελληνικό σύστημα αυτόματου «σκαναρίσματος» πινακίδων δεν επεξεργάζεται περαιτέρω όλα τα δεδομένα, αλλά αρκείται μόνο στον αυτοματοποιημένο έλεγχο «κλεμμένων» μεταφορικών μέσων αποθηκεύοντας μόνο τη φωτογραφία του οχήματος που απασχολεί, δεν θέτει θέμα παραβίασης προσωπικών δεδομένων. Σε διαφορετική περίπτωση η επεξεργασία των δεδομένων που είναι γενικευμένη προσβάλλει την έννοια της προστασίας προσωπικών δεδομένων αφού όχι μόνο δίνει την αίσθηση της παρακολούθησης αλλά καταγράφει συστηματικά τις κινήσεις εκατομμυρίων πολιτών (data mining). Είναι αυτονόητο ότι εδώ αν καταγράφεται συστηματικά η κίνηση (π.χ του υπ' αριθμ. ΥΥΥ-1111 Ε.Ι.Χ αυτοκινήτου), οποιοσδήποτε έχει πρόσβαση στο αρχείο των δεδομένων θα μπορεί να γνωρίζει αν ο κάτοχος του εν λόγω οχήματος διαμένει σε συγκεκριμένη οδό, επισκέπτεται συγκεκριμένες τοποθεσίες, ή συναντά συγκεκριμένα άτομα, κ.ά. Ο σκοπός βέβαια λειτουργίας του συστήματος αυτού είναι πολλαπλός (προληπτικός και κατασταλτικός). Η ανεύρεση κλεμμένων οχημάτων μπορεί να οδηγήσει στην εξάρθρωση οργανωμένης ομάδας εγκλήματος εμπορίας Ναρκωτικών, λαθρομεταναστών ή ακόμη και τρομοκρατικών εγκλημάτων. Τί θα εξυπηρετούσε όμως άραγε αν το σύστημα αυτό αποθήκευε όλα τα αυτοκίνητα που διέρχονται από το σημείο του περιπολικού οχήματος;

Ειδικά όσον αφορά στα συστήματα μυστικής παρακολούθησης, το ΕΔΔΑ απαιτεί να υπάρχει έλεγχος από ανεξάρτητο όργανο εκτός της εκτελεστικής εξουσίας (βλ. Απόφαση Association for European Intergration and Human Rights and Ekimdzhiev κατά Βουλγαρίας της 26-7-2007). Η δυνατότητα των ψηφιακών συστημάτων κλειστών κυκλωμάτων τηλεόρασης να τίθενται σε συναγερμό σε περίπτωση καταγραφής συγκεκριμένων εικόνων και ήχων επιτρέπουν την παραδοχή ότι η συνεχής βιντεοεπιτήρηση δημόσιων χώρων ισοδυναμεί με σύστημα αυτόματης μυστικής παρακολούθησης. Και τούτο, διότι ακόμα και στην περίπτωση που οι κάμερες είναι ορατές και το κοινό

ενημερώνεται για την εγκατάσταση και λειτουργία τους μέσω κατάλληλης σήμανσης, οι τεχνικές δυνατότητες του συστήματος και η περαιτέρω επεξεργασία των καταγεγραμμένων πληροφοριών παραμένουν άγνωστες για τα πρόσωπα που παρακολουθούνται.

Στην ελληνική έννομη τάξη το Συμβούλιο της Επικρατείας δέχεται παγίως, όσον αφορά στους περιορισμούς Συνταγματικώς κατοχυρωμένων ατομικών δικαιωμάτων, ότι οι περιορισμοί πρέπει να ορίζονται γενικώς και αντικειμενικώς με τυπικό νόμο ή κατόπιν ειδικής νομοθετικής εξουσιοδότησης με διάταγμα, να δικαιολογούνται από αποχρώντες λόγους δημοσίου συμφέροντος, να είναι πρόσφοροι και αναγκαίοι για την επίτευξη του επιδιωκόμενου σκοπού με τον οποίο πρέπει να τελούν σε λογική συνάφεια και να μη θίγουν τον πυρήνα του δικαιώματος.

Η ερμηνεία του άρθρου 9Α του Συντάγματος, που κατοχύρωσε ρητώς το δικαίωμα της πληροφοριακής αυτοδιάθεσης κατά την αναθεώρηση του 2001, πρέπει να γίνεται σε συνδυασμό με το άρθρο 25 παρ. 1 που προβλέπει την αποτελεσματική άσκηση των ατομικών δικαιωμάτων, την τριτενέργεια στις σχέσεις μεταξύ ιδιωτών και την αρχή της αναλογικότητας. Η ερμηνεία των συνταγματικών αυτών διατάξεων πρέπει να επιχειρείται υπό το φως των ερμηνευτικών λύσεων που δίδονται από τα ημεδαπά και αλλοδαπά ανώτατα δικαστήρια και κυρίως το ΕΔΔΑ, το οποίο έχει τον τελευταίο λόγο στην ερμηνεία του κλασικού καταλόγου των ατομικών δικαιωμάτων.

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον έχει και η απόφαση 2765/2005 του Μον.Πρωτ.Πατρών η οποία εκδόθηκε μετά από αίτηση των κατοίκων της Πάτρας και διατάσσει την διακοπή των 15 καμερών που τοποθετήθηκαν σε βασικούς οδικούς κόμβους επ' ευκαιρία της τέλεσης των ολυμπιακών Αγώνων. Νομική Βάση αγωγής είναι το άρθρο 57 του Α.Κ που αναφέρεται στην προστασία του δικαιώματος της προσωπικότητας³². Σύμφωνα με την απόφαση του δικαστηρίου «η λειτουργία των επίμαχων καμερών προσβάλλει

³² Βλ. το Σ 1/2006 σελ. 250-254 για την απόφαση και το σχολιασμό της, και έπειτα Λ Μήτρου, σελ. 254-265, για τη σχέση του άρθρου 57 ΑΚ με το δικαίωμα προστασίας προσωπικών δεδομένων και γενικότερα τα Συνταγματικά κατοχυρωμένα δικαιώματα και της ελεύθερης ανάπτυξης προσωπικότητας Βλ. Αυγουστιανάκης σελ. 677-688, Προστασία του ατόμου από την επεξεργασία προσωπικών δεδομένων. ΔτΑ Νο 11, 2001,

παράνομα το δικαίωμα της προσωπικότητας των αιτούντων....». Η παράνομη προσβολή της προσωπικότητας εδώ δεν έγκειται στην νομιμότητα εγκατάστασης και λειτουργίας αλλά βασίζεται σε μια σειρά αξιολογήσεων για τη λειτουργία της βιντεοεπιτήρησης σε μια δημοκρατική έννομη τάξη. Εκφάνσεις των δικαιωμάτων για την προσωπικότητα και την ελευθερία ανάπτυξης της είναι η ελευθερία του συνέρχεσθαι (άρθρο 11 Σ), το δικαίωμα της ελεύθερης κίνησης (κυκλοφορίας), αλλά και το δικαίωμα απορρήτου της επικοινωνίας (άρθ. 19 παρ. 1 Σ).

Αναφορικά με το δικαίωμα της ελεύθερης κίνησης (κυκλοφορίας), που κατοχυρώνεται στο άρθρο 2 του τέταρτου πρόσθετου πρωτοκόλλου της ΕΣΔΑ, δεν συνίσταται μόνο στην απουσία αντικειμενικών καταναγκασμών, αλλά έχει και μια βαθύτερη σημασία την ελευθερία να μετακινείται το άτομο, χωρίς κατ' ανάγκη να αφήνει τα ίχνη του στη διάθεση των συστημάτων παρακολούθησης. Γίνεται λόγος για ένα δικαίωμα που αφορά την ελευθερία κίνησης και ενέργειας των ατόμων και η ένταση του περιορισμού του είναι σε άμεση συνάρτηση με το επίπεδο ανάπτυξης της βιντεοεπιτήρησης και της ηλεκτρονικής επιτήρησης γενικότερα. Θα μπορούσε κανείς να ισχυριστεί βεβαίως ότι είναι δυνατό όποιος δεν επιθυμεί να παρακολουθείται να μπορεί να αποφύγει τους συγκεκριμένους τόπους. Με την έκταση όμως της τεχνολογίας αφενός μεν κάποιος δεν είναι σε θέση να γνωρίζει αν παρακολουθείται αλλά και αφετέρου σε περιοχές που έχει εγκατασταθεί πυκνό δίκτυο συσκευών παρακολούθησης, όχι μόνο υπαγορεύει ένα αυτοπεριορισμό στην ελεύθερη κυκλοφορία αλλά παρακάμπτει το γεγονός ότι πολλές μορφές βιντεοεπιτήρησης λόγω των εξαιρετικών δυνατοτήτων τους, κάθε άλλο παρά χαράκτηρα επιλογής δίνουν.

Όπως αναφέρει χαρακτηριστικά ο Σωτηρόπουλος³³, «η ελευθερία άσκησης των ατομικών δικαιωμάτων εξαρτάται από την προστασία που απολαμβάνουν οι προσωπικές πληροφορίες που συνδέονται με τα δικαιώματα», με διαφορετικά λόγια στα ατομικά δικαιώματα ενυπάρχει

³³ Σωτηρόπουλος Β.Α., Η Συνταγματική προστασία των προσωπικών δεδομένων. Εκδόσεις Σάκουλα, Αθήνα – Θεσσαλονίκη 2004, σελ. 104-107

μια πληροφοριακή αμυντική διάσταση η οποία τυποποιείται ως ένα αυτοτελές δικαίωμα με το άρθρο 9^A του Συντάγματος. Η βιντεοεπιτήρηση συνιστά ανεξαρτήτως σκοπού επεξεργασίας προσωπικών δεδομένων, μια ανεξάρτητη πηγή πληροφοριών που θίγει καθ' αυτό το δικαίωμα πληροφοριακού αυτοκαθορισμού, αλλά έμμεσα ή άμεσα και κάθε άλλο δικαίωμα που αποτελεί έκφραση της ελευθερίας του ατόμου.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2ο

ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΟ ΚΑΙ ΝΟΜΟΘΕΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΤΩΝ ΚΛΕΙΣΤΩΝ ΚΥΚΛΩΜΑΤΩΝ ΤΗΛΕΟΡΑΣΗΣ

2.1 Κλειστά κύκλωμα τηλεόρασης και Σύνταγμα.

Με την Συνταγματική αναθεώρηση του 2001, εισάγεται πλέον κατοχύρωση της προστασίας προσωπικών δεδομένων. Η αναγνώριση επομένως αυτοτελούς δικαιώματος προστασίας συμπληρώνει τα κενά που τυχόν υπήρχαν από τις διατάξεις του Συντάγματος περί προστασίας του ιδιωτικού βίου και ελεύθερης ανάπτυξης της προσωπικότητας³⁴.

Το άρθρο 9^Α του Συντάγματος έχει συμβολικό βάρος και ρόλο. Η προστασία των προσωπικών δεδομένων ανάγεται σε αυτοτελές δικαίωμα και τεκμηριώνει την αντίδραση της έννομης τάξης στις ραγδαίες μεταβολές που προκαλεί στην κοινωνία η πρόοδος της τεχνολογίας. Μαζί με άλλα νέα δικαιώματα που προέκυψαν στην αναθεώρηση αυτή υποδηλώνουν τη διαφύλαξη της προσωπικής αυτονομίας και τη θωράκιση του χώρου αυτοκαθορισμού, σε συνθήκες οικονομικής ανάπτυξης και αξιοποίησης της τεχνολογίας. Συνεπώς ο νομοθέτης δεσμεύεται « να αντιδρά στις ραγδαίες μεταβολές, τις οποίες προκαλεί η ανάπτυξη αυτή στο κοινωνικό γίγνεσθαι».³⁵

Η εξέλιξη της τεχνολογίας ώθησε τον νομοθέτη να θεσπίσει νέα διάταξη σύμφωνα με την οποία «καθένας έχει δικαίωμα προστασίας από τη συλλογή, επεξεργασία και χρήση, ιδίως με ηλεκτρονικά μέσα των προσωπικών του δεδομένων», η προστασία δε αυτή εξασφαλίζεται από Ανεξάρτητη αρχή, ώστε να διασφαλιστούν οι θεσμοί της δημοκρατίας και ειδικότερα η αυτονομία και

³⁴ Ρεθυμιωτάκη Ελένη, η θεσμική προστασία των προσωπικών δεδομένων υπό το πρίσμα της Κοινωνιολογίας του Δικαίου, ΚριτΕ 2003/2, σελ 198

³⁵ Δόνος Π. Η συνταγματική κατοχύρωση του δικαιώματος της προστασίας του πολίτη από την επεξεργασία των προσωπικών δεδομένων και τις αντίστοιχες ανεξάρτητης Αρχής, σε Παπαδημητρίου Γ. (επιμέλεια), Αναθεώρηση του Συντάγματος και εκσυγχρονισμός των θεσμών, Αντ. Ν. Σάκκουλας, Αθήνα –Κομοτηνή, 2000 σελ. 107 επ. – Βενιζέλος Ε., Το Αναθεωρητικό κείμενο, Αντ. Ν. Σάκκουλας, Αθήνα-Κομοτηνή, 2002, σελ. 148 επ.

η ελευθερία δράσης των πολιτών τόσο στον ιδιωτικό όσο και στο δημόσιο βίο³⁶.

Στην καινούργια διάταξη του αναθεωρημένου Συντάγματος διασφαλίζεται οργανωτικά η Αρχή, με αποστολή να ελέγχει και να ρυθμίζει το εν λόγω πεδίο, δεσμεύοντας το νομοθέτη να τη θεσπίζει³⁷. Η δέσμευση αυτή συμπληρώνεται από το άρθρο 101Α Σ., σύμφωνα με την οποία ο νομοθέτης οφείλει να προσδώσει ορισμένα χαρακτηριστικά στα μέλη της Αρχής³⁸.

2.2 Το άρθρο 2 παρ. 1 του Συντάγματος.

Με το άρθρο 2 παρ. 1 Σ. καθιερώνεται ως πρωταρχική υποχρέωση της πολιτείας ο σεβασμός και η προστασία της αξίας του ανθρώπου³⁹. Ο νομοθέτης αντιλαμβάνεται την αξία του ανθρώπου ως θεμελιώδη αρχή της οποίας το περιεχόμενο έγκειται κυρίως στην απαίτηση να μην μετατρέπεται η αξία του ανθρώπου σε απλό μέσο για την εξυπηρέτηση οποιονδήποτε σκοπών⁴⁰. Με τον όρο «σεβασμός της αξίας» αναφερόμαστε στη δράση των πολιτειακών οργάνων, τα οποία οφείλουν, κατά την άσκηση της αρμοδιότητάς τους, να μην την παραβιάζουν. Με τον όρο «προστασία της αξίας» εννοούμε ότι το κράτος πρέπει να λαμβάνει όλα τα κατάλληλα μέτρα, νομοθετικά και άλλα, με σκοπό να προφυλάσσει την ανθρώπινη αξιοπρέπεια από προσβολές τρίτων που πραγματοποιούνται όχι κατά την ενάσκηση της κρατικής εξουσίας. Από τη διάταξη εξάλλου αυτή συνάγεται η Συνταγματική

³⁶ Αρχή Προστασίας προσωπικών δεδομένων Προσωπικού Χαρακτήρα, Ετήσια Έκθεση 2004, σελ. 29

³⁷ Σωτηρόπουλος Β. Η Συνταγματική προστασία των προσωπικών δεδομένων, Εκδόσεις Σάκκουλα Αθήνα – Θεσσαλονίκη 2004, σελ. 53 επ.

³⁸ Άρθρο 101^Α Σ., « 1. όπου από το Σύνταγμα προβλέπεται η συγκρότηση και λειτουργία ανεξάρτητης Αρχής, τα μέλη της διορίζονται με ορισμένη θητεία και διέπονται από προσωπική και λειτουργική ανεξαρτησία, όπως νόμος ορίζει. 2. Νόμος ορίζει τα σχετικά με την επιλογή και την υπηρεσιακή κατάσταση του επιστημονικού και λοιπού προσωπικού της υπηρεσίας που οργανώνεται για την υποστήριξη της λειτουργίας κάθε ανεξάρτητης Αρχής. Τα πρόσωπα που στελεχώνουν τις ανεξάρτητες Αρχές πρέπει να έχουν τα ανάλογα προσόντα, όπως νόμος ορίζει. Η επιλογή τους γίνεται με απόφαση της διάσκεψης των Προέδρων της Βουλής και με επιδίωξη ομοφωνίας ή πάντως με την αυξημένη πλειοψηφία των 4/5 των μελών της. Τα σχετικά με τη διαδικασία επιλογής ορίζονται από τον κανονισμό της Βουλής. 3. Με τον κανονισμό της βουλής ρυθμίζονται όσα αφορούν τη σχέση των ανεξάρτητων Αρχών με τη Βουλή και ο τρόπος Άσκησης του Κοινοβουλευτικού ελέγχου.»

³⁹ Ράϊκος Α., Συνταγματικό Δίκαιο, Θεμελιώδη Δικαιώματα, τόμος 2^{ος}, δεύτερη έκδοση Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλας 2002, σελ. 250 επ.

⁴⁰ Χρυσόγονος Κ., Ατομικά και κοινωνικά Δικαιώματα, 2^η έκδοση, εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα 2002, σελ. 109 επ.

υποχρέωση του κράτους να λαμβάνει με τα όργανά του, όλα τα κατάλληλα και απαραίτητα μέτρα για την ασφάλεια των πολιτών. Η αξίωση για αποτελεσματική παροχή των υπηρεσιών της Αστυνομίας βρίσκεται εδώ πλήρη θεμελίωση (δικαίωμα στην ασφάλεια)⁴¹

Συμπερασματικά με τη διάταξη του άρθρου 2 παρ. 1 Σ. καθιερώνεται μια γενική αρχή, που θεωρητικά αναλύεται σε υποχρέωση του κράτους και ειδικότερα των οργάνων του αφενός να σέβονται την αξία του ανθρώπου και αφετέρου να την προστατεύουν, να μεριμνούν δηλαδή ώστε να αποτρέπεται η προσβολή της, τόσο από την πλευρά των φορέων της εξουσίας όσο και από τους ίδιους τους πολίτες⁴².

2.3 Το άρθρο 5 παρ. 1 του Συντάγματος.

Το άρθρο 5 παρ. 1 του Συντάγματος καθιερώνει την ελεύθερη ανάπτυξη της προσωπικότητας και αποτελεί μια από τις πιο αξιοσημείωτες καινοτομίες του Ελληνικού Συντάγματος καθώς δεν υπήρχε αντίστοιχο στα προηγούμενα ελληνικά Συντάγματα. Έτσι, λοιπόν, το άρθρο 5 παρ. 1 Σ προβλέπει ότι «καθένας έχει δικαίωμα να αναπτύσσει ελεύθερα την προσωπικότητα του και να συμμετέχει στην κοινωνική, οικονομική, και πολιτική ζωή της χώρας, εφόσον δεν προσβάλλει τα δικαιώματα των άλλων και δεν παραβιάζει το Σύνταγμα ή τα Χρηστά ήθη.»

Με τον όρο προσωπικότητα εννοούμε «το σύνολο των ιδιοτήτων, ικανοτήτων και καταστάσεων που αφενός προκύπτουν από την υπόσταση του ανθρώπου ως έλλογου και συνειδητού όντος, αφετέρου εξατομικεύουν ένα συγκεκριμένο πρόσωπο⁴³». Με διαφορετικά λόγια, είναι ο ειδικός σύνδεσμος των γενετικών υλικών, πνευματικών και κοινωνικών γνωρισμάτων του

⁴¹ Παπαράς Πέτρος, *Σύνταγμα και Ευρωπαϊκή Σύμβαση Δικαιωμάτων του Ανθρώπου*, δεύτερη έκδοση, εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκουλας Αθήνα – Κομοτηνή 2001 σελ. 14 επ.

⁴² Μάνεσης Α. , *Συνταγματικά Δικαιώματα α΄, Ατομικές ελευθερίες*, γ΄ έκδοση, εκδοτικός οίκος Σάκουλα, Θεσσαλονίκη 1982, σελ 108

⁴³ Μάνεσης Α, ό.π 1982, σελ. 116

ανθρώπινου γένους σε συγκεκριμένο άτομο, είναι δηλαδή, όλες εκείνες οι αστάθμητες αξίες που απαρτίζουν την ουσία του ανθρώπου⁴⁴.

Υποστηρίζεται ότι η προστασία των προσωπικών δεδομένων εντάσσεται στο άρθρο 5 παρ. 1 του Σ. καθώς τα προσωπικά δεδομένα τελούν σε σχέση είδους προς γένους με την προσωπικότητα⁴⁵. Με άλλα λόγια η έννοια της προσωπικότητας είναι γενική και περιλαμβάνει την έννοια των προσωπικών δεδομένων που είναι ειδική, καθώς νοούνται ως καταγραφές στοιχείων της προσωπικότητας και όχι ως αυτά καθαυτά τα στοιχεία της προσωπικότητας. Έτσι λοιπόν το πρόσωπο ενός ατόμου αποτελεί στοιχείο της προσωπικότητάς του ενώ η εικόνα του προσώπου του αποτελεί προσωπικό του δεδομένο. Τα δικαιώματα τα οποία κατοχυρώνονται με τη νομοθεσία για τα προσωπικά δεδομένα συνιστούν μια εξειδίκευση του άρθρου 5 παρ. 1 Σ. «επιβεβλημένη από τα πράγματα⁴⁶».

Είναι φανερό ότι η απεριόριστη κατοχύρωση της ελευθερίας του ανθρώπου θα μπορούσε να καταλήξει στην αυθαιρεσία και την αναρχία για το λόγο αυτό, μέσω των περιορισμών που θέτει το άρθρο 5 παρ. 1 του Συντάγματος επιχειρείται η οριοθέτησή της : μη προσβολή των δικαιωμάτων των άλλων, μη παραβίαση του Συντάγματος και των χρηστών ηθών⁴⁷.

Υπό την έννοια αυτή, ως δικαιώματα των άλλων νοούνται όχι μόνο τα εκ του άρθρου 5 παρ. 1 του Συντάγματος δικαιώματα αλλά γενικότερα τα δικαιώματα που αναγνωρίζονται στους τρίτους από το ιδιωτικό και δημόσιο δίκαιο. Ως Σύνταγμα θα πρέπει να θεωρηθεί όχι μόνο το σύνολο των κανόνων που απορρέουν από το Συνταγματικό κείμενο, αλλά και οι θεμελιώδεις Αρχές που αυτό καθιερώνει. Ως χρηστά ήθη νοούνται οι κανόνες κοινωνικής ηθικής με το περιεχόμενο που δίνουν σε αυτούς τα διδάγματα της κοινής πείρας και

⁴⁴ Γεωργιάδης Α., Γενικές Αρχές Αστικού Δικαίου, Αθήνα – Κομοτηνή 2002 σελ. 147

⁴⁵ Σωτηρόπουλος Β., Η Συνταγματική προστασία των προσωπικών δεδομένων, Εκδόσεις Σάκκουλα Αθήνα – Θεσσαλονίκη 2006, Σελ. 45

⁴⁶ Χρυσόγονος Κώστας, Ατομικά και κοινωνικά Δικαιώματα, 2^η έκδοση, εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα 2002, σελ. 198

⁴⁷ Χρυσόγονος Κώστας, Ατομικά και κοινωνικά Δικαιώματα, 2^η έκδοση, εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα 2002, σελ. 168

το θετικό δίκαιο⁴⁸. Η έννοια των χρηστών ηθών προσδιορίζεται εμπειρικά κατά περίπτωση με βάση τις κρατούσες κοινωνικές αντιλήψεις⁴⁹.

2.4 Το άρθρο 9 απρ. 1 εδ. Β του Σ.

Καινοτομία του συντακτικού νομοθέτη του 1975 αποτελεί και το άρθρο 9 παρ. 1 εδ. β' Σ., σύμφωνα με το οποίο «η ιδιωτική και οικογενειακή ζωή του ατόμου είναι απαραβίαστος». Σκοπός όπως προκύπτει από την συζητήσεις στη Ε' Αναθεωρητική Βουλή, ήταν η αντιμετώπιση των κινδύνων από τη χρησιμοποίηση της σύγχρονης τεχνολογίας και παρακολούθησης⁵⁰.

Κατά την έννοια του άρθρου 9 παρ. 1 εδ. β' Σ., η ιδιωτική και οικογενειακή ζωή θα μπορούσε να θεωρηθεί παραδεκτή, σύμφωνα με τις κρατούσες κοινωνικές αντιλήψεις «σφαίρα του απορρήτου» του ανθρώπου, όπως για παράδειγμα η ερωτική του ζωή, προβλήματα της υγείας του, ενδοοικογενειακές έριδες κτλ⁵¹. Λόγω των δυσκολιών που παρουσιάζει η απαρίθμηση των στοιχείων που συνθέτουν το αγαθό του ιδιωτικού βίου, η ελληνική θεωρία έχει αναπτύξει έναν ελαστικό ορισμό, ο οποίος και βοηθά το δικαστή να κρίνει εάν το συγκεκριμένο αγαθό εμπίπτει στην έννοια του ιδιωτικού βίου. Έτσι, λοιπόν, σφαίρα του ιδιωτικού βίου είναι ο χώρος που αυτοπροσδιορίζει κάθε άτομο προκειμένου να ασκεί μέσα σε αυτόν τις προσωπικές και οικογενειακές του δραστηριότητες απεριόριστο από παρεμβάσεις και παρενοχλήσεις τρίτων. Ο χώρος αυτός εκτείνεται μεταξύ του ευρύτερου πλαισίου της κοινωνικής και επαγγελματικής ζωής ενός ατόμου και του απόρρητου χώρου της αυστηρά προσωπικής του ζωής⁵².

⁴⁸ Παραράς Πέτρος, Σύνταγμα και Ευρωπαϊκή Σύμβαση Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, δεύτερη έκδοση, εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκουλας Αθήνα – Κομοτηνή 2001 σελ. 45

⁴⁹ Χρυσόγονος Κώστας, Ατομικά και κοινωνικά Δικαιώματα, 2^η έκδοση, εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκουλα 2002, σελ. 171

⁵⁰ Χρυσόγονος Κώστας, Ατομικά και κοινωνικά Δικαιώματα, 2^η έκδοση, εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκουλα 2002, σελ. 254

⁵¹ Δαγτόγλου Π. Δ., Ατομικά Δικαιώματα Α', εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκουλας Αθήνα – Κομοτηνή 2005, σελ. 389 επ.

⁵² Καρακώστας Ι., Η προστασία του ιδιωτικού βίου των προσώπων της επικαιρότητας από τη σκοπιά του συγκριτικού Δικαίου, ΔΕΕ 12/1999, σελ. 1231

2.5 Άρθρο 9Α συντάγματος

Το δικαίωμα της πληροφοριακής αυτοδιάθεσης κατοχυρώθηκε για πρώτη φορά ρητά στο Σύνταγμα με την αναθεώρηση του 2001. Σχετικώς δε το άρθρο 9Α ορίζει ότι «Καθένας έχει δικαίωμα προστασίας από τη συλλογή, επεξεργασία και χρήση, ιδίως με ηλεκτρονικά μέσα, των προσωπικών του δεδομένων, όπως νόμος ορίζει. Η προστασία των προσωπικών δεδομένων διασφαλίζεται από ανεξάρτητη αρχή, που συγκροτείται και λειτουργεί, όπως νόμος ορίζει». Η διάταξη του άρθρου 9Α Σ δεν δημιούργησε αλλά τυποποίησε ένα δικαίωμα, το οποίο και πριν από την αναθεώρηση του 2001 έβρισκε τη θεμελίωση του σε συνταγματικούς κανόνες⁵³. Με δεδομένο, συνεπώς, τον αναγνωριστικό χαρακτήρα του άρθρου 9Α του Συντάγματος και την ύπαρξη προϋφιστάμενης της αναθεώρησης νομοθεσίας για την προστασία των προσωπικών δεδομένων (Ν. 2472/1997), μπορεί να υποστηριχθεί ότι ακριβώς αυτή η νομοθεσία αποδίδει συγκεκριμένο περιεχόμενο στην κρίσιμη συνταγματική διάταξη. Η άποψη αυτή ενισχύεται και από το γεγονός ότι ο Ν. 2472/1997 ενσωμάτωσε στην εθνική έννομη τάξη όχι μόνο την Οδηγία 95/46/EK αλλά και τις θεμελιώδεις αρχές της προστασίας προσωπικών δεδομένων, όπως αυτές προκύπτουν από διεθνή κείμενα, που έχει ήδη κυρώσει η Ελλάδα. Όριο, επομένως, της ελευθερίας του κοινού νομοθέτη αποτελούν οι θεμελιώδεις αυτές αρχές, δηλαδή, η αρχή της θεμελίωσης της επεξεργασίας στο νόμο, η αρχή του σκοπού και της αναλογικότητας (με την ειδικότερη έννοια της αναγκαιότητας και της προσφορότητας), η απαγόρευση της επεξεργασίας ευαίσθητων δεδομένων, η κατοχύρωση δικαιωμάτων των υποκειμένων των δεδομένων καθώς και η ανάθεση του ελέγχου τήρησης των παραπάνω κανόνων σε ανεξάρτητη αρχή.

Στο σημείο αυτό σκόπιμη κρίνεται η σύντομη αναφορά στο άρθρο 8 του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης για το δικαίωμα στην προστασία των προσωπικών δεδομένων, το οποίο διακρίνεται για την ειδικότερη διατύπωση του σε σχέση με αυτή του άρθρου 9Α του Σ και

⁵³ βλ. ανωτέρω άρθρο 2 παρ. 1, 5 παρ. 1 και 9 παρ. 1 εδ. β' του Συντάγματος.

περιλαμβάνει ως στοιχεία του εν λόγω δικαιώματος την αρχή του νόμιμου και θεμιτού σκοπού, τη θεμελίωση της επεξεργασίας στη συγκατάθεση του ενδιαφερομένου ή σε ρητή διάταξη νόμου, την κατοχύρωση του δικαιώματος πρόσβασης του ενδιαφερομένου στα δεδομένα που τον αφορούν και την εποπτεία της τήρησης των σχετικών διατάξεων από ανεξάρτητη αρχή. Ο Χάρτης, αν και απευθύνεται στα όργανα της Ένωσης αλλά και στα κράτη μέλη όταν εφαρμόζουν δίκαιο της Ένωσης, μπορεί να συνεκτιμηθεί για την ερμηνευτική προσέγγιση της διάταξης του άρθρου 9Α Σ, καθώς ήδη χρησιμοποιείται ως ερμηνευτικό βοήθημα τόσο από το Δικαστήριο των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων (στο εξής και ΔΕΚ) για τη συγκεκριμενοποίηση των γενικών αρχών του δικαίου κατά το άρθρο 220 ΣΕΚ, όσο και από εθνικά δικαστήρια, όπως για παράδειγμα από τα Συνταγματικά Δικαστήρια της Ισπανίας, της Γερμανίας και της Αυστρίας. Με άλλα λόγια ο Χάρτης στην παρούσα χρονική στιγμή, έχει αποκτήσει την ισχύ του πρωτογενούς κοινοτικού δικαίου (με τη θέση σε ισχύ της Συνθήκης της Λισαβόνας), διαθέτει *de facto* ισχύ, καθώς η αναφορά ενός δικαιώματος στο Χάρτη συνιστά παραδοχή ότι το δικαίωμα αυτό προστατεύεται κατ' εφαρμογή του άρθρου 6 παρ. 2 ΣΕΕ σε συνδυασμό με το άρθρο 220 ΣΕΚ, όπως δέχεται το ΔΕΚ.

Πρέπει να ληφθεί υπόψη ότι η αρχή της ανάθεσης του ελέγχου τήρησης των κανόνων προστασίας προσωπικών δεδομένων σε ανεξάρτητη αρχή είναι και η μόνη που προκύπτει ευθέως από τη γραμματική διατύπωση της συνταγματικής διάταξης. Η επιφύλαξη υπέρ του νόμου που συναντάται στο δεύτερο εδάφιο του άρθρου 9Α του ερμηνευόμενου με τρόπο εναρμονιζόμενο προς την κατοχυρούμενη με το άρθρο 101Α του Σ αρχή της λειτουργικής ανεξαρτησίας των ανεξάρτητων αρχών, έχει το νόημα ότι στον κοινό νομοθέτη καταλείπεται μόνο η θέσπιση των αναγκαίων κανόνων για την ορθολογική και αποτελεσματική οργάνωση και λειτουργία της Αρχής. Γίνεται, μάλιστα, δεκτό ότι ο κοινός νομοθέτης έχει την υποχρέωση να εξοπλίσει την Αρχή με τόσες και τέτοιες αρμοδιότητες, ώστε να μπορεί να επιτελέσει αποτελεσματικά το έργο της, ενώ η μεταγενέστερη αφαίρεση

μέρους των εν λόγω αρμοδιοτήτων δεν θα μπορούσε να θεωρηθεί συνταγματικά ανεκτή. Από τα παραπάνω σαφώς προκύπτει ότι δεν μπορεί να θεωρηθεί σύμφωνη με το Σύνταγμα η αφαίρεση από την Αρχή της αρμοδιότητας του ελέγχου τήρησης των κανόνων προστασίας προσωπικών δεδομένων σε ένα ευρύ πεδίο της κρατικής δράσης, εάν μάλιστα λάβουμε υπόψη ότι το δικαίωμα του άρθρου 9Α του Σ είναι καταρχήν ένα ατομικό - αμυντικό δικαίωμα, που θεμελιώνει αξίωση αποχής από την επεξεργασία προσωπικών δεδομένων και έχει ως αποδέκτη πρωτίστως την κρατική εξουσία.

2.6 Η ΕΣΔΑ

Το άρθρο 8 της ΕΣΔΑ ορίζει ότι: «1. Παν πρόσωπον δικαιούται εις τον σεβασμόν της ιδιωτικής και οικογενειακής ζωής του, της κατοικίας του και της αλληλογραφίας του. 2. Δεν επιτρέπεται ύπαρξη επέμβασης δημοσίας αρχής εν τη ασκήσει του δικαιώματος τούτου, εκτός εάν η επέμβασης αυτή προβλέπεται υπό του νόμου και αποτελεί μέτρο ν το οποίον, εις μίαν δημοκρατικήν κοινωνίαν, είναι αναγκαίον δια την εθνικήν ασφάλειαν, την δημόσιαν ασφάλειαν, την οικονομικήν ευημερίαν της χώρας, την προάσπισιν της τάξεως και την πρόληψιν ποινικών παραβάσεων, την προστασίαν της υγείας ή της ηθικής, ή την προστασίαν των δικαιωμάτων και ελευθεριών άλλων».

Το ΕΔΔΑ ασχολήθηκε με τη λειτουργία κλειστού κυκλώματος τηλεόρασης σε υπαίθριο χώρο στην υπόθεση *Peck v. U.K.* Στην απόφαση του το Δικαστήριο επανέλαβε την πάγια νομολογία του ότι υπό τον όρο ιδιωτική ζωή, όρο που δεν επιδέχεται εξαντλητικό καθορισμό, προστατεύονται το φύλο ενός προσώπου, το όνομα του, ο σεξουαλικός του προσανατολισμός, η σεξουαλική του ζωή, το δικαίωμα στην ταυτότητα και την ανάπτυξη της προσωπικότητάς του, καθώς επίσης και το δικαίωμα του ατόμου να συμμετέχει σε συλλογικές δράσεις, να συνάπτει και να αναπτύσσει σχέσεις με άλλους ανθρώπους και με τον έξω κόσμο γενικότερα και το οποίο μπορεί να περιλαμβάνει και επαγγελματικές δραστηριότητες. Υφίσταται, δηλαδή κατά

τη νομολογία του Δικαστηρίου, μία ζώνη αλληλεπίδρασης του ατόμου με τους άλλους, η οποία μπορεί να εμπίπτει στην έννοια της ιδιωτικής ζωής, ακόμα και όταν εκδηλώνεται σε δημόσιο χώρο. Σχετικά με την οπτική παρακολούθηση των ατόμων σε δημόσιους χώρους το ΕΔΔΑ δέχεται ότι η παρακολούθηση με τεχνικά μέσα των πράξεων ενός προσώπου σε δημόσιο χώρο, χωρίς όμως καταγραφή των οπτικών δεδομένων, δεν συνιστά επέμβαση στην ιδιωτική ζωή, καθώς η συγκεκριμένη επεξεργασία δεν διαφέρει σε τίποτα από την οπτική παρακολούθηση που γίνεται χωρίς τη χρήση τεχνικών μέσων. Αντίθετα η καταγραφή οπτικών δεδομένων και ο συστηματικός ή μόνιμος χαρακτήρας αυτής της καταγραφής εγείρουν ζητήματα προσβολής της ιδιωτικής ζωής, ακόμα και στην περίπτωση που δεν γίνεται χρήση συστημάτων μυστικής παρακολούθησης.

Με δεδομένο, συνεπώς, ότι η καταγραφή εικόνας και ήχου από δημόσιους χώρους συνιστά επέμβαση στην ιδιωτική ζωή των προσώπων, η νομοθετική διάταξη που την προβλέπει θα πρέπει να έχει τα ειδικά εκείνα χαρακτηριστικά, που έχουν διαπλασθεί από τη νομολογία του Δικαστηρίου, προκειμένου η επέμβαση αυτή να θεωρείται σύμφωνη με το άρθρο 8 παρ. 2 της ΕΣΔΑ. Ειδικότερα το Δικαστήριο έχει διαπλάσει δύο προϋποθέσεις, αφενός της προσβασιμότητας του νόμου (accessibility), με την έννοια της νόμιμης δημοσίευσης ή δημοσιότητας του και αφετέρου της προβλεψιμότητας των συνεπειών του (foreseeability). Ως προς τη δεύτερη προϋπόθεση, αυτή συντρέχει όταν οι σχετικοί κανόνες είναι διατυπωμένοι με επαρκή ακρίβεια, ώστε να μπορεί κάθε ενδιαφερόμενος να προβλέψει, στην ανάγκη με την κατάλληλη συμβουλή, σ' ένα λογικό βαθμό, τις συνέπειες τους και να καθορίσει αναλόγως τη συμπεριφορά του. Περαιτέρω, πρέπει να προβλέπονται επαρκείς εγγυήσεις κατά των καταχρήσεων με τις οποίες να καθορίζεται με επαρκή σαφήνεια η έκταση του περιθωρίου εκτιμήσεως των διοικητικών αρχών ενόψει και του επιδιωκόμενου νόμιμου σκοπού. Οι εθνικές ρυθμίσεις, επιπλέον, θα πρέπει να καθορίζουν μία σαφή και λεπτομερή διαδικασία για τη συλλογή, χρήση, αποθήκευση, διαβίβαση και διαγραφή ή καταστροφή των συλλεγόντων δεδομένων, ενώ η εποπτεία του

συστήματος θα πρέπει να ανατίθεται σε δικαστική ή άλλη αρχή, η οποία δεν θα ταυτίζεται με την αρμόδια για τη λειτουργία του συστήματος αρχή, προκειμένου να ελαχιστοποιούνται οι αρνητικές συνέπειες που ενδέχεται να έχουν τα μέτρα παρακολούθησης στα ατομικά δικαιώματα.

Σε ένα δεύτερο επίπεδο το ΕΔΔΑ εξετάζει, εάν τα λαμβανόμενα μέτρα παρακολούθησης είναι «αναγκαία σε μία δημοκρατική κοινωνία», εάν, δηλαδή, έχει τηρηθεί από τον εθνικό νομοθέτη η αρχή της αναλογικότητας. Προκειμένου να προβεί σε αυτή την κρίση το ΕΔΔΑ, το οποίο αναγνωρίζει καταρχήν στο νομοθέτη ένα περιθώριο διακριτικής ευχέρειας, σταθμίζει τη σοβαρότητα των πράξεων που επιδιώκεται να προληφθούν ή να διερευνηθούν με την ένταση της επέμβασης στα ατομικά δικαιώματα που συνεπάγονται τα κάθε φορά χρησιμοποιούμενα μέτρα για την επίτευξη ενός συγκεκριμένου σκοπού (για παράδειγμα της εθνικής ασφάλειας, της δημόσιας ασφάλειας κλπ). Τα κριτήρια, τα οποία χρησιμοποιεί το Δικαστήριο, είναι α) η σοβαρότητα των πράξεων στην πρόληψη ή καταστολή των οποίων αποσκοπούν τα μέτρα παρακολούθησης και β) η πιθανότητα διάπραξης τέτοιων πράξεων, πάντα σε συνδυασμό με την ύπαρξη κατάλληλων και αποτελεσματικών ρυθμίσεων για την αποφυγή κατάχρησης των συγκεκριμένων μέτρων.

Από την απλή και μόνο παράθεση των ποιοτικών χαρακτηριστικών που προαπαιτεί το ΕΔΔΑ, προκειμένου να κρίνει ότι μία διάταξη, με την οποία προβλέπεται επέμβαση στην ιδιωτική ζωή των προσώπων, είναι σύμφωνη με την ΕΣΔΑ, εκτιμάται ότι η προτεινόμενη ρύθμιση δεν εναρμονίζεται με το θεσμικό και νομολογιακό αυτό κεκτημένο.

Σύμφωνα με το άρθρο 8 παρ. 2 της ΕΣΔΑ οι προϋποθέσεις για τον περιορισμό του δικαιώματος προστασίας του ιδιωτικού βίου, αφορούν την ύπαρξη νόμου και τη διασφάλιση της αναγκαιότητας του περιορισμού – αποκλειστικά για έναν από τους αναφερόμενους περιορισμούς (εθνική ασφάλεια, δημόσια ασφάλεια, οικονομική ευημερία της χώρας, προάσπιση της τάξης και πρόληψη των ποινικών παραβάσεων, προστασία της υγείας ή της ηθικής και προστασία των δικαιωμάτων και των ελευθεριών των άλλων

ατόμων) στο πλαίσιο μιας δημοκρατικής κοινωνίας. Όπως προκύπτει από τη νομολογία του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου η προϋπόθεση «νόμου» στην εσωτερική έννομη τάξη δεν εξαντλείται στην ύπαρξη, απλώς, μιας νομικής βάσης για τα μέτρα που οδηγούν σε περιορισμό του δικαιώματος, αλλά επεκτείνεται και στην ποιότητα του νόμου, ο οποίος θα πρέπει να είναι συμβατός με τις αρχές του κράτους δικαίου και να παρέχει εγγυήσεις στο άτομο. Η ρήτρα της αναγκαιότητας σε μια δημοκρατική κοινωνία έχει κατ'εξοχήν εγγυητικό υπέρ του ατόμου χαρακτήρα και συνιστά, σύμφωνα με το Γ. Πινακίδη μια πιο εκλεπτυσμένη μορφή αναλογικότητας. Η εν λόγω ρήτρα δεν καλύπτεται με την τυπική τήρηση των αρχών της αναλογικότητας αλλά απαιτεί συμμόρφωση προς τα θεμελιώδη γνωρίσματα μιας δημοκρατικής κοινωνίας και συμπυκνώνει όλα τα στάδια ελέγχου ενός περιορισμού : αναγωγή σε νόμο, νομιμότητα λόγου, αναγκαιότητα, ποιότητα περιορισμού, έκταση – ένταση περιορισμού. Σύμφωνα μάλιστα με τη νομολογία περιλαμβάνει τον έλεγχο κατά πόσο η ανάγκη είναι πράγματι πιεστική και υπαγορεύει την ύπαρξη αναλογικότητας μεταξύ των μέτρων και των νόμιμων επιδιωκόμενων σκοπών⁵⁴.

Με δεδομένο ότι η παρακολούθηση χώρων με δημόσιο χαρακτήρα είναι μια μορφή παραβίασης του ιδιωτικού βίου των ατόμων, η βιντεοεπιτήρηση μπορεί να θεωρείται νόμιμη και σύμφωνη με τις επιταγές του άρθρου 8 της ΕΣΔΑ, όταν η άσκηση της προβλέπεται από εθνικό νόμο, που θα περιλαμβάνει σαφείς προϋποθέσεις και προδιαγραφές: πότε, πώς, από ποιόν μπορεί να ασκείται και με ποιες εγγυήσεις για την αποτροπή ενδεχόμενων παρεκκλίσεων και καταχρήσεων που θα οδηγούσαν σε υπέρμετρο περιορισμό του εν λόγω δικαιώματος. Είναι απαραίτητο να διασφαλίζεται ότι η προβλεπόμενη οπτική- ηλεκτρονική παρακολούθηση δεν έρχεται σε αντίθεση με το πλαίσιο λειτουργίας μιας δημοκρατικής κοινωνίας και είναι απολύτως αναγκαία για την εξυπηρέτηση ενός από τους αναφερόμενους σκοπούς, χωρίς τα επιλεγόμενα μέτρα να περιορίζουν δυσανάλογα το εν λόγω δικαίωμα.

⁵⁴ Βλ. Gallagher 280 υπ. 50, όπου παρατίθεται και η σχετική νομολογία. Πρβ. Αποφ. 28.1.2003, Peck κατά Ηνωμένου Βασιλείου, παρ. 76 (υπ. 155)

Γίνεται λόγος μάλιστα ότι σε περίπτωση σύγκρουσης ενός δικαιώματος με τους κατ' εξαίρεση αποδεκτούς λόγους περιορισμού του προέχει η προστασία του δικαιώματος που οριοθετείται σε μια ευρεία βάση, σε αντίθεση με τους περιορισμούς του που ερμηνεύονται στενότερα. Εδώ γίνεται λόγος για μια τελείως διαφορετική διαδικασία στάθμισης από εκείνη όπου συγκρούονται δυο αυτοτελή δικαιώματα σε ισότιμη βάση⁵⁵.

Σύμφωνα με τη νομολογία του ΕΔΔΑ κατευθυντήρια γραμμή για το χειρισμό των υποθέσεων που αντιμετωπίσε είναι η διάκριση μεταξύ απλής παρακολούθησης και καταγραφής. Στην πρώτη περίπτωση, αυτή της παρακολούθησης, όταν απλώς κατοπτεύεται, ένας δημόσιος χώρος χωρίς να καταγράφεται – αποθηκεύεται, δεν τίθεται ζήτημα παραβίασης της ιδιωτικότητας του ατόμου, καθ' όσον η απλή παρακολούθηση προσομοιάζεται με την προέκταση του φυσικού ματιού και τη εν γένει δυνατότητα ενός προσώπου να τη παρατηρήσει. Στην άλλη περίπτωση, εκείνη της καταγραφής-αποθήκευσης, υφίσταται ενδεχόμενη παραβίαση της ιδιωτικότητας. Κριτήρια για την εξακρίβωση της παραβίασης είναι ο χώρος (δημόσιος/ ιδιωτικός), η φύση της δραστηριότητας του ατόμου, (ιδιωτική/δημόσια), η έκταση της χρήσης του υλικού (π.χ συγκεκριμένη χρήση - περεταίρω αξιοποίηση⁵⁶). Παρόλα αυτά ιδιαίτερο ενδιαφέρον έχει η παραδοχή του Δικαστηρίου ότι η βιντεοεπιτήρηση έχει ιδιαίτερα σημαντικό ρόλο στην εξιχνίαση και την πρόληψη του εγκλήματος, ρόλος που ενισχύεται μέσω της προβολής – διαφήμισης των ωφελειών της.

Το ευρωπαϊκό δικαστήριο δεν είναι έτοιμο να θεωρήσει καθ' αυτή τη βιντεοεπιτήρηση και γενικότερα την παρακολούθηση της εικόνας του ατόμου σε δημόσιο χώρο ως περιορισμό του ιδιωτικού βίου, παρόλο που αφήνει ανοικτό το ενδεχόμενο σε περίπτωση που η καταγραφή γίνεται συστηματικά ή με διάρκεια. Σε κάθε περίπτωση η νομολογία μας υπενθυμίζει το δυσεπίλυτο ζήτημα του βαθμού προστασίας του ιδιωτικού βίου σε δημόσιους χώρους. Παράκαμψη του ζητήματος του βαθμού προστασίας είναι

⁵⁵ Ρούκουνας Ε. Διεθνής προστασία των ανθρώπινων δικαιωμάτων, Εκδ Εστία 1995 σελ. 167.

⁵⁶ Υπόθεση Peck κατά Ηνωμένου Βασιλείου όπως αναλυτικά αναφέρεται παραπάνω.

ενδεχομένως δυνατή, εάν δεχθούμε ότι με τη συστηματική και γενικευμένη βιντεοεπιτήρηση υφίσταται ένας έμμεσος περιορισμός των ατομικών δικαιωμάτων και κατ' επέκταση της ιδιωτικότητας: όλα τα ατομικά δικαιώματα έχουν μια πληροφορική διάσταση και η αποκάλυψη πληροφοριών που συνδέονται με αυτά παρεμποδίζουν την ελεύθερη άσκησή τους και δίνουν τη δυνατότητα διαμόρφωσης πληροφοριακού προφίλ των ατόμων που έρχεται σε πλήρη αντίθεση με την έννοια της ιδιωτικότητας. Συνεπώς όταν γίνεται αποδεκτό ότι με την παρακολούθηση των δημοσίων χώρων περιορίζεται η ιδιωτικότητα είναι αναγκαίο οι προϋποθέσεις για τον περιορισμό του δικαιώματος να αποτελούν γνώμονα για τη διαμόρφωση ενός ρυθμιστικού πλαισίου, με το οποίο θα προστατεύεται έναντι της βιντεοεπιτήρησης όχι μόνο το εν λόγω δικαίωμα αλλά το σύνολο των θιγόμενων ατομικών δικαιωμάτων.

2.7 Η σύμβαση του Συμβουλίου της Ευρώπης.

Τα κράτη μέλη με τη σύμβαση 108/1981 επιδιώκουν να προστατέψουν τα δικαιώματα και τις θεμελιώδεις ελευθερίες, θέτοντας τους όρους και τους κανόνες για τη διασύνδεση αρχείων και τη διασυννοριακή ροή των πληροφοριών⁵⁷. Με το άρθρο 1 της Σύμβασης, ορίζεται ως σκοπός η διασφάλιση της προστασίας των δικαιωμάτων του ανθρώπου και των θεμελιωδών ελευθεριών του απέναντι στην αυτοματοποιημένη επεξεργασία των προσωπικών πληροφοριών, των πληροφοριών εκείνων που αφορούν συγκεκριμένο φυσικό πρόσωπο ή πρόσωπο του οποίου η ταυτότητα μπορεί να προσδιοριστεί ενώ οι πληροφορίες προσωπικού χαρακτήρα που αποκαλύπτουν τη φυλετική προέλευση, τις θρησκευτικές πεποιθήσεις τα πολιτικά φρονήματα πληροφορίες που σχετίζονται με την υγεία ή τη σεξουαλική ζωή εάν δεν προβλέπονται από την εθνική νομοθεσία οι κατάλληλες εγγυήσεις, δεν μπορούν να αποτελέσουν αντικείμενο

⁵⁷ Κατραμάδος Δ. Προστασία του ατόμου από την επεξεργασία προσωπικών δεδομένων Ν. 2472/1997. Δικλείδα Ασφαλείας ή κερκόπορτα για την κατάλυση των θεμελιωδών δικαιωμάτων του πολίτη; ΔτΑ 3/1999, σελ 581

αυτοματοποιημένης επεξεργασίας⁵⁸. Σύμφωνα με άρθρο 5 της σύμβασης οι προσωπικές πληροφορίες που υπόκεινται σε αυτοματοποιημένη επεξεργασία θα πρέπει α) να έχουν αποκτηθεί και να υφίστανται επεξεργασία με νόμιμο και θεμιτό τρόπο, β) η καταχώρηση και αποθήκευσή τους θα πρέπει να γίνεται μόνο για ορισμένους και νόμιμους σκοπούς και όχι για σκοπούς διαφορετικούς από εκείνους που έχουν καταχωρηθεί, γ) οι προσωπικές πληροφορίες θα πρέπει να είναι πρόσφορες προσήκουσες και όχι υπέρμετρες σε σχέση με τους σκοπούς για τους οποίους έχουν καταχωρηθεί, δ) θα πρέπει να είναι ακριβείς και να ενημερώνονται ανά τακτά χρονικά διαστήματα εφόσον κρίνεται απαραίτητο, ε) να διατηρούνται σε μορφή τέτοια ώστε να είναι δυνατή η εξακρίβωση της ταυτότητας των προσώπων τα οποία αφορούν οι πληροφορίες, για χρονικό διάστημα που δεν υπερβαίνει εκείνο που είναι αναγκαίο ώστε να πραγματοποιηθούν οι σκοποί για τους οποίους είχαν συλλεγεί. Τα κράτη μέλη από την πλευρά τους θα πρέπει να μεριμνούν για την προστασία πληροφοριών προσωπικού χαρακτήρα οι οποίες έχουν καταχωρηθεί σε αυτοματοποιημένα αρχεία με τη λήψη κατάλληλων μέτρων ασφάλειας και να αναγάγουν τους κανόνες της πληροφορικής επιστήμης, που σχετίζονται με την ασφάλεια των προσωπικών δεδομένων, σε νομικά δεσμευτικούς κανόνες⁵⁹.

Για την εφαρμογή της Σύμβασης, τα κράτη μέλη υποχρεούνται να συνδράμουν αμοιβαία και να θεσπίσουν μία ή περισσότερες αρχές με συγκεκριμένες αρμοδιότητες και η οποία θα είναι υποχρεωμένη να παρέχει, μετά από αίτηση της άλλης αρχής άλλου συμβαλλόμενου μέρους, πληροφορίες για το δίκαιο και τη διοικητική πρακτική του όσον αφορά στη προστασία των προσωπικών δεδομένων.

Η Ελλάδα κύρωσε τη Σύμβαση 108/1981 με το Ν. 2068/1992 και η ισχύ της άρχισε από την 1/1/1995, χωρίς όμως να έχει θεσπιστεί ειδική νομοθεσία και να έχει ιδρυθεί ανεξάρτητη αρχή ελέγχου.

⁵⁸ <http://conventions.coe.int/Treaty/EN/Treaties/Html/108.htm>., σχετικά άρθρα 2 και 6.

⁵⁹ Σωτηρόπουλος Β. Η Συνταγματική προστασία των προσωπικών δεδομένων, Εκδόσεις Σάκκουλα Αθήνα – Θεσσαλονίκη 2004, σελ 17.

Η Σύμβαση 108 τυγχάνει εφαρμογής και στον αστυνομικό τομέα, καθώς κατά τις προβλέψεις του άρθρου 3 στο πεδίο εφαρμογής της περιλαμβάνεται η αυτοματοποιημένη επεξεργασία προσωπικών δεδομένων τόσο στον ιδιωτικό όσο και στο δημόσιο τομέα. Παρέκκλιση δε από τις διατάξεις της Σύμβασης που αφορούν στις βασικές αρχές νομιμότητας της επεξεργασίας (ά. 5), στις ειδικές κατηγορίες δεδομένων (ά. 6, πρβλ. «ευαίσθητα» κατά το Ν. 2472/1997) και στα δικαιώματα των υποκειμένων (ά. 8) είναι δυνατή, κατά τις προβλέψεις του άρθρου 9 παρ. 2 της Σύμβασης, μόνο στην περίπτωση που προβλέπεται από διάταξη νόμου του συμβαλλόμενου κράτους και αποτελεί απαραίτητο μέτρο σε μια δημοκρατική κοινωνία για: α) την προστασία της ασφάλειας του Κράτους, τη δημόσια ασφάλεια, τα νομισματικά συμφέροντα του Κράτους ή την καταστολή των ποινικών παραβάσεων και β) την προστασία του προσώπου το οποίο αφορούν οι πληροφορίες, όπως και των δικαιωμάτων και ελευθεριών τρίτων. Προκύπτει, συνεπώς, τόσο από τη γραμματική όσο και από την ιστορική ερμηνεία του συγκεκριμένου άρθρου ότι η εθνική διάταξη, η οποία εισάγει ενδεχομένως παρεκκλίσεις από τα προαναφερθέντα άρθρα της Σύμβασης θα πρέπει να έχει τα χαρακτηριστικά εκείνα που έχουν διαπласθεί από το ΕΔΔΑ για τη νομιμότητα της επέμβασης του κράτους στην ιδιωτική ζωή ενός προσώπου. Αυτό προκύπτει, επίσης, και από το γεγονός ότι το Συμβούλιο της Ευρώπης, λαμβάνοντας υπόψη τις επιτρεπτές κατά το άρθρο 9 παρεκκλίσεις από τη Σύμβαση, έχει υιοθετήσει τη Σύσταση (87) 15, η οποία αφορά αποκλειστικά στην επεξεργασία προσωπικών δεδομένων στον αστυνομικό τομέα. Οι συστάσεις αν και δεν αποτελούν δεσμευτικά νομικά κείμενα, χρησιμεύουν ωστόσο ως εργαλεία ερμηνείας της Σύμβασης, γεγονός που αναδεικνύεται και από τη νομολογία του ΕΔΔΑ. Σύμφωνα, λοιπόν, με τις κρίσιμες για την παρούσα γνωμοδότηση διατάξεις της Σύστασης: α) η αρχή της αναλογικότητας θα πρέπει να τηρείται και κατά τη συλλογή προσωπικών δεδομένων για αστυνομικούς σκοπούς, με την έννοια ότι η συλλογή θα πρέπει να περιορίζεται στα αναγκαία για την πρόληψη ενός συγκεκριμένου κινδύνου ή για τη διαλεύκανση ενός συγκεκριμένου εγκλήματος δεδομένα (Αρχή 2.1), β) ότι η συλλογή

προσωπικών δεδομένων με τεχνικά μέσα επιτήρησης θα πρέπει να προβλέπεται σε ειδική νομοθετική διάταξη (βλ. κυρίως "Σκοπός και Ορισμοί") και γ) ότι κάθε συμβαλλόμενο κράτος θα πρέπει να συστήσει μία ανεξάρτητη, εκτός του αστυνομικού τομέα, αρχή για την εποπτεία τήρησης των αρχών της Σύστασης (Αρχή 1.1). Σχετικώς διατυπώνουμε την άποψη ότι η υπό επεξεργασία διάταξη δεν εναρμονίζεται με τις παραπάνω συστάσεις.

Πέρα, όμως, από τις ουσιαστικές ρυθμίσεις της Σύμβασης για τις αρχές της προστασίας των προσωπικών δεδομένων, με το Πρόσθετο Πρωτόκολλο που αφορά στις εποπτικές αρχές και στη διασυννοριακή ροή δεδομένων, αναγνωρίστηκε ότι η ύπαρξη ανεξάρτητων εποπτικών αρχών είναι αποφασιστικής σημασίας για την αποτελεσματική προστασία των προσωπικών δεδομένων (βλ. Προοίμιο). Ειδικότερα, το άρθρο 1 παρ. 1 του Πρόσθετου Πρωτοκόλλου προβλέπει ρητά την υποχρέωση των συμβαλλόμενων κρατών να ιδρύσουν μια ή περισσότερες αρχές που θα διασφαλίζουν τη συμμόρφωση με τα εθνικά μέτρα, τα οποία ενσωματώνουν τις οριζόμενες στα κεφάλαια 2 (βασικές αρχές προστασίας των πληροφοριών) και 3 (διασυννοριακή ροή πληροφοριών) της Σύμβασης αρχές, καθώς και τη συμμόρφωση με το εν λόγω Πρωτόκολλο. Στην παράγραφο 2 του ίδιου άρθρου προβλέπονται οι ελάχιστες αρμοδιότητες που πρέπει να απονέμονται στις εν λόγω αρχές (ελεγκτικές, παρέμβασης, παραπομπής παραβάσεων στη δικαιοσύνη, εξέτασης προσφυγών), ενώ στην παράγραφο προβλέπεται ότι θα πρέπει να ασκούν τα καθήκοντα τους υπό καθεστώς πλήρους ανεξαρτησίας.

2.8 Η ευρωπαϊκή οδηγία 95/46/EK

Την πιο ολοκληρωμένη απάντηση σε ευρωπαϊκό επίπεδο για το ζήτημα προστασίας του ατόμου έναντι της επεξεργασίας των προσωπικών δεδομένων από τη χρήση κλειστών κυκλωμάτων τηλεόρασης, αποτελεί η Ευρωπαϊκή οδηγία 95/46/EK. Δεν υπάρχουν περιθώρια αμφισβήτησης της έννοιας των προσωπικών δεδομένων όπως συμβαίνει με την έννοια του ιδιωτικού βίου

που έχει ρευστό περιεχόμενο. Οποιαδήποτε πληροφορία αφορά το άτομο αποτελεί προσωπικό δεδομένο, ανεξαρτήτως αν άπτεται του λεγόμενου ιδιωτικού βίου, γεγονός που δημιουργεί μια πολύ διευρυμένη βάση εφαρμογής. Επιπροσθέτως αφορά όλους τους φορείς είτε αυτοί είναι δημόσιοι είτε ιδιωτικοί. Οι προϋποθέσεις επεξεργασίας δεν αφορούν μόνο τις δημόσιες αρχές αλλά και τους ιδιώτες. Κατά συνέπεια δεν τίθεται ζήτημα μη τριτενέργειας της οδηγίας και οι διατάξεις της εφαρμόζονται εξίσου τόσο στις σχέσεις κράτους – ατόμων όσο και στις σχέσεις μεταξύ ιδιωτών.

Ένα σημαντικό μειονέκτημα της οδηγίας αναφορικά με το ζήτημα της βιντεοεπιτήρησης είναι ότι εξαιρεί από την εφαρμογή της, την επεξεργασία δεδομένων εικόνας και ήχου σε ότι αφορά ζητήματα δημόσιας ασφάλειας, άμυνας, ασφάλειας του κράτους, άσκησης ποινικών αρμοδιοτήτων ή άλλων που δεν εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής του κοινοτικού δικαίου. Σε περίπτωση που οι εθνικοί νομοθέτες υιοθετούσαν κατά γράμμα την εν λόγω πρόβλεψη της οδηγίας, θα σήμαινε μη προστασία των προσωπικών δεδομένων του ατόμου σε ένα μεγάλο φάσμα αρμοδιοτήτων της κρατικής εξουσίας. Άξιο μνείας είναι ότι στην πρώτη αναφορά της επιτροπής για την εφαρμογή της οδηγίας στα Κράτη Μέλη αναφέρεται ότι παρόλο που στους εθνικούς νόμους υπάρχουν εξαιρέσεις αναφορικά με ζητήματα που ανήκουν στον Γ' πυλώνα, κατά κανόνα δεν τίθενται εξαιρέσεις σε ζητήματα όπως η δημόσια ασφάλεια, η αστυνομία και η καταπολέμηση του εγκλήματος. Ως αντιστάθμισμα στις εξαιρέσεις που προβλέπει η οδηγία αναφορικά με το πεδίο εφαρμογής είναι ο χάρτης θεμελιωδών δικαιωμάτων της ευρωπαϊκής ένωσης ο οποίος στο άρθρο 8 αναγνωρίζει την προστασία των προσωπικών δεδομένων ως ένα θεμελιώδες δικαίωμα που καταλαμβάνει κάθε δράση της Ε.Ε⁶⁰. Ανεξάρτητα πάντως από την έκταση εφαρμογής της οδηγίας, οριοθετείται με δεσμευτικό τρόπο η επεξεργασία προσωπικών δεδομένων μέρος των οποίων είναι και τα δεδομένα εικόνας και ήχου που αφορούν συγκεκριμένα άτομα. Οι αρχές σκοπού, αναλογικότητας, νομιμότητας,

⁶⁰ Σωτηρόπουλος ό.π., σελ. 21 επ., όπου επισημαίνεται ότι η προστασία δεδομένων κατοχυρώνεται μέσω του άρθρου 8 και ως προς τους τρεις πυλώνες της ΕΕ. Βλ. άρθρο 51 Χάρτη Θεμελιωδών δικαιωμάτων.

πεπερασμένης διατήρησης δεδομένων, συναίνεση υποκειμένου ή μια σειρά εξαιρέσεων, δικαιώματα ενημέρωσης / πρόσβασης / αντίρρησης, καθώς και η πρόβλεψη ενός ανεξάρτητου οργάνου σε κάθε Κράτος για τον έλεγχο εφαρμογής αποτελούν αφετηρία για την ενιαία αντιμετώπιση της βιντεοεπιτήρησης σε Ευρωπαϊκό επίπεδο.

Παρά την προσεκτική διατύπωση της εν λόγω οδηγίας αναφορικά με την εφαρμογή της στα προσωπικά δεδομένα εικόνας και ήχου όλες οι χώρες σε μικρότερο ή μεγαλύτερο βαθμό την εφαρμόζουν στα δεδομένα αυτά. Η απουσία όμως ενός ειδικά επεξεργασμένου ενιαίου ρυθμιστικού πλαισίου σε επίπεδο ευρωπαϊκής ένωσης επιφέρει σημαντικές αποκλίσεις ως προς τον τρόπο και το είδος αντιμετώπισης διαφόρων μορφών βιντεοεπιτήρησης.

2.9 Η αποδεικτική αξιοποίηση παρανόμως κτηθέντων αποδεικτικών μέσων.

Η νομολογία των ποινικών δικαστηρίων δεν είναι πάντα συνεπής⁶¹ με τη συνταγματική απαγόρευση του αρ. 19 παρ. 3 Σ, βάσει της οποίας απαγορεύεται η χρήση αποδεικτικών μέσων που έχουν αποκτηθεί κατά παράβαση του εν λόγω άρθρου καθώς και των 9 και 9^A Σ.

Εάν ποινικό δικαστήριο ή δικαστικό συμβούλιο λάβει υπόψη του αποδεικτικά μέσα τα οποία αποκτήθηκαν κατά παράβαση του αρ. 19 παρ. 3 Σ, σε βάρος του κατηγορουμένου, γεννάται απόλυτη ακυρότητα (αρ. 171 παρ.

⁶¹ Τιντζογλίδου Ν., Ο εγγυητικός ρόλος των παρόχων στη διαδικασία άρσης του απορρήτου, ΔΙΜΕΕ 3/2010, σελ. 350 (351). Ως μη πάντοτε «εύστοχη» ή ως «εκτροπές» χαρακτηρίζει τη νομολογία των ποινικών δικαστηρίων (μετά την αναθεώρηση του Συντάγματος το 2001) ο Παπαδόπουλος Ν., ό.π. σελ. 394.

1 δ' ΚΠΔ), που αποτελεί λόγο αναίρεσης (αρ. 484 παρ. 1, εδ. α', 510 παρ. 1, εδ. α' ΚΠΔ)⁶² και πέραν αυτού, όπως υποστηρίζεται, αποτελεί και υπέρβαση εξουσίας⁶³.

Η αποδεικτική αξιοποίηση παράνομων αποδεικτικών μέσων, αν λάβουμε υπόψη και τη διαφοροποιημένη πλέον διάταξη της παρ. 2 του αρ. 177 ΚΠΔ, μετά την αντικατάστασή της από την παρ. 2 του αρ. 10 του Ν. 3674/2008, αποκλείει τελείως τις εξαιρέσεις στον κανόνα της αποδεικτικής απαγόρευσης των παράνομων αποδεικτικών μέσων που προέβλεπε η αντικατασταθείσα προ του ανωτέρου νόμου διάταξη. Δεν άργησε όμως να εμφανιστεί στη νομολογία, ακόμα και η *contra legem* ερμηνεία και η μη εφαρμογή της νεοπαγούς αυτής τροποποίησης. Συγκεκριμένα, με τη ΔιατΕισΕφΠειρ 110/2009⁶⁴, απερρίφθη προσφυγή κατηγορουμένου απρόκλητης φθοράς ξένης ιδιοκτησίας κατ' εξακολούθηση, της απόπειρας κλοπής πράγματος ευτελούς αξίας κ.ά, κατά του κλητηρίου θεσπίσματος που εξέδωσε ο αρμόδιος Εισαγγελέας Πλημμελειοδικών, στην οποία, μεταξύ άλλων, προβάλετο από τον προσφεύγοντα ο ισχυρισμός ότι δεν έπρεπε να ληφθεί υπόψη κατ' άρθρο 177 παρ. 2 ΚΠΔ, η βιντεοκασέτα στην οποία ο ίδιος, καταγραφείς από κλειστό κύκλωμα τηλεόρασης, εμφανίζονταν να προβαίνει σε αξιόποινες πράξεις για τις οποίες κατηγορούνταν, καθόσον επρόκειτο για αποδεικτικό μέσο που είχε, πράγματι, αποκτηθεί με αξιόποινη πράξη κατά παράβαση της Οδηγίας⁶⁵ της Αρχής Προστασίας Δεδομένων Προσωπικού Χαρακτήρα και κατ' επέκταση του Ν. 2472/1997. Όπως έκρινε η ΔιατΕισΕφΠειρ 110/2009⁶⁶, νομίμως, όπως θα ληφθεί υπόψη υπέρ του κατηγορουμένου, υπό τον περιορισμό της υπό της διάταξης του αρ. 25 παρ. 1 εδ. δ' Σ θεσπιζόμενης αρχής της αναλογικότητας, όταν στη συγκεκριμένη περίπτωση, λαμβανομένης υπόψη της βαρύτητας του εγκλήματος για το οποίο κατηγορείται είναι αναγκαίο και πρόσφορο για την

⁶² Τιντζογλίδου Ν., ό.π., σελ. 350 (351), Παπαδόπουλος Ν., ό.π. σελ. 396

⁶³ Δ. Τσάτσος, Α. Παπαδαμάκης, Κ. Χρυσόγονος, Η νομιμότητα της κατ' οίκον έρευνας και της κατάσχεσης στα πλαίσια της προκαταρκτικής εξέτασης και οι συνέπειές τους στην ποινική δίκη (γνώμ.), ΠoinΔικ 7/2003, 813 (819), Παπαδόπουλος Ν., ό.π. σελ. 396

⁶⁴ ΠoinΔικ 11-12/2010, σελ. 1299 επ.

⁶⁵ Οδηγία 1122/2000 όπως είχε τροποποιηθεί έως την αντικατάστασή της από την Οδηγία 1/2011 «Χρήση συστημάτων βιντεοεπιτήρησης για την προστασία προσώπων και αγαθών» (Υπ. αριθμ. Γ/ΕΞ/2274/31.3.2011 Απόφαση ΑΠΔΠΧ, ΦΕΚ Β'-548/7-4-2011).

⁶⁶ ΠoinΔικ 11-12/2010, σελ. 1299 επ.

απόδειξη της αθωότητάς του, έτσι θα ληφθεί υπόψη νομίμως και κατά του κατηγορουμένου, όταν το ως άνω παρανόμως κτηθέν αποδεικτικό μέσο αποτελεί το μοναδικό τρόπο στο οποίο το θύμα δύναται να στηρίξει την καταγγελία του⁶⁷. Συγκεκριμένα, παρακάμπτει τη διάταξη του αρ. 177 παρ. 2 ΚΠΔ, υπό τη νέα της μορφή, και αφού έχει παραθέσει ως προκείμενες προτάσεις τις διατάξεις της ανωτέρω παραγράφου και της προϊσχύσασας⁶⁸, κατ' ουσίαν καταργηθείσας ως προς τον περιεχόμενο κανόνα δικαίου⁶⁹ καταλήγει, ότι «[...] και μετά την επελθούσα αποσπασματική αυτή νομοθετική μεταβολή, η δικονομική αξιοποίηση τέτοιων μέσων θα κριθεί και πάλι σε συνταγματικό επίπεδο, αφού ο τυπικός νόμος δεν μπορεί να κατισχύσει του συντάγματος (βλ. Α. Ζυγούρα, Αντ/λέας Αρείου Πάγου, Η δικονομική αξιοποίησις υπό των ιδιωτών των παρανόμως αποκτηθέντων υπ' αυτών αποδεικτικών μέσων μετά την τελευταίαν νομοθετικήν μεταβολήν, ΠοινΧρ 2008, 1013). Αυτό έγινε δεκτό από τον Άρειο Πάγο με την υπ' αριθ. 1/2001 απόφαση της Ολομέλειας, βλ. σε Δ 32, 517, όπου και αξιόλογες παρατηρήσεις Ε. Μπέη, κατά τον οποίο επιβάλλεται η *ad hoc* στάθμιση των

⁶⁷ Η Διάταξη παραπέμπει σε: ΑΠ 611/2006 με σύμφωνη αγόρευση του Αντεισαγγελέα Α. Ζύγουρα ΠοινΔικ 2006, 857, ΝοΒ 2007, 150, ΠοινΧρ 2007, 895, Δ 2006, 927, Α. Ζυγούρας, Αντ/λέας Αρείου Πάγου, Η δικονομική αξιοποίησις υπό των ιδιωτών των παρανόμως αποκτηθέντων υπ' αυτών αποδεικτικών μέσων μετά την τελευταίαν νομοθετικήν μεταβολήν, σελ. 1014)

⁶⁸ Οι προϊσχύσασες διατάξεις των παρ. 3 και 4 (πριν δηλ. την αντικατάσταση του αρ. 370Α ΠΚ από το αρ. 10 παρ. 1 Ν. 3674/2008) είχαν ως εξής: «3. Με φυλάκιση τουλάχιστον ενός έτους τιμωρείται όποιος κάνει χρήση των πληροφοριών ή των μαγνητοταινιών ή των μαγνητοσκοπήσεων που αποκτήθηκαν με τους τρόπους που προβλέπονται στις παρ. 1 και 2 του άρθρου αυτού.

4. Η πράξη της παραγράφου 3 δεν είναι άδικη, αν η χρήση έγινε ενώπιον οποιασδήποτε δικαστικής ή άλλης ανακριτικής αρχής για τη διαφύλαξη δικαιολογημένου συμφέροντος, που δεν μπορούσε να διαφυλαχθεί διαφορετικά.»

Η ΟΛΑΠ 1/2001 (Πολ) έθετε ουσιαστικά την παρ. 4 του (τότε) αρ. 370Α ΠΚ με την κρίση της, σε αχρηστία ή τουλάχιστον περιόριζε σημαντικά το πεδίο εφαρμογής της χαρακτηρίζοντας τη ρύθμιση που αυτή εμπεριείχε αντισυνταγματική (Χαραλαμπίκης Α., Το αξιόποιντο των υποκλοπών και η δικονομική μεταχείριση του προϊόντος τους, ΝοΒ 2002, σελ. 1061 (1067), ομοίως Καμίνης Γ., Το απόρρητο της τηλεφωνικής επικοινωνίας: Η συνταγματική προστασία και η εφαρμογή της από τον ποινικό νομοθέτη και τα δικαστήρια, ΝοΒ 1995, σελ. 505 (514)). Συγκεκριμένα έκρινε ότι : «Εξαίρεση από τον, συνταγματικής ισχύος, κανόνα της απαγορεύσεως των εν λόγω αποδεικτικών μέσων ισχύει μόνον χάριν της προστασίας συνταγματικά υπέρτερων έννομων αγαθών, όπως είναι λ.χ. η ανθρώπινη ζωή. Κάθε άλλη εξαίρεση από την ως άνω απαγόρευση, εισαγόμενη τυχόν με διάταξη κοινού νόμου, όπως είναι και ο Ποινικός Κώδικας, είναι ανίσχυρη κατά το μέτρο που υπερβαίνει το κριτήριο της προστασίας συνταγματικά υπέρτερου έννομου αγαθού.». Την άποψη αυτή επιβεβαίωσε και η νομοθετική εξέλιξη, σύμφωνα με την οποία κατά την αναθεώρηση του Συντάγματος το 2001 προστέθηκε η παρ. 3 του αρ. 19 και φυσικά, μετέπειτα, με το Ν. 3674/2008 καταργήθηκε ο ίδιος ο κανόνας δικαίου της παρ. 4 αρ. 370Α ΠΚ.

⁶⁹ Αφού η νέα διάταξη ρυθμίζει, πλέον, άλλο αντικείμενο. Η επέκταση αυτής της απαγόρευσης σε κάθε αξιολόγηση αποδεικτικών μέσων στην ποινική διαδικασία υπαγορεύθηκε κατά το νομοθέτη από την ανάγκη να εναρμονιστεί η διάταξη με αυτή των αρ. 19 παρ. 3 Σ και 370 Α Π.Κ. που δεν κάνουν διάκριση σε ανεπίτρεπτη ή επιτρεπτή κατά περίπτωση χρήση του αντισυνταγματικά ή με αξιόποιντο τρόπο κτηθέντος αποδεικτικού μέσου. (Νάνιτος Χ., Αποδεικτικές απαγορεύσεις στην ποινική δίκη, εκδ. Σάκκουλα, 2010, σελ. 317, Αιτιολογική έκθεση Ν. 3674/2008, σελ. 1464)

συγκρουόμενων ατομικών δικαιωμάτων με γνώμονα τη βέλτιστη δυνατή συνύπαρξή τους [...]⁷⁰». Τέλος, Η Αντεισαγγελέας Εφετών που εξέδωσε τη διάταξη, σε συνέχεια της προηγούμενης σκέψης προβαίνει στην κρίση ότι «άλλως, οδηγούμεθα σε απαράδεκτες καταστάσεις και τραγικά αδιέξοδα, που τερπιλίζουν κάθε έννοια δικαίου, δυναμιτίζουν την κοινωνία και παρωθούν ενδεχομένως τους κοινωνούς σε έκνομη συμπεριφορά. Μια ολοκληρωτική απαγόρευση της χρήσης των παράνομων αποδεικτικών μέσων θα οδηγούσε σε παράλογα αξιακά αποτελέσματα ή στην καταβαράθρωση ενός συστήματος κοινωνικών αξιών (βλ. Γ. Καλφάλη, Παραβίαση της ιδιωτικότητας και κάμερες ΠοινΧρ 2008, 865)⁷¹.

Έτσι και το ΕΔΔΑ⁷² έκρινε ότι με τη δικονομική αξιοποίηση των παρανόμων αποδεικτικών μέσων, δεν παραβιάστηκε η από το άρθρο 6 παρ. 1

⁷⁰ Με τη θέση αυτή, στο μέρος που αφορά την υπέρ του κατηγορουμένου αξιοποίηση συμφωνεί παρομοίως και ο Χ. Νάιντος (ό.π. σελ. 321-322) θέτοντας συγκεκριμένες, επιφυλάξεις και κριτήρια διερεύνησης της δυνατότητας υποχώρησης του αρ. 117 παρ. 2 ΚΠΔ που τα καταγράφει κατά περίπτωση ανάλογα με το φορέα του εννόμου αγαθού που πλήττεται από την αξιοποίηση παρανόμως κτηθέντος αποδεικτικού υλικού π.χ. ιδίου του κατηγορουμένου, τρίτου, κράτους, ο οποίος αναφέρει ότι «ακριβώς επειδή η καταδίκη ενός αθώου, μολοντί μπορεί με κάποιο τρόπο να αποδειχθεί η αθωότητά του προσβάλλει την ανθρώπινη αξία (αρ. 2 παρ. 1 Σ) και την αρχή της αναλογικότητας (αρ. 25 παρ. 1 εδ. δ' Σ), ως δυσανάλογος περιορισμός των δικαιωμάτων του –προσβάλλεται η προσωπική ελευθερία (αρ. 5 παρ. 3 Σ) ή η ιδιοκτησία (αρ. 17 παρ. 2 Σ) κάποιου με την επιβολή ποινής, χωρίς να έχει τελέσει κάποιο έγκλημα- η ρητή πλέον πρόβλεψη του αρ. 177 παρ. 2 ΚΠΔ πρέπει να υποχωρήσει, ως αντισυνταγματική.». Ειδικά για την υπέρ του κατηγορουμένου αξιοποίηση των μαγνητοταινιών που αποκτήθηκαν με αξιόποινες μαγνητοφωνήσεις βλ. ιδίου, ό.π. σελ. 343-349

Αντίθετα, όσον αφορά τον επαχθή για τον κατηγορούμενο χαρακτήρα της αξιοποίησης, θεωρεί ότι η επιλογή του νομοθέτη είναι κατά βάση ορθή, όταν με βάση το παράνομο αποδεικτικό μέσο πρόκειται να ληφθεί απόφαση (δυσμενής) για τον κατηγορούμενο, όπως λ.χ. η άσκηση ποινικής δίωξης εναντίον του ή η παραπομπή του στο ακροατήριο. Δεν συμβαίνει όμως το ίδιο, κατά τον ανωτέρω συγγραφέα, όταν η χρήση του γίνεται λ.χ. προκειμένου να αποδειχθούν υπόνοιες μεροληψίας δικαστή σε αίτηση εξαιρέσεώς του, ή προκειμένου να αποδειχθεί η πλαστότητα εγγράφου ή πειστηρίων, το ψεύδος μαρτυρικών καταθέσεων ή γνωμοδοτήσεων πραγματογνωμόνων, η δωροδοκία ή η παράβαση καθηκόντος δικαστή στην αίτηση επανάληψης διαδικασίας κατά του καταδικασμένου. Ιδιαίτερα για την ερμηνεία της διάταξης του αρ. 177 παρ. 2 ΚΠΔ με βάση την αρχή της αναλογικότητας βλ. Νάιντος Χ., ό.π. σελ. 323.

⁷¹ Ομοίως βλ. ΓνωμΕισΕφΘεσ 14/2004, ΠοινΔικ 10/2004, σελ. 1128 (1132), :«[...] Ο Μαργαρίτης, προχωρώντας παραπέρα και απαντώντας στο ερώτημα εάν η απαγόρευση αναζήτησεως ορισμένων αποδεικτικών μέσων σημαίνει ταυτόχρονα και την απαγόρευση αξιοποίησεως αυτών, δέχεται ότι «μία γενική καταφατική απάντηση στο ερώτημα αυτό δεν θα ήταν παρά υπεραπλουστευμένη θεώρηση του ζητήματος, η οποία και τη σχετικότητα κάποιων μεγεθών θα αγνοούσε και το χαρακτήρα της ποινικής δίκης ως μηχανισμού επιβολής της απαντήσεως της οργανωμένης κοινωνίας για συγκεκριμένο έγκλημα θα παρέβλεπε ... Κατά συνέπεια ο σε κάθε περίπτωση αποκλεισμός της δυνατότητας χρήσεως του «στιγματισμένου» από τον παράνομο τρόπο κτήσεως αποδεικτικού μέσου θα έδειχνε προσήλωση άκρατη στο δόγμα της νομιμότητας όχι όμως και επαφή με την ουσία του πράγματος (βλ. Η ποινική διαδικασία και αποδεικτικά μέσα αθεμίτως κτηθέντα σε Μελέτες για εμβάθυνση στην ποινική δικονομία, 1990 σελ. 13) [...]»

⁷² Κατά παραπομπή της Διάταξης βλ. Α. Ζύγουρα, Η δικονομική αξιοποίησις υπό των ιδιωτών των παρανόμως αποκτηθέντων υπ' αυτών αποδεικτικών μέσων μετά την τελευταίαν νομοθετικήν μεταβολήν ό.π. σελ. 1014 επ., με περαιτέρω παραπομπές σε ΕΔΔΑ, υπόθεση Allan κατά Ηνωμένου Βασιλείου, απόφ. 5.11.2002, σκέψεις 47-48, υπόθεση Schenk κατά Ελβετίας, απόφ. 12.7.1988, ΠΛογ

ΕΣΔΑ θεσπιζόμενη αρχή της δίκαιης δίκης. Ειδικότερα στην υπόθεση Schenk κατά Ελβετίας όπου η κατηγορία είχε στηριχθεί σε μια υποκλαπείσα τηλεφωνική ομιλία, το ΕΔΔΑ έκρινε ότι παρά το δεδομένο του παρανόμου του χρησιμοποιηθέντος αποδεικτικού μέσου δεν υπήρξε παραβίαση του άρθρου 6 παρ. 1, αφού ο κατηγορούμενος είχε τη δυνατότητα να αμφισβητήσει την αυθεντικότητα της μαγνητοταινίας και να αντιταχθεί στη χρήση της, ενώ υπήρχαν και άλλα στοιχεία σε βάρος του. Αλλά και στην περίπτωση που το «παράνομο» αποδεικτικό στοιχείο αποτελεί τη μοναδική απόδειξη ενοχής του, το ΕΔΔΑ έχει κρίνει ότι δεν υφίσταται παραβίαση του δικαιώματος σε μια δίκαιη δίκη, εάν ο κατηγορούμενος είχε ευρεία δυνατότητα να θέσει υπό αμφισβήτηση το αποδεικτικό υλικό και τον τρόπο απόκτησής του σε κάθε στάδιο της ποινικής διαδικασίας. Συγκεκριμένα στην υπόθεση Khan κατά Ηνωμένου Βασιλείου όπου το τηλεφωνικό υλικό, που ήταν προϊόν υποκλοπής, αποτέλεσε τη μόνη ισχυρή απόδειξη ενοχής, το Δικαστήριο κατέληξε με ψήφους 6 προς 1 ότι δεν υπήρξε παραβίαση του άρθρου 6 παρ. 1 από την απόφαση των αρμοδίων ποινικών δικαστών να μην κηρύξουν απαράδεκτο το συγκεκριμένο αποδεικτικό στοιχείο, καθώς ο κατηγορούμενος είχε ευρεία δυνατότητα να αμφισβητήσει το συγκεκριμένο αποδεικτικό στοιχείο καθώς και τις περιστάσεις λήψης του⁷³.

Επίσης, η ΔιατΕισΕφΠειρ 110/2009 σημειώνει ότι αυτά γίνονται δεκτά και από τη θεωρία⁷⁴. Έτσι και μετά την επελθούσα με τις προαναφερθείσες διατάξεις νομοθετική μεταβολή, ήτοι με την αντικατάσταση της παρ. 2 του άρθρου 177 ΚΠΔ, με τις οποίες καθιερώνεται η απόλυτη απαγόρευση της οικονομικής αξιοποίησης των παρανόμως αποκτηθέντων υπό των ιδιωτών

2003, 1300, ΠοινΔικ 2008, 1096 σημ. 21 αντίστοιχα. κ.ά., Ε. Πουλαράκη, Η Νομολογία του ΕΔΔΑ αναφορικά με την απόδειξη στη ποινική δίκη, ΠοινΔικ 2008, 1094

⁷³ Κατά παραπομπή της Διάταξης βλ. [βλ. Khan v United kingdom (12.5.2000), σκέψεις 37-38]

⁷⁴ Κατά παραπομπή της Διάταξης βλ. Ε. Συμεωνίδου-Καστανίδου, «Το άρθρο 370Α ΠΚ και οι πρόσφατες εξαγγελίες για τη τροποποίησή του» ΠοινΔικ 2008, 462, κατά την οποία, στην πραγματικότητα, κανένα ατομικό δικαίωμα –ακόμη και αν ανήκει στα απολύτως ανεπιφύλακτα– δεν προστατεύεται τελικώς με απόλυτο τρόπο, όσο συνυπάρχει και συγκρούεται με άλλα, επίσης συνταγματικά κατοχυρωμένα, δικαιώματα, όπως π.χ. με τη διάταξη του άρθρου 5 παρ. 2 Σ.

αποδεικτικών μέσων, πρέπει να ληφθεί ότι οι διατάξεις αυτές δεν μπορούν να κατισχύσουν των προαναφερθεισών συνταγματικών διατάξεων⁷⁵.

Σύμφωνα με τον Κ. Φράγκο⁷⁶, όταν υπάρχει χρήση, στην ποινική δίκη και μάλιστα σε βάρος του κατηγορουμένου, παρανόμως κτηθέντων αποδεικτικών μέσων, που συνίστανται στη λήψη και επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα με κλειστό κύκλωμα τηλεόρασης, συντρέχει σύγκρουση συνταγματικών δικαιωμάτων, των ενδιαφερόμενων διαδίκων, αλλά η χρήση των μέσων αυτών επιβάλλεται από την αρχή της αναλογικότητας και κατά του κατηγορουμένου, τουλάχιστον σε ορισμένες εξαιρετικές περιπτώσεις, όπου η εν λόγω απαγόρευση οδηγεί σε κατάργηση του δικαιώματος του πολίτη σε δικαστική ακρόαση και προστασία (αρ. 20 παρ. 1 Σ), με αποτέλεσμα να πλήττεται ακόμα και η ανθρώπινη αξία στο πρόσωπο του απροστάτευτου θύματος αξιόποινων πράξεων, τα συνταγματικά δικαιώματα – έννομα αγαθά του οποίου, μπορούν να προστατευθούν μόνο με δικαστική αξιοποίηση κάποιου παρανόμως κτηθέντος αποδεικτικού μέσου⁷⁷. Επίσης, αυτή η δυνατότητα υπάρχει και όταν η πιο πάνω χρήση παρανόμως κτηθέντων αποδεικτικών μέσων αποτελεί στην ουσία ένα είδος αμυντικής και συνακόλουθα μη άδικης πράξης, όπως λ.χ. όταν αξιοποιείται αποδεικτικά η μαγνητοταινία, στην οποία έχουν καταγραφεί οι απειλές του εκβιαστή⁷⁸. Επίσης, οι ανωτέρω εκτιμήσεις βρίσκονται σε αρμονία με την ενδιαφέρουσα

⁷⁵ Κατά παραπομπή της Διάταξης βλ. Ζύγουρα, ό.π. σελ. 1014 επ.

⁷⁶ Αλλά και κατά την κρατούσα στη θεωρία και τη νομολογία άποψη, όπως αναφέρει ο Κ.. Φράγκος (ό.π. σελ. 493), χωρίς όμως να παραπέμπει σε διατυπωθείσες απόψεις στη θεωρία ή σε αντίστοιχη νομολογία παρά μόνο στην ΑΠ 611/2006, ΠοινΔικ 7/2006, σελ. 857, και στην ΑΠ 1317/2001, ΠοινΧρ ΝΒ' (2001), σελ. 435 επ. τις οποίες χρησιμοποιεί και η σχολιαζόμενη Διάταξη, πλην όμως είναι προγενέστερες του Ν. 3674/2008 με τον οποίο αντικαταστήθηκε η διάταξη της παρ. 2 του αρ. 177 ΚΠΔ και πήρε την εντελώς διαφορετική σημερινή της μορφή. Πράγματι, πριν την τροποποίηση του αρ. 177 παρ. 2 ΚΠΔ, υπήρχε ικανός αριθμός δικαστικών αποφάσεων που συνηγορούσαν στην αποδοχή τέτοιων αποδεικτικών μέσων, υπό τις τότε ισχύουσες νόμιμες προϋποθέσεις (τέλεση από τον καθ' ου το αποδεικτικό μέσο κακουργήματος που επέσυρε ισόβια κάθειρξη) αλλά ακόμα και στην πολιτική δίκη (βλ. ΟΛΑΠ 1/2001 της οποίας το σκεπτικό αποτέλεσε οδηγό δικαστικής κρίσης σε πολλές αποφάσεις και βάση θεμελίωσης επιχειρημάτων της θεωρίας. Βλ. ενδιαφέρον σχολιασμό της σε Δίκη 32, 517 και *Χαραλαμπίκης Α.*, Το αξιόποιο των υποκλοπών και η δικονομική μεταχείριση του προϊόντος τους, ΝοΒ 2002, σελ. 1061 (1066 επ)). Βλ. επίσης και ΑΠ 1537/2007 (ΝοΒ 56 (2008), σελ. 1899, με παρατηρήσεις *Χούρσογλου Σ.*), με την οποία κρίθηκε ότι ορθώς το δικάσων Εφετείο απέρριψε αίτημα κατηγορουμένου περί συνεκτίμησης, για την υπεράσπισή του, παρανόμως κτηθείσας μαγνητοταινίας. Ομοίως, προ τροποποίησης αρ. 177 παρ. 2 ΚΠΔ και αρ. 370 παρ. 4 Α ΠΚ ΠεντΑερΛαρ 38/2008, ΝοΒ 57 (2009), σελ. 672 επ.

⁷⁷ ΑΠ 611/2006, ΠοινΔικ 7/2006, σελ. 857 επ.

⁷⁸ ΑΠ 1317/2001, ΠοινΧρ ΝΒ' (2001), σελ. 435 επ., *Φράγκος Κ.*, ό.π. σελ. 493

θέση σύμφωνα με την οποία «στη στάθμιση συνταγματικών αγαθών καταφεύγει ο ερμηνευτής, για να ανεύρει την εικαζόμενη λύση που θα έδινε ο συντακτικός νομοθέτης –εάν λάμβανε υπόψη του το πρόβλημα που καλείται να επιλύσει ο ερμηνευτής- και όχι για να ανατρέψει τη δοσμένη λύση που προέκρινε ο συντακτικός νομοθέτης γνωρίζοντας το πρόβλημα»⁷⁹

⁷⁹ Παπαδόπουλος Ν. Προστασία του απορρήτου της επικοινωνίας. Ερμηνευτική προσέγγιση του άρθρου 19 του Συντάγματος της Ελλάδας, εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη, 2008, σελ. 384. Ομοίως, Δ. Τσάτσος, Α. Παπαδαμάκης, Κ. Χρυσόγονος, Η νομιμότητα της κατ' οίκον έρευνας και της κατάσχεσης στα πλαίσια της προκαταρκτικής εξέτασης και οι συνέπειές τους στην ποινική δίκη (γνωμ.), ΠοινΔικ 7/2003, 813 (818-819). Ο Παπαδόπουλος παραπέμπει επίσης και στους: Βενιζέλο Ε., Το αναθεωρητικό κεκτημένο (2002), σελ. 148 και Καμίνη Γ., Παράνομα αποδεικτικά μέσα και συνταγματική κατοχύρωση ατομικών δικαιωμάτων: οι αποδεικτικές απαγορεύσεις στην ποινική και την πολιτική δίκη, εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλας, 1998, σελ. 202-204. Επίσης κατά παραπομπή του Παπαδόπουλου (ό.π.) στην Ηλιοπούλου – Στράγγα Τ. (Η χρήση παρανόμως κτηθέντων αποδεικτικών μέσων και δικαίωμα υπεράσπισης κατηγορουμένου: η αποδεικτική απαγόρευση του άρθρου 19 παράγραφος 3 του αναθεωρηθέντος Συντάγματος, Αντ. Ν. Σάκκουλας, 2003, σελ. 87-110, 119-121), φαίνεται ότι μέχρι σήμερα εξακολουθεί να υποστηρίζεται η άποψη ότι η εκτίμηση των αποδεικτικών μέσων πρέπει να γίνεται με επίλυση της σύγκρουσης των ατομικών δικαιωμάτων μέσω σταθμίσεων με τη μέθοδο της πρακτικής αρμονίας και τη χρήση της αρχής της αναλογικότητας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3^ο

ΣΥΝΟΠΤΙΚΗ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΣΧΕΤΙΚΩΝ ΡΥΘΜΙΣΕΩΝ ΣΕ ΑΛΛΑ ΚΡΑΤΗ ΜΕΛΗ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ

3.1 Γερμανία

Στο πλαίσιο του παρόντος πονήματος δεν θα ήταν εφικτή μια ολοκληρωμένη προσέγγιση του ρυθμιστικού πλαισίου κάθε χώρας, γιατί προϋποθέτει την ανάλυση του νομοθετικού πλαισίου καθεμίας για την προστασία των προσωπικών δεδομένων και των ειδικότερων οδηγιών που εκδίδουν οι Αρχές Προστασίας Προσωπικών Δεδομένων, καθώς και των Συνταγματικών διατάξεων που αφορούν την επιτήρηση σε διάφορες μορφές.

Στην πρώτη αναφορά της Επιτροπής (2003) για την μεταφορά της οδηγίας 95/46/EK γίνεται μια τριμερής κατάταξη σε σχέση με το είδος του ρυθμιστικού πλαισίου, σε χώρες με ενσωματωμένες διατάξεις για τη βιντεοεπιτήρηση στους νόμους περί προστασίας προσωπικών δεδομένων (Γερμανία, Λουξεμβούργο) σε χώρες που υπάρχουν ξεχωριστοί νόμοι (π.χ Δανία, Σουηδία, αλλά και Γαλλία), και η μεγαλύτερη κατηγορία σε χώρες όπου οι Αρχές προστασίας προσωπικών δεδομένων έχουν εκδώσει σχετικές Οδηγίες.

Ρητή αναφορά στα δεδομένα ήχου και εικόνας στους νόμους για τα προσωπικά δεδομένα γίνεται σε λίγες χώρες (Γερμανία, Λουξεμβούργο , Πορτογαλία), γεγονός ωστόσο που δεν φαίνεται να ενισχύει το επίπεδο παρεχόμενης προστασίας σε σχέση με τις υπόλοιπες χώρες. Εξαιρέση αποτελεί η Γερμανία. Ο ομοσπονδιακός νόμος για την προστασία των προσωπικών

δεδομένων (BDSG) εμπλουτίστηκε το 2001 με το άρθρο 6b αναφορικά με το πλαίσιο άσκησης της βιντεοεπιτήρησης. Οι σημαντικότερες πτυχές του έχουν ως εξής :

α. δίδεται ένας ευρύτερος ορισμός από τεχνολογικής σκοπιάς της ηλεκτρονικής παρακολούθησης ώστε η εφαρμογή του νόμου να μην περιορίζεται στην ανάπτυξη της τεχνολογίας με νέα συστήματα που εκφεύγουν του ρυθμιστικού πλαισίου.

β. προσδιορίζονται οι σκοποί και προϋποθέσεις που την καθιστούν νόμιμη

γ. ορίζεται ως μόνη αποδεκτή μορφή της η ανοικτή και επιβάλλεται η ενημέρωση του κοινού.

δ. ορίζονται προϋποθέσεις για την παρέκκλιση της επεξεργασίας από τον αρχικό σκοπό και τη διάρκεια διατήρησης των δεδομένων.

Στη Γερμανία⁸⁰, η βιντεοεπιτήρηση δημόσιων χώρων ρυθμίζεται τόσο σε επίπεδο Ομοσπονδιακού Κράτους, με ειδική διάταξη στον νόμο για τις αρμοδιότητες της Ομοσπονδιακής Αστυνομίας (α. 27 Bundespolizeigesetz), όσο και σε επίπεδο Αστυνομίας των Κρατιδίων. Σκοπός της εγκατάστασης των καμερών είναι η αποτροπή κινδύνων και η πάταξη της εγκληματικότητας. Σε πολλές περιπτώσεις προβλέπονται ρητά τόσο το επιτρεπτό χρονικό διάστημα τήρησης, όσο και οι τρόποι ικανοποίησης των δικαιωμάτων των υποκειμένων. Η εκπλήρωση της υποχρέωσης ενημέρωσης έχει ιδιαίτερο βάρος. Για παράδειγμα, το προαναφερθέν άρθρο 27 του Νόμου για την Ομοσπονδιακή Αστυνομία, αναφέρει ότι η τελευταία μπορεί να εγκαταστήσει αυτόματα μηχανήματα λήψης και καταγραφής εικόνας προκειμένου να εντοπίσει:

α) παράνομες διελεύσεις των συνόρων ή κινδύνους για την ασφάλεια των συνόρων ή β) κινδύνους για συγκεκριμένους χώρους που ορίζονται στο άρθρο 23 του ίδιου νόμου (εγκαταστάσεις της Ομοσπονδιακής Αστυνομίας και των σιδηροδρομικών σταθμών και αεροδρομίων, κτίρια συνταγματικών οργάνων και υπουργείων, τελωνεία) ή για πρόσωπα ή αντικείμενα που

⁸⁰ Διαδικτυακός τόπος της Ομοσπονδιακής Αρχής Προστασίας Προσωπικών δεδομένων (www.bfdi.bund.de/), καθώς και BIZER σε: SIMITIS (Hrsg.), Kommentar zum Datenschutzgesetz, nomos, 6^η έκδοση, σελ. 581 επ.

βρίσκονται σε αυτούς τους χώρους⁸¹. Στην δεύτερη περίπτωση η εγκατάσταση των μηχανημάτων βιντεοεπιτήρησης πρέπει να είναι ευδιάκριτη. Η υποχρέωση διαγραφής των δεδομένων της πρώτης κατηγορίας το αργότερο μέσα σε 2 ημέρες προβλέπεται ρητά, ενώ των δεδομένων της δεύτερης κατηγορίας το αργότερο μέσα σε 30 ημέρες, εφόσον τα δεδομένα αυτά δεν είναι αναγκαία για την αποτροπή ενός επικείμενου κινδύνου ή για την δίωξη μιας αξιόποινης πράξης ή παράβασης της τάξης. Άξιο μνείας είναι ότι ο συγκεκριμένος νόμος περιέχει ένα ολόκληρο πλέγμα διατάξεων αναφορικά με την συλλογή και περαιτέρω επεξεργασία προσωπικών δεδομένων ειδικά από την Αστυνομία στο πλαίσιο άσκησης των αρμοδιοτήτων της (άρθρα 21 έως 37). Ρητή εξαίρεση από συγκεκριμένες διατάξεις του Ομοσπονδιακού Νόμου για τα Προσωπικά Δεδομένα (π.χ. από τις διατάξεις σχετικά με διαβίβαση σε κρατικές υπηρεσίες τρίτων χωρών, διαβιβάσεις σε δημόσιους ή και ιδιωτικούς φορείς, δικαίωμα ενημέρωσης και αντίρρησης των υποκειμένων κ.α.) προβλέπεται μόνο για πολύ συγκεκριμένα καθήκοντα της Αστυνομίας (προστασία των συνόρων, των σιδηροδρόμων, των αεροδρομίων και των αεροπλάνων, των ομοσπονδιακών οργάνων, και ειδικά καθήκοντα στη θάλασσα και σε κατάσταση ανάγκης ή άμυνας - βλ. άρθρο 37 σε συνδυασμό με άρθρα 1 έως 7 του ίδιου νόμου)⁸². Ακόμα και στις εξειδικευμένες περιπτώσεις, η Ομοσπονδιακή Αστυνομία είναι υποχρεωμένη να εκδώσει απόφαση-διαταγή για κάθε αυτοματοποιημένο αρχείο με προσωπικά δεδομένα που θα δημιουργήσει στο πλαίσιο αυτών των καθηκόντων, στην οποία θα ορίζονται συγκεκριμένα χαρακτηριστικά της επεξεργασίας (π.χ. νομική βάση, σκοπός, είδος δεδομένων κλπ.) και η οποία μάλιστα θα πρέπει να εγκριθεί από τον Υπουργό Εσωτερικών, αφού πρώτα ακουστεί και η Ομοσπονδιακή Αρχή Προστασίας Δεδομένων (βλ. άρθρο 36 του ίδιου νόμου).

Στον Ομοσπονδιακό Νόμο για τα Προσωπικά Δεδομένα, υπάρχει ακόμη ειδική πρόβλεψη σχετικά με την παρακολούθηση δημόσια προσβάσιμων

⁸¹ Γνωμοδότηση 1/2009 της Αρχής Προστασίας Προσωπικών Δεδομένων σελ. 19.

⁸² Βλέπε και γνωμοδότηση 1/2009 της Ελληνικής Αρχής Προστασίας Προσωπικών Δεδομένων με τις εκεί υποσημειώσεις σελ. 17.

χώρων (όπως π.χ. μνημεία, εμπορικά κέντρα, πεζοδρόμια κλπ.) με οπτικοηλεκτρονικά μέσα (άρθρο 6b BDGS)⁸³. Η βιντεοεπιτήρηση επιτρέπεται μόνο αν είναι αναγκαία για :

α) εκπλήρωση καθηκόντων δημοσίων αρχών,

β) άσκηση του δικαιώματος κυριότητας ή

γ) άσκηση εννόμων συμφερόντων για σκοπούς συγκεκριμένα ειδικά προσδιορισμένους, με την επιπρόσθετη προϋπόθεση ότι και στις τρεις αυτές περιπτώσεις δεν τίγονται υπέρτερα έννομα συμφέροντα των υποκειμένων των δεδομένων.

Οι ρυθμίσεις όμως για τη βιντεοεπιτήρηση δημόσιων χώρων που προβλέπονται για τον τομέα της ασφάλειας (π.χ. για την αστυνομία, την ασφάλεια των συνόρων, την έρευνα στα τελωνεία, την υπηρεσία πληροφοριών, κλπ.) υπερισχύουν, ως ειδικότεροι, της εν λόγω διάταξης. Επίσης, η διάταξη ισχύει μόνο για τις δημόσιες αρχές του Ομοσπονδιακού Κράτους, όχι όμως και για εκείνες των Κρατιδίων, καθώς τα Κρατίδια έχουν δικούς τους νόμους για τα προσωπικά δεδομένα (στους περισσότερους πάντως προβλέπονται παρόμοιες διατάξεις). Μια τέτοια δημόσια αρχή σε ένα Κρατίδιο μπορεί να είναι π.χ. το δημοτικό συμβούλιο μιας πόλης ή ο δήμαρχος. Η εν λόγω διάταξη ισχύει και για τους ιδιωτικούς φορείς, οι οποίοι όμως μπορούν να θεμελιώσουν το αίτημα τους μόνο στις περιπτώσεις β' και γ' (ενώ οι δημόσιες αρχές μόνο στις περιπτώσεις α' και β')⁸⁴.

Η βιντεοεπιτήρηση δημόσιων χώρων στη Γερμανία εποπτεύεται τόσο από την Ομοσπονδιακή Αρχή Προστασίας Δεδομένων σε επίπεδο Ομοσπονδιακού Κράτους, όσο και από τις αντίστοιχες "τοπικές" Αρχές Προστασίας Δεδομένων σε επίπεδο Κρατιδίων⁸⁵.

⁸³ Γνωμοδότηση 1/2009 της Αρχής Προστασίας Προσωπικών Δεδομένων σελ. 16 επομ.

⁸⁴ Γνωμοδότηση 1/2009 της Αρχής Προστασίας Προσωπικών Δεδομένων σελ. 16 επομ.

⁸⁵ Βλ. ενδεικτικά την ετήσια έκθεση της Ομοσπονδιακής Αρχής προστασίας Δεδομένων για τα έτη 2007-2008, σελ. 59 επ., η οποία αναφέρεται στις προτάσεις της Αρχής σχετικά με νομοθετική πρόταση για επέκταση των χρονικών ορίων τήρησης των δεδομένων βιντεοεπιτήρησης από την ομοσπονδιακή Αστυνομία, οι οποίες φαίνεται να ελήφθησαν σοβαρά υπόψη από το Υπουργείο εσωτερικών, σελ. 100 επ. της ίδιας έκθεσης, όπου αναφέρονται οι έλεγχοι και οι συστάσεις της Αρχής σχετικά με τις τεχνικές προδιαγραφές των συστημάτων βιντεοεπιτήρησης δημόσιων χώρων. Πρβλ. επίσης ενδεικτικά την ετήσια έκθεση 2006 της Αρχής προστασίας προσωπικών δεδομένων της Βαυαρίας σελ. 39 επ., η οποία αναφέρεται στον έλεγχο και στις συστάσεις της Αρχής για τη νομιμότητα εγκατάστασης

3.2 Γαλλία

Στη Γαλλία⁸⁶, η εγκατάσταση καμερών σε δημόσιους χώρους ρυθμίζεται από ειδικές νομοθετικές διατάξεις (Νόμος 95-73 της 21 Ιανουαρίου 1995 για τις κατευθύνσεις και τον προγραμματισμό σχετικά με την ασφάλεια, άρθρα 10 και 10-1 και Διάταγμα της 17ης Οκτωβρίου 1996). Ως προϋπόθεση που θέτουν οι διατάξεις αυτές είναι ότι η εγκατάσταση πρέπει να επιβάλλεται για λόγους ασφαλείας και συνεπώς, οι σκοποί της πρέπει να είναι απόλυτα ακριβείς. Συγκεκριμένα, η εγκατάσταση κάμερας σε δημόσιο χώρο ή σε χώρο προσέλευσης κοινού επιτρέπεται για τις κάτωθι περιπτώσεις:

- α) τη διασφάλιση της προστασίας των δημόσιων κτιρίων και εγκαταστάσεων και των χώρων γύρω από αυτά,
- β) τη διασφάλιση της προστασίας των εγκαταστάσεων των χρήσιμων για την εθνική άμυνα και
- γ) για λόγους πρόληψης σοβαρών αξιόποινων πράξεων (ιδίως τρομοκρατικών πράξεων).

Στη Γαλλία επιπρόσθετα, θεσπίζεται ειδική διαδικασία για την έγκριση της απόφασης για εγκατάσταση καμερών, καθώς απαιτείται σχετική άδεια από την νομαρχιακή αρχή. Σύμφωνα με τη διαδικασία αυτή, πρέπει να κατατεθεί ένας φάκελος που περιέχει έκθεση, στην οποία επισημαίνονται όλα εκείνα τα στοιχεία που είναι απαραίτητα για τη θεμελίωση της νομιμότητας της υπό κρίση επεξεργασίας (σκοποί, λόγοι που τεκμηριώνουν το αίτημα, περιγραφή του μηχανισμού διαβίβασης, καταγραφής και επεξεργασίας των εικόνων, μέτρα ασφαλείας, τρόποι ενημέρωσης του κοινού, χρονική διάρκεια

καμερών από την Αστυνομία στο χώρο όπου πραγματοποιείται το φθινόπωρο κάθε χρόνου η περίφημη Γιορτή της μπίρας (Oktoberfest), καθώς και σε κεντρικά σημεία της Πόλης του Μονάχου κατά τη διάρκεια διεξαγωγής του παγκόσμιου Πρωταθλήματος ποδοσφαίρου 2006 (σελ 40 της ίδιας έκθεσης)

⁸⁶ Διαδικτυακός τόπος της Γαλλικής Αρχής Δεδομένων (www.cnil.fr) , η από 23.03.2007 Γνώμη της Επιτροπής της Βενετίας του Συμβουλίου της Ευρώπης CDL-AD(2007)014 για τη βιντεοεπιτήρηση Δημόσιων Χώρων από δημόσιες Αρχές και την προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, σκέψη 71, (διαθέσιμη ηλεκτρονικά στον σύνδεσμο [www.venice.coe.int/docs/2007/CDL-AD\(2007\)014-e.asp](http://www.venice.coe.int/docs/2007/CDL-AD(2007)014-e.asp)) και M.L. GRAS, “The Legal Regulation of CCTV in Europe” διαθέσιμο ηλεκτρονικά στο σύνδεσμο [www.surveillance-and-society.org/articles2\(2\)/regulation.pdf](http://www.surveillance-and-society.org/articles2(2)/regulation.pdf).

τήρησης των εικόνων, προσδιορισμός των ατόμων και υπηρεσιών που είναι υπεύθυνες για το σύστημα, τρόποι εφαρμογής του δικαιώματος πρόσβασης των υποκειμένων)⁸⁷. Στον φάκελο θα πρέπει να περιλαμβάνεται επίσης και μια συνολική κάτοψη όλων των χώρων και των κτιρίων που εμπίπτουν στο πεδίο των καμερών, καθώς και ένα λεπτομερές σχέδιο αναφορικά με την εγκατάσταση των καμερών και τη ζώνη κάλυψης αυτών. Η νομαρχιακή αρχή θα αποφασίσει για την εγκατάσταση, αφότου λάβει τη γνωμοδότηση μιας τοπικής επιτροπής που προεδρεύεται από έναν δικαστή (και έχει ως μέλη έναν ακόμα δικαστή, έναν εκπρόσωπο του τοπικού εμπορικού επιμελητηρίου, έναν εκλεγμένο πολιτικό - π.χ. δήμαρχο, και ένα πρόσωπο με τεχνικές γνώσεις). Η απόφαση της νομαρχιακής αρχής μπορεί να προσβληθεί ενώπιον των διοικητικών δικαστηρίων⁸⁸.

Όσο δε αφορά την εποπτεία του όλου συστήματος, η Γαλλική Αρχή Προστασίας Δεδομένων δεν είναι αρμόδια καθ' όσον αυτή έχει ανατεθεί σε ειδικές επιτροπές. Μάλιστα, σε έγγραφο της προς το Υπουργείο Εσωτερικών αναφορικά με τις δυσκολίες εφαρμογής των κανόνων για την βιντεοεπιτήρηση, η Γαλλική Αρχή Προστασίας Δεδομένων ζητά να ανατεθεί στην ίδια η σχετική αρμοδιότητα. Και αυτό, διότι οι ειδικές επιτροπές που έχουν θεσπιστεί για την εποπτεία του όλου συστήματος δεν πληρούν τα αναγκαία εχέγγυα ανεξαρτησίας⁸⁹.

3.3 Αυστρία

Στην Αυστρία απαιτείται ειδική νομική βάση για μια τέτοια επεξεργασία (πβλ. επιφύλαξη άρθρου 1 παρ. 2 του Αυστριακού Νόμου για τα Προσωπικά Δεδομένα και άρθρο 18 του Αυστριακού Συντάγματος, καθώς και σχετική

⁸⁷ Γνωμοδότηση 1/2009 της Αρχής Προστασίας Προσωπικών Δεδομένων σελ. 16 επομ.

⁸⁸ Γνωμοδότηση 1/2009 της Αρχής Προστασίας Προσωπικών Δεδομένων σελ. 17 επομ.

⁸⁹ Note sur les difficultés d'application des règles relatives à la vidéosurveillance – À l'attention de Madame Michele Alliot – Marie, Ministre de l'intérieur, de l'outre-mer et des collectivités territoriales, διαθέσιμο ηλεκτρονικά στο σύνδεσμο www.cnil.fr/fileadmin/documents/La_CNIL/actualite/CNIL-Notevideosurveillance.pdf.

αναφορά στην Ετήσια Έκθεση 2007 της Αυστριακής Αρχής)^{90,91}. Γι' αυτό το λόγο θεοπίστηκε ειδική πρόβλεψη στο νόμο για τις αρμοδιότητες της Αστυνομίας (Sicherheitspolizeigesetz - SPG)⁹². Στο άρθρο 54 παρ. 6 του νόμου αυτού, προβλέπεται ότι η βιντεοεπιτήρηση δημόσιων χώρων επιτρέπεται μόνο όταν βάσει συγκεκριμένων γεγονότων, ιδίως όταν έχουν προηγηθεί επικίνδυνες επιθέσεις, υπάρχει φόβος ότι θα πραγματοποιηθούν κι άλλες επιθέσεις κατά της ζωής, της υγείας ή της περιουσίας, προς αποτροπή των επιθέσεων αυτών. Ακόμα, ορίζεται ότι η δημόσια αρχή οφείλει να εκπληρώσει την υποχρέωση ενημέρωσης του κοινού με τέτοιο τρόπο, ώστε να ενημερωθεί σχετικά με την εν λόγω επεξεργασία ένας όσο το δυνατόν μεγαλύτερος κύκλος εν δυνάμει υποκειμένων. Όλα τα δεδομένα που συλλέγονται μπορούν να χρησιμοποιηθούν περαιτέρω για απόκρουση και εξιχνίαση επικίνδυνων επιθέσεων, καθώς και για σκοπούς αναζήτησης καταζητούμενων. Για το χρόνο δε τήρησης αυτών, προβλέπεται ότι, αν τα δεδομένα δεν είναι αναγκαία για σκοπούς δίωξης αξιόποινων πράξεων, θα πρέπει να διαγραφούν σε 48 ώρες το αργότερο. Επιπροσθέτως, σύμφωνα με την παρ. 7 του ίδιου άρθρου η βιντεοεπιτήρηση επιτρέπεται και σε δημόσιους χώρους όπου πραγματοποιούνται εθνικές ή διεθνείς εκδηλώσεις/συναντήσεις με τη συμμετοχή αντιπροσώπων ξένων κρατών, διεθνών οργανισμών ή άλλων υποκειμένων του διεθνούς δικαίου. Το μέτρο όμως αυτό πρέπει να τελεί σε άμεση χρονική συνάρτηση με την εκδήλωση και να επιβάλλεται από ύπαρξη κατάστασης διακινδύνευσης. Αναφορικά δε με την υποχρέωση ενημέρωσης, περαιτέρω χρήσης και χρόνου τήρησης, ισχύουν και σε αυτή την περίπτωση όσα ορίζονται στην παρ. 6 του ίδιου άρθρου (βλ. ανωτέρω). Ο ίδιος νόμος μάλιστα ορίζει και την έννοια των "δημόσιων χώρων" (α. 27 παρ.

⁹⁰ Πηγή Ο διαδικτυακός τόπος της Αυστριακής Αρχής Προστασίας Δεδομένων Προσωπικού Χαρακτήρα.

⁹¹ Στο άρθρο 1 του Αυστριακού Νόμου (σημειώνεται ότι στην παρ. 1 του ίδιου άρθρου καθιερώνεται η αξίωση για τήρηση του απορρήτου των προσωπικών δεδομένων): «στο μέτρο που η χρήση προσωπικών δεδομένων δεν πραγματοποιείται υπέρ ζωτικών συμφερόντων του υποκειμένου ή με την συγκατάθεσή του, περιορισμοί της αξίωσης για τήρηση απορρήτου είναι επιτρεπτοί μόνο για την προάσπιση σημαντικών δημοσίων συμφερόντων και πρέπει ταυτόχρονα να προσδιορίζουν επαρκείς εγγυήσεις για την προστασία του απορρήτου των δεδομένων του υποκειμένου. Ακόμη και στην περίπτωση επιτρεπτών περιορισμών η παρέμβαση στο θεμελιώδες δικαίωμα θα πρέπει κάθε φορά να πραγματοποιείται με τον όσο το δυνατόν ηπιότερο τρόπο που οδηγεί στο αποτέλεσμα».

⁹² Γνωμοδότηση 1/2009 της Αρχής Προστασίας Προσωπικών Δεδομένων σελ. 18 επομ.

2) ως εξής: Οι χώροι εκείνοι στους οποίους μπορεί να εισέλθει ένας απροσδιόριστος αριθμός προσώπων (κατά λέξη: κύκλος προσώπων που δεν έχει προσδιορισθεί από πριν).

Η δημόσια αρχή για τον τομέα που είναι αρμόδια θεωρείται υπεύθυνος επεξεργασίας (άρθρα 6-10 SPG, π.χ. η Γενική Διεύθυνση του Υπουργείου Εσωτερικών για τη δημόσια ασφάλεια, η Διεύθυνση Ασφάλειας για κάθε κρατίδιο, στην οποία υπάγονται οι τοπικές Διευθύνσεις της Ομοσπονδιακής Αστυνομίας, κλπ.)⁹³. Ακόμη βάσει ευθείας παραπομπής του νόμου για την Αστυνομία στον Αυστριακό Νόμο για τα Προσωπικά Δεδομένα (άρθρο 51 παρ. 2, με την επιφύλαξη ειδικότερης διάταξης), προκύπτει ότι απαιτείται Γνωστοποίηση στην Αυστριακή Αρχή πριν την εγκατάσταση των καμερών. Από την πλευρά της Αυστριακής Αρχής, φαίνεται ότι εξετάζει αν τα κριτήρια που προβλέπει η ειδική νομοθεσία πληρούνται ή όχι. Αυτό προκύπτει από μία απόφαση της Αρχής, με την οποία απορρίφθηκε η εγκατάσταση και λειτουργία καμερών από Δημοτικό Συμβούλιο λόγω έλλειψης ειδικής νομικής βάσης (Απόφαση 21.06.2005. Συγκεκριμένα, δεν πληρούνταν τα κριτήρια διαφόρων νομικών βάσεων που επικαλέστηκε το Δημοτικό Συμβούλιο, και διαπιστώθηκε τελικά ότι, αν και δημόσια αρχή, ήταν αναρμόδια για μια τέτοια επεξεργασία, γιατί δεν υπήρχε καμία νομική βάση που να απονέμει ρητά σε δημοτική αρχή αυτήν την αρμοδιότητα).

Στο άρθρο 90 του νόμου για την Αστυνομία (που ανήκει στο κεφάλαιο "παροχή έννομης προστασίας"), προβλέπεται ρητά η αρμοδιότητα της Αυστριακής Αρχής Προσωπικών Δεδομένων για εξέταση παραπόνων σχετικά με παράβαση του Νόμου για τα Προσωπικά Δεδομένα στο πλαίσιο της διαχείρισης της ασφάλειας. Επιπρόσθετα ο νόμος για την Αστυνομία περιέχει ολόκληρο κεφάλαιο για τη νομιμότητα επεξεργασίας προσωπικών δεδομένων στο πλαίσιο άσκησης των καθηκόντων των αρχών ασφαλείας (άρθρα 51 - 80)⁹⁴.

⁹³ Γνωμοδότηση 1/2009 της Αρχής Προστασίας Προσωπικών Δεδομένων σελ. 18 επομ.

⁹⁴ Γνωμοδότηση 1/2009 της Αρχής Προστασίας Προσωπικών Δεδομένων σελ. 19 επομ.

Στις περισσότερες χώρες υπάρχει ειδική νομοθετική ρύθμιση για την βιντεοεπιτήρηση δημόσιων χώρων. Τα κριτήρια προσδιορίζονται σε ειδικό νόμο (συνήθως στο νόμο για τις αρμοδιότητες της Αστυνομίας). Το γενικό κριτήριο είναι η πρόληψη-αποτροπή εγκληματικών πράξεων. Τα πιο συγκεκριμένα κριτήρια μπορούν να συνοψιστούν στα εξής:

α) Χώρος όπου έχουν προηγηθεί επικίνδυνες επιθέσεις και υπάρχουν πλέον δικαιολογημένες υπόνοιες ότι πρόκειται να πραγματοποιηθούν και άλλες επιθέσεις κατά τις ζωής, της υγείας και της περιουσίας,

β) Χώρος όπου γίνονται εθνικές ή διεθνείς εκδηλώσεις/συναντήσεις με τη συμμετοχή αντιπροσώπων ξένων κρατών, διεθνών οργανισμών ή άλλων υποκειμένων του διεθνούς δικαίου. Το μέτρο πρέπει να τελεί σε άμεση χρονική συνάρτηση με την εκδήλωση και να υπάρχει κατάσταση διακινδύνευσης (βλ. Αυστρία),

γ) Χώροι με υψηλό δείκτη εγκληματικότητας,

δ) Κτίρια και περιοχές που χρήζουν ιδιαίτερης προστασίας (κυβερνητικά, της αστυνομίας, μνημεία) και

ε) Διασταυρώσεις δρόμων με υψηλό ποσοστό τροχαίων ατυχημάτων (βλ. Λιθουανία).

Στις περισσότερες περιπτώσεις αρμόδιο όργανο για τη λήψη της απόφασης εγκατάστασης και λειτουργίας κλειστών κυκλωμάτων τηλεόρασης είναι οι Αστυνομικές Αρχές, καθώς συνήθως η εγκατάσταση καμερών σε δημόσιους χώρους εμπίπτει στη δική τους αρμοδιότητα.

Οι Αρχές σε όλες σχεδόν τις περιπτώσεις, διατηρούν τις εποπτικές-ρυθμιστικές αρμοδιότητες που τους απονέμει η νομοθεσία για τα προσωπικά δεδομένα. Στην Αυστρία και τη Φιλανδία, επιπλέον, απαιτείται γνωστοποίηση της επεξεργασίας στην Αρχή, και μάλιστα στην Αυστρία πριν από την εγκατάσταση του κλειστού κυκλώματος.

Το 2008 στη Λιθουανία η Αρχή, διενήργησε ελέγχους σε όλες τις έδρες των αστυνομικών αρχών και ότι για μερικές από αυτές εξέδωσε υποχρεωτικές οδηγίες.

Αντιθέτως, στη Σουηδία η Αρχή δεν έχει καμία αρμοδιότητα σχετικά με το συγκεκριμένο θέμα, γεγονός όμως που εξηγείται από την ανάθεση της σχετικής αρμοδιότητας σε ειδική Διοικητική Αρχή (Country Administrative Board)⁹⁵.

Ιδιαίτερη αναφορά απαιτείται στις χώρες που οι Αρχές ελέγχου έχουν εκδώσει σχετικά οδηγία (Ισπανία, Ελλάδα, Κύπρος, Μ Βρετανία) γιατί είναι ο πιο διαδεδομένος τρόπος για την εξειδικευμένη ρύθμιση του ζητήματος. Η ερμηνεία των προϋποθέσεων επεξεργασίας προσωπικών δεδομένων δεν είναι ομοιόμορφη και συχνά είναι ελλιπής. Σημαντικές όμως είναι και οι αποφάσεις των Αρχών Προστασίας Δεδομένων Προσωπικού Χαρακτήρα οι οποίες εξειδικεύουν σε ορισμένες περιπτώσεις τις προδιαγραφές και συνιστούν μια εθνική νομολογία που αποτελεί εφалτήριο για την περαιτέρω ρύθμιση του ζητήματος.

Τέλος, αξίζει να σημειωθεί ότι στις περισσότερες εθνικές νομοθεσίες που ρυθμίζουν ειδικά το θέμα εγκατάστασης καμερών σε δημόσιους χώρους γίνεται ιδιαίτερη μνεία στην υποχρέωση ενημέρωσης του κοινού με κάθε πρόσφορο τρόπο, ιδίως για τον σκοπό της εγκατάστασης.

⁹⁵ Γνωμοδότηση 1/2009 της Αρχής Προστασίας Προσωπικών Δεδομένων σελ. 16 επομ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4^ο

4.1 Ο νόμος 2472/1997 για την προστασία του ατόμου από την επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα.

Ο νόμος 2472/1997 αποτελεί τη μοναδική εν ισχύ νομοθετική ρύθμιση που εφαρμόζει η χώρα μας « για την προστασία του ατόμου από τη επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα».

Οι διατάξεις του Ν. 2472/1997 για την προστασία του ατόμου από την επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα αποτελούν εξειδίκευση και προσαρμογή της Ευρωπαϊκής οδηγίας 95/46 της 24/10/1995 στο Ελληνικό Δίκαιο. Ο Έλληνας νομοθέτης εμπνεύστηκε από την οδηγία 95/46/ΕΚ, χωρίς να προβεί όμως σε αδιαμεσολάβητη «μεταφορά» των ρυθμίσεων της οδηγίας στο Εσωτερικό Δίκαιο. Υπήρξαν αποκλίσεις, όπως και σημεία ερμηνευτικών δυσχερειών. Ο νομοθέτης αξιοποιώντας τη διακριτική ευχέρεια καθώς και τα περιθώρια που του παρείχε η οδηγία, προσδιόρισε τις ποιοτικές και διαδικαστικές αρχές καθώς και εγγυήσεις και κυρώσεις για την προστασία των προσωπικών δεδομένων για να ενισχύσει την προστασία των πολιτών⁹⁶.

Αντικείμενο του νόμου σύμφωνα με το άρθρο 1 είναι η θέσπιση των προϋποθέσεων για την επεξεργασία δεδομένων προσωπικού Χαρακτήρα και σκοπός του η προστασία των δικαιωμάτων και των θεμελιωδών ελευθεριών των φυσικών προσώπων και της ιδιωτικής ζωής. Ο νομοθέτης οριοθετεί έτσι με ουσιαστικούς οργανωτικούς και κυρωτικούς κανόνες τη Συνταγματικά ανεκτή επεξεργασία προσωπικών δεδομένων και με τον τρόπο αυτό ρυθμίζει τη ροή αυτών στο κράτος την αυτονομία και την κοινωνία και οργανώνει τις πληροφοριακές σχέσεις⁹⁷.

Συνοπτικά ο ν. 2472/1997 υιοθετεί τις γενικές Αρχές που διέπουν την προστασία δεδομένων, περιγράφει τις προϋποθέσεις επεξεργασίας των δεδομένων θεσπίζει την υποχρέωση γνωστοποίησης προς την αρμόδια Αρχή

⁹⁶ Μήτρου Λίλιαν, Η Αρχή προστασίας προσωπικών Δεδομένων, κέντρο Ευρωπαϊκού Συνταγματικού Δικαίου Σειρά forum Σύγχρονη Πολιτεία, τόμος Ι, Αθήνα – Κομοτηνή, Αντ. Ν. Σάκκουλας, 1999, σελ. 13επ.

⁹⁷ Μήτρου Λίλιαν, ό.π., σελ. 14 επ.

τήρησης αρχείων, θεσπίζει τα δικαιώματα των υποκειμένων και τέλος προβλέπει σε περίπτωση παραβιάσεων, διοικητικές και ποινικές κυρώσεις καθώς και Αστική ευθύνη⁹⁸.

Το πεδίο εφαρμογής του Νόμου σύμφωνα με το άρθρο 3 αυτού είναι η εν όλω ή εν μέρει αυτοματοποιημένη επεξεργασία καθώς και η μη αυτοματοποιημένη επεξεργασία που περιλαμβάνεται ή πρόκειται να περιληφθεί σε αρχείο».

Οι διατάξεις του Νόμου, σύμφωνα με το τροποποιημένο άρθρο 3 παρ. 2 του Ν. 2472/1997, δεν εφαρμόζεται στην επεξεργασία προσωπικών δεδομένων η οποία πραγματοποιείται από:

α) φυσικό πρόσωπο για την άσκηση δραστηριοτήτων αποκλειστικά οικιακών⁹⁹,

β) από τις δικαστικές εισαγγελικές αρχές και τις υπηρεσίες που ενεργούν υπό την άμεση εποπτεία τους στο πλαίσιο της απονομής της δικαιοσύνης ή για την εξυπηρέτηση των αναγκών της λειτουργίας τους με σκοπό τη βεβαίωση εγκλημάτων, που τιμωρούνται ως κακουργήματα ή πλημμελήματα με δόλο και ιδίως εγκλημάτων κατά της ζωής, κατά της γενετήσιας ελευθερίας, της οικονομικής εκμετάλλευσης της γενετήσιας ζωής, κατά της προσωπικής ελευθερίας, κατά της ιδιοκτησίας, κατά των περιουσιακών δικαιωμάτων, παραβάσεων της νομοθεσίας περί ναρκωτικών, επιβουλής της δημόσιας τάξης, ως και τελουμένων σε βάρος ανηλίκων θυμάτων. Ως προς τα ανωτέρω εφαρμόζονται οι ισχύουσες ουσιαστικές και δικονομικές ποινικές διατάξεις. Στις περιπτώσεις άσκησης από τους πολίτες του δικαιώματος του συνέρχεσθαι κατά το άρθρο 11 του Συντάγματος επιτρέπεται η απλή λειτουργία συσκευών καταγραφής ήχου ή εικόνας ή άλλων ειδικών τεχνικών μέσων με σκοπό την καταγραφή, εφόσον συντρέχουν οι προϋποθέσεις του επόμενου εδαφίου¹⁰⁰. Η

⁹⁸ Άρθρα 4,5,6,11,21-23 του Νόμου 2472/1997 αντίστοιχα

⁹⁹ δεν θεωρείται αποκλειστικά προσωπική ή οικιακή δραστηριότητα η λήψη και επεξεργασία εικόνας ή και ήχου με σύστημα βιντεοεπιτήρησης που είναι εγκατεστημένο σε ιδιωτική οικία, όταν το πεδίο ελέγχου της κάμερας περιλαμβάνει εξωτερικούς δημόσιους ή κοινόχρηστους χώρους, σύμφωνα με τη νέα οδηγία της Αρχής. 1/2011

¹⁰⁰ Το στοιχείο β της παρ. 2 καταργήθηκε και το στοιχείο γ αναριθμήθηκε σε στοιχείο β, με την παρ. 1 άρθρου 19 Ν. 3471/2006 (ΦΕΚ Α' 133). - Το εντός " " πρώτο εδάφιο του στοιχείου β της παρ. 2 τίθεται όπως αντικαταστάθηκε με την παρ. 2 άρθρου 19 Ν. 3471/2006. Η παρ. 2 του παρόντος τίθεται

καταγραφή ήχου ή εικόνας με οποιασδήποτε τεχνικής μορφής συσκευές με σκοπό τη βεβαίωση τέλεσης των παραπάνω εγκλημάτων γίνεται μόνον κατόπιν εντολής εκπροσώπου της εισαγγελικής αρχής και εφόσον επίκειται σοβαρός κίνδυνος για τη δημόσια τάξη και ασφάλεια. Σκοπός της καταγραφής αυτής είναι μόνον η χρησιμοποίηση του βεβαιούντος την τέλεση των εγκλημάτων υλικού ως αποδεικτικού στοιχείου ενώπιον οποιασδήποτε ανακριτικής, εισαγγελικής αρχής και δικαστηρίου. Η επεξεργασία κάθε άλλου υλικού που δεν είναι αναγκαίο προς εξυπηρέτηση του παραπάνω σκοπού για τη βεβαίωση των εγκλημάτων απαγορεύεται, το δε σχετικό υλικό καταστρέφεται με πράξη του αρμόδιου Εισαγγελέα.»

γ) Δημόσια αρχή με τη λειτουργία ειδικών τεχνικών μέσων καταγραφής ήχου ή εικόνας σε δημόσιους χώρους για τη διαφύλαξη της ασφάλειας του κράτους, της άμυνας, της δημόσιας ασφάλειας, για την οποία είναι αρμόδια, και ιδίως για την προστασία προσώπων και πραγμάτων, καθώς και για τη διαχείριση της κυκλοφορίας. Το υλικό που συλλέγεται από τα ανωτέρω μέσα, εφόσον δεν εμπίπτει στην περίπτωση β', τηρείται για χρονικό διάστημα επτά (7) ημερών, μετά το πέρας των οποίων καταστρέφεται με πράξη του αρμόδιου εισαγγελέα. Η παράβαση των διατάξεων του προηγούμενου εδαφίου τιμωρείται με φυλάκιση τουλάχιστον ενός (1) έτους, αν δεν τιμωρείται βαρύτερα από άλλη διάταξη».

Κεντρικό δε ρόλο στο σύστημα που εισήγαγε ο Ν. 2472.1997 διαδραματίζει η Αρχή Προστασίας Δεδομένων Προσωπικού Χαρακτήρα, η οποία αποτελεί ανεξάρτητη Διοικητική Αρχή. Η εν λόγω αρχή είναι αρμόδια για την εφαρμογή του Νόμου και Αποστολή της είναι η εξασφάλιση των ρυθμίσεων μέσω προληπτικών και κατασταλτικών ελέγχων και επιβολής κυρώσεων.

Ο νόμος, υπό την τελική μορφή που έχει σήμερα, κατόπιν των τροποποιήσεων διήλθε μέσα από «λυσσαλέα» κόμματα και συγκέντρωσε πακτωλό εγγράφων. Οι παραιτήσεις των μελών της Αρχής, για την θέση σε

όπως αντικαταστάθηκε με την παρ. 1 του όγδοου άρθρου του ν. 3625/2007 ΦΕΚ Α 290/24.12.2007. Η παρ. γ της παρ. 2 του παρόντος τίθεται όπως προστέθηκε με το άρθρο 12 του ν. 3783/2009 ΦΕΚ Α 136.- Τα τρία τελευταία εδάφια της παρ. β της παρ. 2 του παρόντος καταργούνται από την έναρξη ισχύος του πδ που προβλέπεται στην παρ. 4 του άρθρου 14 του ν. 3917/2011 ΦΕΚ Α 22/21.2.2011, σύμφωνα με τα όσα ορίζει η παρ. 6 του άρθρου 14 του ιδίου νόμου 3917/2011.

λειτουργία των καμερών κατόπιν Εισαγγελικής εντολής, σημάδεψε το ρου της ιστορίας το Νοέμβριο του 2007. Η μεγαλύτερη αντίδραση και κριτική έλαβε χώρα όταν με το άρθρο 8 παρ.1 του νόμου 3625/2007 εισήχθη στη βουλή ως τροπολογία στο πλαίσιο ψήφισης του πρόσθετου πρωτοκόλλου για τα δικαιώματα του παιδιού διάταξη με την οποία επιτρέπονταν υπό προϋποθέσεις η ηλεκτρονική επιτήρηση των δημοσίων συναθροίσεων. Με την προσθήκη αυτή εξαιρούνταν από τις διατάξεις του Ν. 2472/1997 κάθε επεξεργασία προσωπικών δεδομένων που πραγματοποιείται από δικαστικές ή Αστυνομικές Αρχές, στο πλαίσιο της απονομής δικαιοσύνης ή για την εξυπηρέτηση των αναγκών της λειτουργίας τους με σκοπό τη βεβαίωση εγκλημάτων, που τιμωρούνται ως κακουργήματα ή πλημμελήματα από δόλο...¹⁰¹

Κεντρική ιδέα της νέας αυτής ρυθμίσεως ήταν ότι στις δημόσιες συναθροίσεις¹⁰² να επιτρέπεται η απλή λειτουργία συσκευών καταγραφής ήχου ή εικόνας ή άλλων τεχνικών μέσων¹⁰³ με σκοπό την καταγραφή, προκειμένου να βεβαιωθεί η τέλεση αξιοποιώνων πράξεων. Ως προϋπόθεση για την έναρξη της καταγραφής¹⁰⁴ είναι η προηγούμενη εντολή εκπροσώπου της Εισαγγελικής Αρχής, εφόσον «επικείται σοβαρός κίνδυνος για τη δημοσία τάξη και ασφάλεια». Η επεξεργασία δε, κάθε άλλου υλικού που δεν είναι αναγκαίου προς εξυπηρέτηση του παραπάνω σκοπού, καταστρέφεται με πράξη του αρμόδιου εισαγγελέα.

Την εν λόγω ρύθμιση την είχε προετοιμάσει η υπ' αριθμ. 14/07 Γνωμοδότηση του Εισαγγελέα του Α.Π. Γ. Σανιδά, η οποία περιήλθε ως απάντηση στην ερώτηση του Αρχηγείου της Ελληνικής Αστυνομίας και «νομιμοποιούσε» την οπτική / ηχητική καταγραφή, καθώς προέβλεπε ότι σε περίπτωση που πριν, κατά, ή μετά το τέλος διαδηλώσεων και πορειών

¹⁰¹ Για τη σημασία της εξαίρεσης αυτής βλ. Αρμαμέντος – Σωτηρόπουλος, προσωπικά δεδομένα. Ερμηνεία κατ' άρθρο. Οι τροποποιήσεις του Ν. 2472/1977 από τους νόμους 3471/2006 και 3625/2007. Εκδ. Σάκκουλα, Αθήνα – Θεσσαλονίκη, 2008.

¹⁰² Βλ. αναλυτικά Αρμαμέντος – Σωτηρόπουλος 2008, ό.π., σελ. 47-61

¹⁰³ Πρβ Παπαϊωάννου Ζ., Η ηλεκτρονική επιτήρηση Δημοσίων Συναθροίσεων και συγκεντρώσεων από τις Αστυνομικές Αρχές Εφημ.ΔΔ 6/Νοέμβριος – Δεκέμβριος 2007, σελ. 746 και 749 για την γενικότητα της διάταξης, αφού αφήνει περιθώρια για την χρήση κάθε είδους εξοπλισμού.

¹⁰⁴ Βλ. Παπαϊωάννου Ζ., ό.π., σελ. 749 για την Ελληνική Αστυνομία ως αρμόδια διαχείρισης του συστήματος.

διαπράττονται αυτόφωρα εγκλήματα (κακουργήματα, πλημμελήματα με δόλο) είναι επιτρεπτή εκ μέρους της Αστυνομίας η καταγραφή εικόνας και ήχου δια της χρήσεως των τιθέμενων σε λειτουργία κατάλληλων τεχνικών μέσων «με σκοπό τη βεβαίωση τελούμενων αυτοφώρων εγκλημάτων, τον εντοπισμό των δραστών, την αποκάλυψη της ταυτότητας αυτών και εν τέλει τη χρήση την άνω αποδεικτικών μέσων ενώπιον των δικαστικών αρχών»¹⁰⁵.

Όπως ήταν φυσικό η ΑΠΔΠΧ αντέδρασε¹⁰⁶ στην εισαγγελική γνωμοδότηση με μια ανακοίνωση στην οποία και επεσήμαινε ότι για το εν λόγω θέμα είχε ασκηθεί στο Συμβούλιο της Επικρατείας αίτηση ακυρώσεως από τον Υπουργό Δημοσίας Τάξεως¹⁰⁷. «Σε κάθε περίπτωση έως ότου αποφανθεί το ΣτΕ η απόφαση της Αρχής διατηρεί την ισχύ και το κύρος της». Η αντιπαράθεση αυτή της Αρχής και της κυβέρνησης οδήγησε στην παραίτηση των μελών της Αρχής καθώς θεωρήθηκε από Μέλη της ότι παραγκωνίστηκε¹⁰⁸.

Η αιτιολογία, για τη θέσπιση από το Νομοθέτη της επίμαχης διάταξης, ήταν η ειδική πρόβλεψη για τα προσωπικά δεδομένα που σχετίζονται με τη δημόσια ασφάλεια στην οδηγία 95/46/EK, το γεγονός ότι τα εν λόγω ζητήματα δεν καλύπτονται από τις διατάξεις περί προσωπικών δεδομένων (άρθρο 9^Α Συντάγματος και ν. 2472/1997), η μη επέμβαση στην ιδιωτική ζωή των ατόμων καθώς και η υποχρέωση προστασίας του δικαιώματος του συνέρχεσθαι. Ειδικότερα στην Γνωμοδότηση του Εισαγγελέα αλλά και στην αιτιολογική έκθεση της τροπολογίας¹⁰⁹ υποστηρίζεται ότι : α. οι προβλέψεις της Ευρωπαϊκής οδηγίας σε συνδυασμό με τις σκέψεις του προοιμίου ότι δεν

¹⁰⁵ Βλ. ΕφημΔΔ6/ Νοέμβριος – Δεκέμβριος 2007, σελ. 715-718 και Αρμαμέντος –Σωτηρόπουλος, ό.π., σελ. 203-210

¹⁰⁶ Δελτίο τύπου υπ' αριθμ. 7443/1-11-2007.

¹⁰⁷ Αίτηση ακύρωσης είχε ασκηθεί και από «τη Δημοκρατική Συσπείρωση για τις Λαϊκές ελευθερίες και την αλληλεγγύη». Για την απορριπτική εισήγηση για τις δύο αιτήσεις ακύρωσης του συμβούλου του ΣτΕ βλέπε στο βιβλίο Αρμαμέντος – Σωτηρόπουλος 200, 177-202. για την κατάργηση της δίκης βλ. απόφαση ΣτΕ 1659/2009

¹⁰⁸ Βλ. Δελτία Τύπου ΑΠΔΠΧ 2007 και ετήσια έκθεση 2007, σελ. 37 όσον αφορά την υπέρβαση της Εισαγγελικής Γνωμοδότησης, κατά τη χρήση καμερών χωρίς να έχει μεσολαβήσει η τέλεση εγκλημάτων και ενώ μια διαδήλωση εξελίσσεται ειρηνικά, Βλ. Καστανίδου 2007 παρατηρήσεις στη γνωμοδότηση 14/2007 του εισαγγελέα Αρείου Πάγου Ποιν. Δικ 11/2007 σελ. 1280-1284

¹⁰⁹ Βλ. γνωμοδότηση του Εισαγγελέα του Αρείου πάγου για το σκεπτικό αυτής και ηλεκτρονική διεύθυνση www.parliament.gr/ergasies/nomosxedia/Tropologies/565/K-CHILD.81.pdf, όσον αφορά την αιτιολογική έκθεση της νέας τροπολογίας.

εφαρμόζονται οι διατάξεις αυτής για την «επεξεργασία δεδομένων ήχου και εικόνας που αφορούν την δημόσια ασφάλεια, την εθνική άμυνα, την ασφάλεια του κράτους και τις δραστηριότητες του κράτους σε τομείς του ποινικού δικαίου», δεν έχουν ενσωματωθεί στην Ελληνική έννομη τάξη. Με την προτεινόμενη διάταξη η επεξεργασία των εν λόγω δεδομένων τελεί υπό τις πλήρεις εγγυήσεις των εισαγγελικών και δικαστικών αρχών. β. το άρθρο 9^Α του Συντάγματος και ο νόμος 2472 δεν εκτείνονται στο πεδίο της ποινικής δικαιοσύνης, γ. η ΑΠΔΠΧ(δεν) θα ήταν δυνατόν να ελέγξει τη δικαστική εξουσία και τον τρόπο λειτουργίας της, δ. η απλή καταγραφή ήχου ή εικόνας όταν τελούνται αξιόποινες πράξεις και σοβαρές εγκληματικές συμπεριφορές σε δημόσιο χώρο δεν αποτελεί επέμβαση στην ιδιωτική ζωή του ατόμου, ε. το κράτος είναι υποχρεωμένο να προστατεύει όλα τα έννομα αγαθά των πολιτών και να διασφαλίζει την ακώλυτη άσκηση όλων των δικαιωμάτων τους, ε. τα αποδεικτικά μέσα που συλλέγονται από την οπτική / ηχητική καταγραφή «είναι βουβοί μάρτυρες και υποκαθιστούν απλώς τους Αστυνομικούς μάρτυρες που θα εκαλούντο να εξεταστούν, ενώ συγχρόνως καλύπτουν και τις αδυναμίες των τελευταίων λόγω του πεπερασμένου της ανθρώπινης φύσης.

Στο άρθρο της η Ζωή Παπαϊωάννου 2007 καταγράφει πολλές αδυναμίες όσον αφορά τη ρύθμιση παρόλα αυτά όμως χαρακτηρίζει τη νέα διάταξη ως σταθμό στην ιστορία για την προστασία του δικαιώματος στην ασφάλεια της χώρας μας¹¹⁰. Ειδικότερα αναφέρει : α. η διασφάλιση της δημόσιας τάξης περιγράφεται στο ποινικό και Αστυνομικό Δίκαιο και αποσκοπεί στην προστασία της ζωής του ανθρώπου. Η ανθρώπινη ζωή είναι ένα αγαθό το οποίο η πολιτεία προστατεύει πρωταρχικός έναντι κάθε άλλου. Η βιντεοεπιτήρηση των συναθροίσεων «προσφέρει μια τελεσφόρο λύση για την προστασία της ειρηνικής και ασφαλούς διαβίωσης των ανθρώπων και κατ' επέκταση της ανθρώπινης ζωής¹¹¹», β. η προστασία υπέρτερου δημοσίου

¹¹⁰ Εφημερίδα ΔΔ 6/Νοέμβριος-Δεκέμβριος 2007. σελ. 729 επ. με τίτλο Η ηλεκτρονική επιτήρηση των δημοσίων συναθροίσεων και συγκεντρώσεων από τις Αστυνομικές Αρχές.

¹¹¹ Εφημερίδα ΔΔ 6/Νοέμβριος-Δεκέμβριος 2007. σελ. 730 επ. με τίτλο Η ηλεκτρονική επιτήρηση των δημοσίων συναθροίσεων και συγκεντρώσεων από τις Αστυνομικές Αρχές

συμφέροντος, περιορίζει την προστασία της ιδιωτικότητας, η οποία κρίνεται θεμιτή στο πλαίσιο τόσο του κοινοτικού αλλά και του εσωτερικού δικαίου¹¹², καθώς και άρθρο 1 της οδηγίας 1122/2000 ΑΠΔΠΧ, ομοίως και άρθρο 3 οδηγίας 95/46/ΕΚ¹¹³, γ. η ιδιωτικότητα διασφαλίζεται μέσω της πρόβλεψης του νομοθέτη να καταστρέφεται με πράξη εισαγγελέα και να απαγορεύεται η επεξεργασία κάθε άλλου υλικού που δεν είναι αναγκαίο προς εξυπηρέτηση στο νόμο αναφερόμενου σκοπού για τη βεβαίωση εγκλημάτων. Ο νέος νόμος εξυπηρετεί τις αρχές σκοπού και αναλογικότητας που απαιτούνται για την επίλυση της σύγκρουσης των ατομικών δικαιωμάτων με την προστατευόμενη εσωτερική ασφάλεια¹¹⁴.

Την ίδια θέση ενστερνίζεται και ο Σ. Μαντακιοζίδης ο οποίος κάνει λόγο για «πρακτική» αδυναμία τήρησης της διαδικασίας αδειοδότησης από την ΑΠΔΠΧ όταν αρχίζουν τα επεισόδια οι «γνωστοί-άγνωστοι», τον εγγυητικό ρόλο του εισαγγελέα για τη νομιμότητα της επεξεργασίας των προσωπικών δεδομένων αλλά και τη μη παραβίαση της ιδιωτικότητας του ατόμου από την συμμετοχή του σε μια δημόσια εκδήλωση¹¹⁵.

Στον αντίποδα, η εν λόγω ρύθμιση επικρίθηκε από την ΑΠΔΠΧ, αλλά και από τα κόμματα της αντιπολίτευσης, καθώς και από έγκριτους νομικούς και επιστήμονες. «Θεμέλιο για την προστασία των προσωπικών δεδομένων δεν είναι πλέον η οδηγία του '95 αλλά το άρθρο 9^Α του Συντάγματος¹¹⁶». Η Αρχή δεν ελέγχει την δικαστική εξουσία καθ' όσον η αρμοδιότητά της είναι αποκλειστική. Η απόφαση 58/2005 που απαγορεύει την παρακολούθηση διαδηλώσεων και πορειών «δέσμευε και δεσμεύει τους πάντες, ακόμη κι αν ήταν άστοχη και εσφαλμένη. Η εγκύκλιος του Εισαγγελέα του Αρείου Πάγου εκδόθηκε αναρμόδια και είναι ανίσχυρη». Το ενδεχόμενο διάπραξης

¹¹² Άρθρο 7 παρ. 2 του Νόμου 2472/1997 επιτρεπτό επεξεργασίας ευαίσθητων προσωπικών δεδομένων, όταν συντρέχουν οι λόγοι εγκληματικής πολιτικής ή προλήψεως ή διακριβώσεως εγκλημάτων.

¹¹³ Εξαιρέσεις για την προστασία της Δημόσιας ασφάλειας και καταστολής ποινικών παραβάσεων.

¹¹⁴ Εφημερίδα ΔΔ 6/Νοέμβριος-Δεκέμβριος 2007. σελ. 745 επ. με τίτλο Η ηλεκτρονική επιτήρηση των δημοσίων συναθροίσεων και συγκεντρώσεων από τις Αστυνομικές Αρχές

¹¹⁵ Μαντακιοζίδης Σ., η νέα ρύθμιση του Νόμου 3625/2007, ερμηνεία και εφαρμογή από τη σκοπιά του ποινικού δικαίου. Άρθρο από το συλλογικό έργο η ηλεκτρονική παρακολούθηση σε δημόσιους χώρους σελ 89-100 (ειδικές Μελέτες – συλλογικά έργα)

¹¹⁶ Εφημερίδα ΤΑ ΝΕΑ 11-12-2007 άρθρο για τις Κάμερες στις διαδηλώσεις.

αξιοποιούνων πράξεων υφίσταται πάντοτε και εξ αυτού του λόγου η Αρχή ουδέποτε θα είχε αρμοδιότητα να προστατεύσει τα προσωπικά δεδομένα¹¹⁷. Προβληματισμό επίσης προκαλεί και η συρρίκνωση των αρμοδιοτήτων της ΑΠΔΠΧ αλλά και η γενικότητα του μέτρου, καθόσον η εντολή για τη καταγραφή θα στηρίζεται στις εκτιμήσεις της Αστυνομίας, καθώς ο Εισαγγελέας δεν διαθέτει δικά του στοιχεία και δικές του πηγές πληροφόρησης. Η εξουσιοδότηση προς τους εισαγγελείς είναι γενική και αόριστη και καταλύει τις δυνατότητες ελέγχου των σχετικών αδειών. Επιπροσθέτως τα κριτήρια ερμηνείας σοβαρού κινδύνου για τη δημόσια τάξη και ασφάλεια είναι ασαφή και δεν υπάρχει πρόβλεψη για τη δυνατότητα ελέγχου της νομιμότητας της εισαγγελικής απόφασης¹¹⁸. Ακόμη η καταστροφή του συγκεντρωθέντος υλικού που δεν είναι αναγκαίου δεν είναι δυνατό να ελεγχθεί και δημιουργούνται ερωτηματικά για το πώς θα αποτρέπεται η δημιουργία αντιγράφων. Η χρήση του υλικού προϋποθέτει τη διασφάλιση της αυθεντικότητάς του¹¹⁹.

Συμπερασματικά, η ρύθμιση για την ηλεκτρονική παρακολούθηση των υπαίθριων δημόσιων συναθροίσεων θέτει ζητήματα συμβατότητας με το Συνταγματικά κατοχυρωμένο δικαίωμα προστασίας των προσωπικών δεδομένων και συνεπάγεται περιορισμό της ελευθερίας του συνέρχεσθαι, ο οποίος βάσει της ΕΣΔΑ επιτρέπεται όταν τηρούνται οι προβλεπόμενες προϋποθέσεις αναγκαιότητας σε μια δημοκρατική κοινωνία και υπαγορεύουν όχι μόνο την ύπαρξη νόμου αλλά και την παροχή εγγυήσεων για την αναγκαιότητα την ποιότητα και την έκταση / ένταση του περιορισμού¹²⁰. Η διαπίστωση της Ζ. Παπαϊωάννου ότι με την αντικατάσταση από το άρθρο όγδοο του Ν. 3625/2007 της παρ. 2 του άρθρου 3 Ν. 2472/1997, «η

¹¹⁷ Βλ. άρθρο του επίτιμου προέδρου του Αρείου Πάγου, Σ. Ματθία, Η ΑΔΠΔΧ και οι κάμερες στο αφιέρωμα με τίτλο Ιδιωτικότητα (εφημερίδα το ΒΗΜΑ, 1-2-2008 Βήμα Ιδεών)

¹¹⁸ Βλ. εφημερίδα ΕΛΕΥΘΕΡΟΤΥΠΙΑ 10-12-2007 Χ. Ζέρβα, παρανομία σε απευθείας σύνδεση (δηλώσεις καθ. Ν. Παρασκευόπουλου), και Παπαϊωάννου Ζ., ό.π., σελ. 749.

¹¹⁹ Δηλώσεις Εισαγγελέα κ. Μπάγια, ό.π., υπ. 121 ο οποίος αμφισβητεί ότι υπάρχει δυνατότητα ουσιαστικής εποπτείας εκ μέρους του εισαγγελέα, ώστε να εγγυηθεί την τήρηση νομιμότητας και παράλληλα να διασφαλιστεί ότι η χρήση της καταγραφής θα γίνει μόνο για δικαστικούς σκοπούς.

¹²⁰ Πρβ Κατρούγκαλος ό.π., σελ 370-371, Κατρούγκαλος 2007, ό.π., σελ. 761 για την εφαρμογή εκτεταμένου συστήματος προληπτικής επιτήρησης, όπως το C4I, Χωρίς την ύπαρξη ειδικού εκτελεστικού νόμου του άρθ. 9^Α του Σ. με τις εγγυήσεις τους όρους και τους περιορισμούς των περιορισμών του σχετικού δικαιώματος.

καταγραφή ήχων και εικόνων από κάμερες ασφαλείας σε δημόσιους χώρους δεν εμπίπτει πλέον στο πεδίο εφαρμογής του άρθρου 9^Α του Σ, συνάδει με τη γενικότερη τάση επέκτασης της προληπτικής ηλεκτρονικής επιτήρησης για λόγους δημοσίας ασφάλειας και την παράλληλη αποδυνάμωση των εγγυήσεων για την προστασία του δικαιώματος προστασίας προσωπικών δεδομένων.

Η παρακολούθηση πλέον δημοσίων χώρων δεν εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής του Ν. 2472/1997 κατόπιν της νέας τροποποίησης του με το άρθρο 12 παρ. 1 του Ν. 3783/2009. Ρύθμιση η οποία εισήχθη παρά τη διαφωνία της Αρχής Προστασίας Δεδομένων Προσωπικού Χαρακτήρα¹²¹. Χρυσή τομή αποδείχθηκε η εκ νέου τροποποίηση του Ν. 2472/1997, με το νόμο 3917/2011 και ειδικότερα με το άρθρο 14 του τελευταίου, που εισήχθη αυτούσιο κατόπιν της υπ' αριθμ. 2/2010 γνωμοδότησης της ΑΠΔΠΧ. Πλέον με τη νέα τροποποίηση του Ν. 3917/2011 η εγκατάσταση και λειτουργία συστημάτων επιτήρησης με τη λήψη ή καταγραφή ήχου ή εικόνας σε δημόσιους χώρους επιτρέπεται μόνο για : α. τη διαφύλαξη της εθνικής Άμυνας, β. την προστασία του πολιτεύματος και την αποτροπή εγκλημάτων προδοσίας της χώρας, γ. την αποτροπή και καταστολή εγκλημάτων που συνιστούν επιβολή της δημόσιας τάξης, δ. την αποτροπή και καταστολή εγκλημάτων βίας, εμπορίας ναρκωτικών, κοινώς επικίνδυνων εγκλημάτων, εγκλημάτων κατά της ασφάλειας των συγκοινωνιών και εγκλημάτων κατά της ιδιοκτησίας, όταν με βάση τα στοιχεία συντρέχουν επαρκείς ενδείξεις ότι τελέστηκαν ή πρόκειται να τελεστούν τέτοιες πράξεις και ε. για τη διαχείριση της κυκλοφορίας. Η εγκατάσταση και λειτουργία των συστημάτων επιτήρησης στους δημόσιους χώρους γίνεται μόνο από κρατικές αρχές με τήρηση της αρχής αναλογικότητας.

¹²¹ Βλ. σύνολο γνωμοδότησης 2/2009 από 24/7/2009 της Αρχής Προστασίας Δεδομένων Προσωπικού χαρακτήρα

4.2 Η οδηγία 1/2011

Η ανάγκη αναθεώρησης¹²² της οδηγίας 1122/2000 για τα κλειστά κυκλώματα τηλεόρασης ενόψει :

α. της εκτεταμένης χρήσης των συστημάτων σε κτίρια και υπαίθριους χώρους από δημόσιους φορείς και ιδιώτες,

β. το σημαντικό αριθμό ερωτημάτων από υπεύθυνους επεξεργασίας και καταγγελιών από πολίτες που δέχεται τα τελευταία χρόνια η Αρχή σχετικά με τη νομιμότητα της λειτουργίας συγκεκριμένων συστημάτων βιντεοεπιτήρησης και την περαιτέρω χρήση των εικόνων που συλλέγονται μέσω αυτών,

γ. τις τεχνολογικές εξελίξεις στο τομέα των συστημάτων βιντεοεπιτήρησης, αλλά και των αλλαγών στις διατάξεις της κείμενης νομοθεσίας, ώθησαν την Αρχή στην έκδοση μιας ολοκληρωμένης οδηγίας, συνταγμένη από την πολυετή εμπειρία της στην εφαρμογή του Νόμου 2472/1997.

Ως σύστημα βιντεοεπιτήρησης στα οποία περιλαμβάνεται ιδίως το κλειστό κύκλωμα τηλεόρασης ορίζεται το σύστημα που είναι μόνιμα εγκατεστημένο σε ένα χώρο, λειτουργεί συνεχώς ή σε τακτά χρονικά διαστήματα και έχει τη δυνατότητα λήψης ή και μετάδοσης σήματος εικόνας ή ήχου από το χώρο αυτό προς ένα περιορισμένο αριθμό οθονών προβολής ή μηχανήματος καταγραφής¹²³.

Σκοπός της οδηγίας είναι να καθορίσει τις ελάχιστες προϋποθέσεις βάσει των οποίων επιτρέπεται η εγκατάσταση και λειτουργία συστημάτων βιντεοεπιτήρησης. Σύμφωνα με το άρθρο 1 παρ. 2 της οδηγίας, η εγκατάσταση και λειτουργία των συστημάτων βιντεοεπιτήρησης σε δημόσιους χώρους για τους σκοπούς που ορίζονται στο άρθρο 14 παρ. 1 του Ν. 3917/2001 δεν εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής της. Επίσης η οδηγία δεν εφαρμόζεται για

¹²² Βλ. προοίμιο της οδηγίας 1/2011 οδηγίας

¹²³ Βλ. υπ' αριθμ. 2/2010 γνωμοδότηση της Αρχής σκέψη οκτώ.

άλλους σκοπούς πέραν αυτών που αναγράφονται στο άρθρο 2 αυτής, όπως :

α. λειτουργία συστημάτων τηλεδιάσκεψης, β. βιντεοσκοπήση που γίνεται για τηλεοπτικό ή κινηματογραφικό υλικό, γ. καταγραφή σε οπτικοακουστικό υλικό μιας εκδήλωσης (συνέδριο, σεμινάριο, κοινωνική ή σχολική εκδήλωση), δ. καθώς και για τη λήψη εικόνας ή ήχου από συσκευή κινητού τηλεφώνου κλπ¹²⁴.

Η λήψη και επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα με συστήματα βιντεοεπιτήρησης συνιστά περιορισμό του ατομικού δικαιώματος το οποίο κατοχυρώνεται στο άρθρο 9^Α του Συντάγματος. Συνεπώς η εγκατάσταση και λειτουργία των εν λόγω συστημάτων σε χώρους που δεν είναι δημόσιοι αλλά είναι προσβάσιμοι στο κοινό πρέπει να γίνεται κατόπιν ουσιαστικής αξιολόγησης της αναγκαιότητας της συγκεκριμένης επεξεργασίας σε σχέση με

- α) τον κίνδυνο που ο εκάστοτε επιδιώκει να αντιμετωπίσει καθώς και
- β) το μέγεθος της επίπτωσης στην ιδιωτική ζωή των προσώπων που αφορά.

4.2.1 Η Αρχή της αναλογικότητας

Για να είναι νόμιμη η επεξεργασία θα πρέπει το σύστημα βιντεοεπιτήρησης να είναι πρόσφορο και αναγκαίο σε σχέση με τον επιδιωκόμενο σκοπό, ο οποίος θα πρέπει να μη δύναται να επιτευχθεί με άλλα ηπιότερα μέσα¹²⁵. Η δε προσφορότητα και αναγκαιότητα της βιντεοεπιτήρησης εκτιμάται με βάση τον κίνδυνο που ο υπεύθυνος επεξεργασίας θέλει να αντιμετωπίσει σε σχέση με τον επιδιωκόμενο σκοπό. Εξ αυτού του λόγου¹²⁶ πρέπει να αποφεύγεται η εγκατάσταση συστήματος βιντεοεπιτήρησης για ήσσονος σημασίας παραβάσεις όπως π.χ τη ρίψη απορριμμάτων σε δημόσιους χώρους ή για την αντιμετώπιση του καπνίσματος σε σχολεία. Ηπιότερα μέσα είναι εκείνα που θεωρούνται εξίσου αποτελεσματικά αλλά λιγότερο επαχθή για το άτομο π.χ έλεγχοι από το

¹²⁴ Άρθρο 3 της οδηγίας 1/2011

¹²⁵ Άρθρο 4 του Ν. 2472/1997

¹²⁶ Βλ. γνωμοδότηση της Αρχής 1/2011 σελ. 6

υπάρχον προσωπικό ασφαλείας, συστήματα συναγερμού στην είσοδο και έξοδο κλειστών χώρων. Όσον αφορά τα συστήματα εγκατάστασης καμερών και ο τρόπος λήψης των δεδομένων πρέπει να γίνεται έτσι ώστε τα δεδομένα που συλλέγονται να μην είναι περισσότερα από τα απολύτως αναγκαία κάθε φορά για την εξυπηρέτηση του σκοπού της επεξεργασίας, να μη θίγουν τα θεμελιώδη δικαιώματα των προσώπων που ευρίσκονται στο χώρο που επιτηρείται ως και να μην παραβιάζεται το προσδόκιμο προστασίας της ιδιωτικής ζωής¹²⁷. Θα γίνουμε όμως πιο κατανοητοί αν εκθέσουμε ορισμένα παραδείγματα και εξειδικεύσουμε έτσι την αρχή της αναλογικότητας.

α) Κατά την επιτήρηση λόγου χάρη κτιρίων με σκοπό την ασφάλεια προσώπων και αγαθών θα πρέπει να αποφεύγεται η λήψη εικόνας από παράπλευρες οδούς και πεζοδρόμια καθώς ενυπάρχει ο κίνδυνος παρακολούθησης περαστικών. Σε εξαιρετικές περιπτώσεις βέβαια αυτό μπορεί να επιτραπεί εφόσον πρόκειται για χώρο με αυξημένες ανάγκες ασφαλείας, είτε λόγω φύσεως αυτού, είτε λόγω προηγούμενων επιθέσεων κατά της ζωής και περιουσίας και υπάρχουν υπόνοιες ότι ενδέχεται να πραγματοποιηθούν κι άλλες (π.χ χώροι ΑΤΜ – Τραπεζών). Στις εν λόγω περιπτώσεις βέβαια θα πρέπει να λαμβάνεται μέριμνα ώστε τα δεδομένα που λαμβάνονται να είναι μόνο ο χώρος που είναι τοποθετημένο το ΑΤΜ και όχι όλου του πεζοδρομίου.

β) ο υπεύθυνος επεξεργασίας απαγορεύεται να λαμβάνει εικόνα από εισόδους ή εσωτερικό γειτονικών κατοικιών ή κτιρίων ή άλλων χώρων.

γ) ο σκληρός πυρήνας του δικαιώματος της προστασίας ιδιωτικής ζωής προσβάλλεται και θα πρέπει να αποφεύγεται η εγκατάσταση συστημάτων βιντεοεπιτήρησης σε χώρους όπου ενυπάρχουν αυξημένες προσδοκίες ιδιωτικότητας όπως : χώροι και προθάλαμοι τουαλετών, αποδυτήρια και λουτρά προσωπικού ή πελατών. Ειδικά για την αποφυγή κλοπών, ο υπεύθυνος επεξεργασίας οφείλει να λαμβάνει εναλλακτικά μέτρα.

δ) κάμερες με δυνατότητα εστίασης και στρέψης επιτρέπεται μόνο σε εκείνες τις περιπτώσεις που ο υπεύθυνος επεξεργασίας παρακολουθεί κινήσεις σε πραγματικό χρόνο προκειμένου να επέμβει άμεσα προς αποτροπή

¹²⁷ Βλ. γνωμοδότηση της Αρχής 1/2011 σελ. 7

συμβάντος (ασφάλεια σε εργοστάσια αποθήκες κ.α) και εφόσον έχει λάβει τα απαραίτητα μέτρα για περιορισμό της λήψης.

ε) Απαγορεύεται η λήψη δεδομένων ήχου. Σε εξαιρετικές όμως περιπτώσεις μπορεί να επιτραπεί με άδεια της Αρχής και αφού κριθεί απολύτως απαραίτητο για την εξυπηρέτηση του επιδιωκόμενου σκοπού (π.χ λήψη ήχου και εικόνας από δωμάτιο νοσοκομείου ή ιδρύματος όπου φιλοξενούνται βρέφη όταν δεν υπάρχει δυνατότητα συνεχούς παρουσίας προσωπικού).

Σε χώρους εργασίας δεν θα πρέπει να χρησιμοποιούνται συστήματα επιτήρησης για τον έλεγχο των εργαζομένων εκτός αν αυτό δικαιολογείται από τη φύση και τις συνθήκες εργασίας και είναι απαραίτητο για την προστασίας της υγείας και της ασφάλειας των εργαζομένων. (π.χ στρατιωτικά εργοστάσια, τράπεζες, εγκαταστάσεις υψηλού κινδύνου). Σε ένα τυπικό γραφείο επιχείρησης η βιντεοεπιτήρηση πρέπει να περιορίζεται σε χώρους εισόδου και εξόδου χωρίς να επιτηρούνται συγκεκριμένες αίθουσες γραφείων ή εργαζομένων. Σε όλες τις περιπτώσεις τα δεδομένα που θα συλλεχθούν δεν επιτρέπεται να χρησιμοποιηθούν από τους εργοδότες για την αξιολόγηση της συμπεριφοράς και τις αποδοτικότητα των εργαζομένων.

4.2.2 Η αρχή του σκοπού

Σύμφωνα με το άρθρο 4 παρ. 1^α, θεμελιώδης αρχή στο πλαίσιο προστασίας των προσωπικών δεδομένων είναι ότι η επεξεργασία επιτρέπεται μόνο εφ' όσον εξυπηρετεί καθορισμένους, σαφείς και νόμιμους σκοπούς. Επομένως θα πρέπει να υπάρχει εκ των προτέρων σαφής καθορισμένος σκοπός, δεσμευτικός¹²⁸ για την εξέλιξη της επεξεργασίας. Το στοιχείο δεσμευτικότητας έχει μεγάλη σημασία και είναι καθοριστικό καθ' όσον κάθε παρέκκλιση στη

¹²⁸ Ιγγλεζάκης Ι.Δ., Ευαίσθητα προσωπικά δεδομένα. Η επεξεργασία ειδικών κατηγοριών προσωπικών δεδομένων και οι συνέπειές της, Εκδ. Σάκουλα, Αθήνα – Θεσσαλονίκη, 2004 σελ. 110

διαδικασία θα πρέπει να αντιμετωπίζεται ως ένας νέος σκοπός¹²⁹. Η προϋπόθεση δε της νομιμότητας του σκοπού δεν καθιστά αυτόματα το σκοπό αποδεκτό, καθώς η αρχή του σκοπού είναι σε άμεση συνάρτηση τόσο με την αρχή της αναγκαιότητας¹³⁰ όσο και με την αρχή της αναλογικότητας.

Από το συνδυασμό των άρθρων 1 και 4 της οδηγίας 1/2011 προκύπτει ότι σκοπός της επεξεργασίας αναγνωρίζεται η προστασία προσώπων και αγαθών στον οποίο περιλαμβάνεται και ο τομέας υγείας. Η επεξεργασία αυτή θα πρέπει να γίνεται μόνο μετά από ουσιαστική αξιολόγηση της αναγκαιότητας σε σχέση με τον κίνδυνο που επιδιώκεται να αντιμετωπιστεί καθώς και σε σχέση με την επίπτωση στην ιδιωτική ζωή των προσώπων. Η ανωτέρω αξιολόγηση σκοπού, αναγκαιότητας και αναλογικότητας δέον περιλαμβάνει και τη διερεύνηση τυχόν λήψης ηπιότερων μέσων ασφάλειας προσώπων και αγαθών. Ενδιαφέρον παρουσιάζει ο γερμανικός ομοσπονδιακός νόμος (BDSG) όπου προβλέπεται ένα ευρύ φάσμα επιτρεπόμενων σκοπών (εκπλήρωση δημόσιας αποστολής, άσκηση δικαιώματος οικιακού ασύλου, ικανοποίηση έννομων συμφερόντων)¹³¹. Η ευρύτητα σκοπών στον Γερμανικό νόμο εκδήλωσε αντιδράσεις και υποστηρίχθηκε ότι νομιμοποιητική βάση θα έπρεπε να είναι η δημόσια ασφάλεια και όχι γενικά η εκπλήρωση δημόσιας αποστολής ή ακόμα περισσότερο έννομα συμφέροντα που μπορεί να είναι και επιχειρηματικά ή οικονομικά¹³². Όσο ευρύτερη είναι η νομιμοποιητική βάση της βιντεοεπιτήρησης τόσο εκτενέστερη είναι η συλλογή και επεξεργασία προσωπικών δεδομένων και κατ' επέκταση η αποδυνάμωση του αντίστοιχου δικαιώματος. Όπως έγινε λόγος και ανωτέρω, σκοποί βιντεοεπιτήρησης όπως α. παρακολούθηση εργαζομένων β. καταστολή ήσσονος σημασίας

¹²⁹ Αυστηρές προϋποθέσεις για αλλαγή του σκοπού στην επεξεργασία των δεδομένων της βιντεοεπιτήρησης τίθενται στο γερμανικό ομοσπονδιακό νόμο (BDSG 6b 3) ενώ στον ελληνικό νόμο δεν ρυθμίζεται ρητά η περίπτωση της μεταγενέστερης επεξεργασίας γενικά.

¹³⁰ Πρβ. Σωτηρόπουλος Β.Α Η Συνταγματικά προστασία των προσωπικών δεδομένων. Εκδ. Σάκκουλα Αθήνα – Θεσσαλονίκη 2004, σελ.112

¹³¹ Βλ. άρθρο 6b παρ. 1 και 3 Γερμανικού νόμου όπου προβλέπεται ότι η επεξεργασία είναι επιτρεπτή όταν είναι αναγκαία για την εξυπηρέτηση συγκεκριμένου σκοπού και επιπλέον δεν είναι εις βάρος υπέρτερου συμφέροντος του υποκειμένου των δεδομένων.

¹³² Leopold N. , Rechtskulturbrush. Die Ausbreitung der videouberwachung und die und die unzulängliche reaction des Rechts, άρθρο από το συλλογικό έργο L. Hampel-J. Metelmann (βλ. ειδικές μελέτες συλλογικά έργα) σελ. 290

παραβατικότητας ή ακόμη παρακολούθηση χώρων με έντονο αίσθημα ιδιωτικότητας θα πρέπει να θεωρούνται ως απαράδεκτοι.

4.2.3 Η αρχή της αναγκαιότητας

Βασική προϋπόθεση για τη νομιμότητα επεξεργασίας προσωπικών δεδομένων μέσω συστημάτων οπτικής – ηλεκτρονικής παρακολούθησης είναι όχι μόνο ο σκοπός αλλά και η αναγκαιότητα για το σκοπό που υπηρετεί. Κριτήρια για την αξιολόγηση της αναγκαιότητας είναι οι αρχές της συνάφειας, της προσφορότητας και της ποσοτικής ισορροπίας των δεδομένων. Απαιτείται έλεγχος για να διασφαλιστεί ότι η λήψη εικόνων και η μεταγενέστερη επεξεργασία αφορά δεδομένα «συναφή», όχι άσχετα δηλαδή με το σκοπό επεξεργασίας, ούτε περισσότερα από τα απολύτως αναγκαία. Αυτό στην πράξη σημαίνει ότι η γωνία λήψης των εικόνων ο αριθμός των καμερών αλλά και οι ώρες λειτουργίας τους υπόκεινται στον έλεγχο της αναγκαιότητας. Είναι δεδομένο ότι η αρχή της αναγκαιότητας είναι άρρηκτα συνδεδεμένη με την αποτελεσματικότητα της βιντεοεπιτήρησης για την οποία γίνεται λόγος παρακάτω. Σε πολλές περιπτώσεις και παρόλο που είναι ένα επαχθές μέτρο δεν επιφέρει τα αναμενόμενα αποτελέσματα σε αντίθεση με άλλα απλούστερα. Συνεπώς πλην από την επιλογή της χρήσης της θα πρέπει να αναζητούνται άλλα ηπιότερα μέτρα έστω κι αν απαιτείται μεγαλύτερο κόστος ή προεργασία για την εφαρμογή τους¹³³.

4.3 Οι αρχές αναγκαιότητας και αναλογικότητας όπως εξειδικεύονται από τις αποφάσεις της Αρχής.

Η αρχή αναγνωρίζει ότι η βιντεοεπιτήρηση μπορεί να θεωρηθεί αναγκαία για την πρόληψη και καταστολή της εγκληματικότητας σε χώρους με

¹³³ Πρβ. Οδηγία Ιταλίας video surveillance – the general provision adopted by the Garante. Garante per la protezione dei dati personali. Bollettino del n. 49/Απρίλιος 2004

ιδιαίτερη επικινδυνότητα και όχι σε οποιονδήποτε χώρο¹³⁴. Στην προκειμένη περίπτωση δεν αμφισβητείται η αναγκαιότητα λειτουργίας της βιντεοεπιτήρησης αλλά τίθενται περιορισμοί ώστε αυτή να μη συνεπάγεται δυσανάλογους περιορισμούς για τα ατομικά δικαιώματα και τις ελευθερίες (π.χ μείωση αριθμού καμερών, οπτική γωνία λήψης, μη καταγραφή ήχου). Παραδείγματα αποτελούν οι αποφάσεις 40/2003, 41/2003, 31/2007, 49/2008. Στην απόφαση 22/2008, το κύκλωμα παρακολούθησης των ορόφων υπερβαίνει την αρχή της αναγκαιότητας – αναλογικότητας. Στην απόφαση 31/2007, σχετικά με τη λειτουργία συστήματος σε χώρους ενός ξενοδοχείου, η αρχή της αναλογικότητας και η προστασία της ιδιωτικότητας – προσωπικότητας ατόμων υπαγορεύει τη μη λήψη εικόνας από τις εισόδους των δωματίων και την αφαίρεση των καμερών από τους διαδρόμους αυτού. Σε άλλη απόφαση 59/2007 κρίθηκαν μη αναγκαίες όχι μόνο οι κάμερες των διαδρόμων αλλά και αυτές που ήταν εγκατεστημένες στο γυμναστήριο, την πισίνα ως κι αυτές που στον εξωτερικό χώρο λάμβαναν εικόνα από διερχόμενα άτομα και οχήματα. Επιπροσθέτως η αρχή εξέδωσε αποφάσεις με τις οποίες απαγορεύτηκε η λειτουργία συστημάτων που δεν ικανοποιούσε στο σύνολό του το κριτήριο της αναγκαιότητας ή έχε ως αποτέλεσμα τη συνεχή παρακολούθηση των παρευρισκομένων, π.χ μαθητές, εργαζόμενοι¹³⁵. Οι αποφάσεις που συνδέονται με το σύστημα παρακολούθησης του οδικού δικτύου Αττικής παρουσιάζουν ενδιαφέρον καθ' όσον αναγνωρίστηκε μεν η αναγκαιότητα του συστήματος¹³⁶ εκ του γεγονότος της ασφαλούς και επιτυχούς έκβασης των Ολυμπιακών Αγώνων πλην όμως δεν επιτράπη η λήψη εικόνων εισόδου ή εσωτερικού κατοικιών καθώς και η ακρόαση συνομιλιών μέσω του συστήματος λήψης ήχων. Αργότερα η αρχή αποδέχθηκε την παράταση λειτουργίας του μόνο σε οδικούς άξονες μεγάλης κυκλοφορίας αμιγώς για τη διαχείριση αυτής και όρισε ότι θα πρέπει να τεθούν εκτός λειτουργίας τα μικρόφωνα προκειμένου να μη γίνεται καταγραφή ήχου.

¹³⁴ Πρβ. Απόφ. Αρ. 20/2009: η μη επικινδυνότητα του χώρου γύρω από μια Πρεσβεία συνηγορεί για τη μη εγκατάσταση κλειστού κυκλώματος τηλεόρασης στην εξωτερική περίμετρο-είσοδο του κτιρίου.

¹³⁵ Βλ. ειδικότερα αρ. 3/2005, 3/2007, 27/2008, 4/2009 αποφάσεις τις Αρχής.

¹³⁶ Βλ. 28/2004 Απόφαση τις Αρχής και Ετήσιες Εκθέσεις ΑΠΔΠΧ 2005 σελ. 78-83 και 2007 σελ. 36

Επίσης απαγόρευσε τη λειτουργία τους σε περίπτωση που έχει διακοπεί η κυκλοφορία (π.χ διαδηλώσεις). Επιπρόσθετα η Αρχή δεν έκανε δεκτό το αίτημα του αρχηγείου της Αστυνομίας για επέκταση του σκοπού επεξεργασίας σε τομείς που αφορούν την προστασία προσώπων και αγαθών που περιλάμβανε μεταξύ άλλων την πρόληψη και εξιχνίαση σοβαρών αξιόποινων πράξεων και τη δυνατότητα παρακολούθησης συγκεντρώσεων ή συναθροίσεων¹³⁷. Η μη επέκταση του σκοπού σύμφωνα με την απόφαση της Αρχής υπαγορεύτηκε από τη διαπίστωση της έλλειψης της αναγκαιότητας προκειμένου να αποτραπεί δυσανάλογη επιβάρυνση των ατομικών δικαιωμάτων και ελευθεριών¹³⁸.

4.4 Τα δικαιώματα του υποκειμένου των δεδομένων

4.4.1 Το δικαίωμα ενημέρωσης.

Βασική υποχρέωση του υπεύθυνου επεξεργασίας έναντι του υποκειμένου των δεδομένων κατά το στάδιο συλλογής των προσωπικών δεδομένων, ακόμη κι αν η επεξεργασία επιτρέπεται χωρίς τη συγκατάθεση του ατόμου είναι η ενημέρωσή του. Είναι σημαντικό καθ' όσον αποτελεί προϋπόθεση για την άσκηση των υπόλοιπων δικαιωμάτων του. Η ενημέρωση θα πρέπει να γίνεται με τρόπο εμφανή και κατανοητό ότι πρόκειται να εισέλθει σε χώρο που βιντεοσκοπείται. Για το λόγο αυτό πρέπει να αναρτούνται σε επαρκή αριθμό και σε εμφανές μέρος πινακίδες, όπου θα αναγράφεται η ταυτότητα του υπεύθυνου επεξεργασίας, ο σκοπός καθώς και το άτομο με το οποίο οι ενδιαφερόμενοι μπορούν να επικοινωνήσουν για να ασκήσουν τα δικαιώματα που ο Νόμος 2472/1997 αναγνωρίζει στο υποκείμενο των δεδομένων. Στο παράρτημα της υπ' αριθμ. 1/2011 οδηγίας επισυνάπτεται

¹³⁷ Βλ. 58/2005 απόφαση της Αρχής.

¹³⁸ Βλ. Κατρούγκαλος, ό.π., σελ. 754, για τη μη συμμόρφωση του Αρχηγείου στις αποφάσεις της Αρχής και 57/2006, 7/2008 Αποφάσεις επιβολής προστίμων από την Αρχή.

σχετικό υπόδειγμα. Επίσης σύμφωνα με το άρθρο 3 παρ. 2 της κανονιστικής Πράξης 1/1999 της Αρχής πρέπει να είναι διαθέσιμη με κάθε πρόσφορο τρόπο αναλυτικότερη ενημέρωση που θα περιλαμβάνει : α. εξειδίκευση του σκοπού για τον οποίο γίνεται η επεξεργασία, β. συνοπτική περιγραφή του συστήματος που χρησιμοποιείται, γ. προσδιορισμός των χώρων εγκατάστασης και εμβέλειας των καμερών, δ. το χρονικό διάστημα τήρησης των δεδομένων ε. κατηγορίες προσώπων που χειρίζονται το σύστημα και τέλος τυχόν νόμιμοι αποδέκτες.

Εναλλακτική πρόταση είναι η χρήση κωδικοποιημένων συμβόλων που θα καθιστούν ευχερέστερη την ενημέρωση. Σύμφωνα με τον Baumler, τα σύμβολα θα μπορούσαν να αντιστοιχούν σε μια διαβάθμιση της έντασης βιντεοεπιτήρησης : πράσινος κύκλος όταν τα δεδομένα δεν αποθηκεύονται, κίτρινος όταν αποθηκεύονται αλλά η χρήση τους είναι περιορισμένη και ελεγχόμενη και τέλος κόκκινος όταν εκτός από την αποθήκευση υπάρχει και μετάδοση του οπτικού υλικού¹³⁹. Εδώ όμως η χρήση κωδικοποιημένων συμβόλων προϋποθέτει και την τυποποίηση των συστημάτων και της τεχνολογίας κάτι που δεν έχει πραγματοποιηθεί ούτε σε ευρωπαϊκό αλλά ούτε και σε εθνικό επίπεδο. Επιπρόσθετα η ενημέρωση δεν έχει ιδιαίτερη σημασία όταν η βιντεοεπιτήρηση είναι τόσο πυκνή που το άτομο δεν μπορεί να αποφύγει την καταγραφή. Στην Γερμανία προβλέπεται ακόμη και η προσωπική ενημέρωση, πέραν των ανωτέρω τρόπων ενημέρωσης του υποκειμένου, κι έτσι κατ' αυτόν τον τρόπο διασφαλίζεται η άσκηση των σχετικών με την επεξεργασία δικαιωμάτων του υποκειμένου των δεδομένων. Η ενημέρωση αυτή είναι βέβαια δυνατή μόνο σε περίπτωση που δεν έρχεται σε αντίθεση με το σκοπό της επεξεργασίας¹⁴⁰.

4.4.2 Τα δικαιώματα πρόσβασης και αντίρρησης.

¹³⁹ Βλ. Λεβεντοπούλου Μ. Η βιντεοεπιτήρηση και το δικαίωμα προστασίας προσωπικών δεδομένων, σελ. 125 με τις εκεί παραπομπές.

¹⁴⁰ Βλ. άρθρο 48 του Γερμανικού Νόμου όπου αναφέρεται βάσει των άρθρων 19^α και 33 του εν λόγω νόμου θα πρέπει να ενημερώνεται το υποκείμενο των δεδομένων όταν γίνεται ταυτοποίηση των οπτικών δεδομένων του και την προϋπόθεση της μη διακινδύνευσης του σκοπού.

Το υποκείμενο των δεδομένων έχει δικαίωμα πρόσβασης στα δεδομένα του συστήματος βιντεοεπιτήρησης που το αφορούν. Το δικαίωμα αυτό μπορεί να ασκηθεί οποτεδήποτε (πριν, κατά τη διάρκεια, ή κατόπιν της επεξεργασίας)¹⁴¹. Αντικείμενο της ενημέρωσης η οποία απαιτεί την υποβολή αίτησης από τον ενδιαφερόμενο μπορεί να είναι τα προσωπικά δεδομένα που συνελλέγησαν, η προέλευσή τους, ο σκοπός, οι αποδέκτες, η εξέλιξη της επεξεργασίας, η λογική της αυτοματοποιημένης επεξεργασίας. Εφόσον συμφωνεί το υποκείμενο των δεδομένων ο υπεύθυνος επεξεργασίας μπορεί απλώς να επιδείξει άμεσα το ανωτέρω επίμαχο τμήμα. Για το σκοπό αυτό το υποκείμενο των δεδομένων οφείλει να υποδείξει την ακριβή ώρα και τον τόπο που ευρέθη στην εμβέλεια των καμερών. Όταν χορηγείται αντίγραφο εικόνας ο υπεύθυνος επεξεργασίας οφείλει να καλύπτει την εικόνα τρίτων προσώπων εφόσον ενδέχεται να παραβιάζεται το δικαίωμά τους στην ιδιωτική ζωή¹⁴². Στην περίπτωση απλής επίδειξης η κάλυψη των προσώπων δεν είναι αναγκαία. Όταν ασκείται το δικαίωμα αντιρρήσεως που οδηγεί στην κατά περίπτωση διόρθωση, διαγραφή ή κλείδωμα δεδομένων όταν αυτό είναι επιβεβλημένο και νόμιμο, ο υπεύθυνος επεξεργασίας πράττει αυτό αμέσως, και προσαρμόζει τη λειτουργία του συστήματος εν γένει ώστε να αποφευχθεί αντίστοιχη παράνομη επεξεργασία στο μέλλον. Για την άσκηση του δικαιώματος πρόσβασης και αντίρρησης καταβάλλεται χρηματικό ποσό το οποίο επιστρέφεται σε περίπτωση που το αίτημα κριθεί βάσιμο. Σχετικά εφαρμόζονται όσα ορίζονται στο άρθρο 12 παρ. 3 του Νόμου 2472/1997 σε συνδυασμό με την υπ' αριθμ. 122/2001 Κανονιστική Πράξη της Αρχής (ΦΕΚ. Β'1345/13-10-2001).

4.4.3 Δικαίωμα αντίταξης σε αυτοματοποιημένες αποφάσεις.

Ενδιαφέρον παρουσιάζει και το εν λόγω δικαίωμα του υποκειμένου των δεδομένων. Η δυνατότητα να μη συμμορφώνεται με τις αποφάσεις που

¹⁴¹ Αρμαμέντου – Σωτηρόπουλου, ό.π. Ερμηνεία 2471/1997 σελ. 340

¹⁴² Βλ. υπ' αριθμ. 1/2011 Γνωμοδότηση της Αρχής, σελ. 13

παράγουν νομικά αποτελέσματα έναντι αυτού ή το θίγουν σημαντικά εφόσον βασίζονται αποκλειστικά στην αυτοματοποιημένη επεξεργασία χρήζει περαιτέρω ερμηνείας. Οι τεχνολογικές εξελίξεις στον τομέα της βιντεοεπιτήρησης με το συνδυασμό λήψης εικόνας και διάφορων βιομετρικών ή άλλων μεθόδων βρίσκονται στον αντίποδα της Αρχής της μη λήψης αυτοματοποιημένων αποφάσεων. Επίσης αναστολή μιας απόφασης προσώπου ιδιωτικού δικαίου που παράγεται με την αυτοματοποιημένη επεξεργασία στοιχείων είναι προβληματική και ουσιαστικά δεν παρέχει καμία εγγύηση¹⁴³.

¹⁴³ Εδώ θα μπορούσαμε να αναλογιστούμε μια αίτηση δανείου που γίνεται σε κάποια τράπεζα όπου αυτή απορρίπτεται με αυτοματοποιημένο τρόπο λόγω οικονομικής αφερεγγυότητας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5^Ο

5.1 Π.Δ 287/2001, ειδικές ηλεκτρονικές συσκευές για τη βεβαίωση παραβάσεων του Κώδικα οδικής κυκλοφορίας.

Τα τελευταία χρόνια παρατηρείται αύξηση στη χώρα μας των ειδικών ηλεκτρονικών συσκευών σε προεπιλεγμένα σημεία, σε οδούς και χώρους που χρησιμοποιούνται για τη δημόσια κυκλοφορία οχημάτων, με σκοπό τη ρύθμιση της κυκλοφορίας και τον εντοπισμό παραβάσεων του κώδικα οδικής κυκλοφορίας.

Το Π.Δ 287/2001 αναφέρεται στις ηλεκτρονικές Συσκευές για τη βεβαίωση του κώδικα οδικής κυκλοφορίας και έχει ως σκοπό την καθιέρωση συστημάτων καταγραφής και βεβαίωσης παραβάσεων του Κ.Ο.Κ με ειδικές ηλεκτρονικές τεχνικές συσκευές ή άλλα τεχνικά μέσα όπως RADAR, φωτογραφικές ή κινηματογραφικές μηχανές που εγκαθίστανται και λειτουργούν χωρίς την παρουσία Αστυνομικού ή άλλου εξουσιοδοτημένου υπαλλήλου, σε προεπιλεγμένα σημεία σε οδούς και σε χώρους που χρησιμοποιούνται για τη δημόσια κυκλοφορία οχημάτων στο σύνολο του οδικού δικτύου της χώρας.

Οι συσκευές αυτές εγκαθίστανται μετά από πρόταση της τοπικά αρμόδιας υπηρεσίας τροχαίας προς την υπηρεσία, τον φορέα, Νομικό πρόσωπο ή Ο.Τ.Α που είναι αρμόδιο για την συντήρηση της οδού αφού έχει προηγηθεί μελέτη εγκατάστασης και λειτουργίας της προτεινόμενης συσκευής. Για την εγκατάσταση και λειτουργία εκδίδεται απόφαση του Διευθυντή τροχαίας ή Αστυνομικού Διευθυντή του Νομού και ορίζεται το σημείο που είναι δυνατό να τοποθετηθεί η συσκευή καθώς και η προβλεπόμενη από το άρθρο 104 του Κ.Ο.Κ πινακίδα προειδοποίησης.

Οι συσκευές τοποθετούνται σε μόνιμη και σταθερή βάση ενώ η μετακίνησή τους γίνεται με ευθύνη του Διοικητού του οικείου τμήματος τροχαίας ή του Διευθυντού της Αστυνομικής Διεύθυνσης τροχαίας, αν πρόκειται για περιφέρειες περισσότερων του ενός τμημάτων.

Οι εν λόγω συσκευές λειτουργούν χωρίς την παρουσία Αστυνομικού και η βεβαίωση των παραβάσεων γίνεται με τη λήψη ή με τη βιντεοσκόπηση του αριθμού κυκλοφορίας καθώς και κάθε άλλου στοιχείου αναγκαίου και πρόσφορου για την εξατομίκευση του οχήματος και του παραβάτη¹⁴⁴ που μπορεί να καταγράψει η φωτογραφική μηχανή ή το βίντεο και θα αποτυπώνουν και την ημερομηνία και ώρα της παράβασης. Στην περίπτωση ελέγχου ταχύτητας θα καταγράφει εκτός των ανωτέρω και την ταχύτητα σε χιλιόμετρα ανά ώρα. Οι φωτογραφίες ή οι ταινίες είναι για κάθε περίπτωση αποδεικτικό στοιχείο της διάπραξης της παράβασης. Η σύνταξη των εκθέσεων παράβασης γίνεται από το Διοικητή ή προϊστάμενο της υπηρεσίας ή από τον εξουσιοδοτημένο προς τούτο Αστυνομικό ή άλλο υπάλληλο σύμφωνα με τα οριζόμενα στο Ν.Δ 805/1971 ενώ για κάθε παράβαση εκτυπώνονται τρία αντίγραφα της φωτογραφίας που αποδεικνύει την παράβαση, από τα οποία το ένα επιδεικνύεται ή αποστέλλεται στον παραβάτη μόνο μετά από έγγραφο αίτημά του, άλλως παραμένει στο αρχείο της υπηρεσίας που βεβαίωσε την παράβαση, το δεύτερο διαβιβάζεται στο δημόσιο κατήγορο του αρμόδιου πταισματοδικείου όταν δεν καταβληθεί το προβλεπόμενο για την παράβαση πρόστιμο και το τρίτο παραμένει στο Αρχείο της υπηρεσίας που βεβαίωσε την παράβαση. Αν για τη βεβαίωση της παράβασης απαιτείται η λήψη περισσότερων της μιας φωτογραφιών εκτυπώνονται όλες σε τρία (3), όμοια αντίγραφα.

Στο άρθρο 7 του εν λόγω Π.Δ περιγράφεται ο τρόπος επίδοσης κλήσεων και συγκεκριμένα κάθε έκθεση παράβασης που βεβαιώνεται στα πλαίσια του παρόντος Π.Δ επιδίδεται στον παραβάτη από το αστυνομικό τμήμα του τόπου της μόνιμης κατοικίας του, με αποδεικτικό επίδοσης το οποίο επιστρέφεται στην αρμόδια υπηρεσία προκειμένου στην περίπτωση που δεν

¹⁴⁴ Πρβλ γνωμοδότηση Εισαγγελέα Α.Π 6 / 346 / 18.5.2004 στην οποία αναφέρεται ότι «οι άνω διατάξεις του Π.Δ 287/2001 φρονούμε ότι δεν αντιβαίνουν στις διατάξεις του Συντάγματος και ειδικότερα των άρθρων 5 και 9^Α αυτού. Αφού τα ανωτέρω τεχνικά φωτογραφικά μέσα εγκαθίστανται και λειτουργούν σε δημόσιους χώρους χάριν του κοινωνικού συνόλου και της προστασίας της ζωής και της ασφάλειας των πολιτών από αξιόποινες πράξεις και δεν θίγουν τις θεμελιώδεις ελευθερίες και τα προσωπικά δεδομένα των παραβατών, υπό την αυτονόητη προϋπόθεση βέβαια ότι με αυτά φωτογράφηση, κινηματογράφηση, βιντεοσκόπηση και στη συνέχεια χρήση, μετά την εμφάνιση φωτογραφιών ή κινηματογραφικών ταινιών ή βιντεοταινιών δεν απεικονίζει και δεν επεκτείνεται σε έτερα πρόσωπα πλην των παραβατών». ΔτΑ 23/2004, σελ. 1041 επ.

καταβληθεί το πρόστιμο, να υποβληθεί στον αρμόδιο δημόσιο κατήγορο ή σε πλημμεληματικές παραβάσεις στον αρμόδιο εισαγγελέα.

Ο χρόνος διατήρησης των φωτογραφιών και των αρχείων προβλέπονται στο άρθρο 10. Ειδικότερα διατηρούνται σε ψηφιακή μορφή στο Αρχείο της υπηρεσίας που βεβαιώνει την παράβαση για ανώτατο χρονικό διάστημα έξι (6) ετών εφόσον αποτελούν πταισματικές παραβάσεις στις οποίες εφαρμόζεται η υπ' αριθμ. 69120/1105/99 (Β'1675) Κοινή υπουργική απόφαση περί «Συστήματος Συμπεριφοράς Οδηγών». Για τις λοιπές παραβάσεις διατηρούνται για ανώτατο χρονικό διάστημα δύο (2) ετών και για τις πλημμεληματικές παραβάσεις για διάστημα 8 ετών¹⁴⁵.

Τέλος στο άρθρο 11 περιγράφεται η πινακίδα προειδοποίησης των οδηγών και οι ποινές σε τυχόν πρόκληση ζημίας. Συγκεκριμένα στην πινακίδα τοποθετείται το εξής γραπτό κείμενο : ΠΡΟΣΟΧΗ ΟΙ ΠΑΡΑΒΑΣΕΙΣ ΤΟΥ ΚΟΚ ΕΛΕΓΧΟΝΤΑΙ ΜΕ ΤΕΧΝΙΚΑ ΜΕΣΑ. Ενώ σε περίπτωση πρόκλησης ζημίας εφαρμόζονται οι διατάξεις που ισχύουν για περιπτώσεις καταστροφής, παραποίησης μετάθεσης αλλοίωσης και γενικά η με οποιονδήποτε τρόπο επενέργεια στους σηματοδότες και στο σύστημα στήριξης τους καθώς και στις συσκευές ρύθμισης ή μέτρηση της κυκλοφορίας.

Σχετικά με τη διαδικασία βεβαίωσης παραβάσεων όπως αυτή περιγράφεται αναλυτικά ανωτέρω, αλλά και γενικότερα για τη νομιμότητα του τρόπου καταγραφής παραβάσεων εκδόθηκε σχετική γνωμοδότηση από τον Εισαγγελέα του Αρείου Πάγου¹⁴⁶. Ο εισαγγελέας του Α.Π έκρινε ότι οι διατάξεις του Π.Δ 287/2001 δεν αντιβαίνουν στις διατάξεις των άρθρων 5 έως 9^Α Σ., με το επιχείρημα ότι «τα ανωτέρω τεχνικά φωτογραφικά μέσα εγκαθίστανται και λειτουργούν σε δημόσιους χώρους χάριν του κοινωνικού συνόλου και της προστασίας της ζωής και της ασφάλειας των πολιτών από αξιόποινες πράξεις και δεν θίγουν τις θεμελιώδεις ελευθερίες και τα προσωπικά δεδομένα των παραβατών, υπό την αυτονόητη προϋπόθεση βέβαια ότι η με αυτά φωτογράφιση, κινηματογράφιση, βιντεοσκόπηση και

¹⁴⁵ Απόφαση 67/2001 ΑΠΔΠΧ

¹⁴⁶ Πρόκειται για τη γνωμοδότηση (Π.Βέρροιου) 6/2004, ΠοινΔικ 7/2004, σελ 685-686

στη συνέχεια χρήση, μετά την «εμφάνιση», φωτογραφικών ή κινηματογραφικών ταινιών ή βιντεοταινιών δεν απεικονίζει και δεν επεκτείνεται σε έτερα πρόσωπα πλην των παραβατών». Με την τοποθέτηση αυτή του Εισαγγελέα του Α.Π οι φωτογραφίες που λαμβάνονται (π.χ από τα φωτογραφικά RADAR μέτρησης ταχύτητας της τροχαίας), απεικονίζουν το πίσω μέρος του αυτοκινήτου, με αποτέλεσμα να μην είναι ευδιάκριτο ποια πρόσωπα επιβαίνουν στα οχήματα αυτά. Στην πράξη όμως η φωτογράφιση των οχημάτων στο πίσω μέρος δεν ήταν πανάκεια για τις Αστυνομικές Αρχές. Οδήγησε αυτές στη λανθασμένη πράξη λήψης υπεύθυνης δήλωσης του κατόχου του οχήματος προκειμένου διαπιστωθεί ο οδηγός που υπέπεσε στη συγκεκριμένη παράβαση. Το παρανόμως όμως αυτό αποδεικτικό μέσο δεν έπρεπε να ληφθεί υπόψη από τα δικαστήρια καθ' όσον η πρακτική αυτή είναι αντίθετη με το άρθρα 222, 273 παρ. 2 Κ.Π.Δ (δικαίωμα σιγής και άρνησης μαρτυρίας) αλλά και του δικαιώματος της μη αυτοενοχοποίησης του κατηγορουμένου και των μαρτύρων όπως αυτό κατοχυρώνεται στην αρχή της δίκαιης δίκης¹⁴⁷. Αποτέλεσμα ήταν οι περισσότερες των περιπτώσεων να εκπίπτουν στην ακροαματική διαδικασία λόγω αμφιβολιών. Σήμερα, σχεδόν όλες οι κυρώσεις του Κ.Ο.Κ, μετατράπηκαν σε διοικητικές¹⁴⁸ δίνοντας τέρμα στη διαδικασία αυτή αφού πλέον ο κάτοχος υποχρεούται να δηλώσει τον οδηγό του οχήματος που οδηγούσε τη συγκεκριμένη ημέρα και ώρα της τελέσεως παραβάσεως και σε περίπτωση που δεν επιθυμεί να το πράξει, λογίζεται ότι η παράβαση τελέστηκε από τον ίδιο¹⁴⁹.

Αξιζει δε να σημειωθεί ότι σε πολλές χώρες της Ευρώπης η φωτογραφία των παραβατών λαμβάνεται από το εμπρόσθιο μέρος του αυτοκινήτου, απεικονίζοντας μόνο τον οδηγό του οχήματος, καθ' όσον το υπεύθυνο της επεξεργασίας πρόσωπο οφείλει να εκτυπώσει τις εκάστοτε φωτογραφίες παραμορφώνοντας τυχόν δευτερεύοντα πρόσωπα που βρίσκονται εντός του οχήματος.

¹⁴⁷ Άρθρο 6 παρ. 1 εδ. α' της Ε.Σ.Δ.Α (ν.δ 53/1974) και ρητά στο άρθρο 14 παρ.3 περ. ζ' του Δ.Σ.Α.Π.Δ Ν. 2462/1997)

¹⁴⁸ Νόμος 3542/2007 (Α' 50/2.3.2007)

¹⁴⁹ Βλ. άρθρο 4 της υπ' αριθμ. 21504/2601/2007 (ΚΥΑ ΦΕΚ. 623 Β'/2007)

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6^ο

6.1 Η αποτελεσματικότητα της βιντεοεπιτήρησης

Η αποτελεσματικότητα της βιντεοεπιτήρησης στη μείωση της εγκληματικότητας είναι το σημαντικότερο επιχείρημα που θα μπορούσε κάποιος να αντιτάξει για τη χρήση της σε χώρους με δημόσιο χαρακτήρα. Γίνεται λόγος ότι η προληπτική και κατασταλτική δράση της βιντεοεπιτήρησης αναβαθμίζει το επίπεδο ασφάλειας χωρίς υπέρογκο κόστος και μεγάλες απαιτήσεις σε προσωπικό. Το γεγονός αυτό υπαγορεύει τη διερεύνηση της αποτελεσματικότητας.

Κύριο χαρακτηριστικό των ερευνών που έχουν πραγματοποιηθεί από τους δημόσιους φορείς άσκησης της βιντεοεπιτήρησης, ιδιαίτερα στη Μ. Βρετανία αλλά και σε άλλες ευρωπαϊκές χώρες είναι ότι δεν προηγήθηκαν της επέκτασης των εν λόγω συστημάτων αλλά άρχισαν να γίνονται εκ των υστέρων σε μια προσπάθεια συνήθως νομιμοποίησης τους. Ως εργαλείο μεθοδολογικό χρησιμοποιείται η εγκληματολογική στατιστική και οι καταγραφόμενες αυξομειώσεις της που συνήθως δεν καταλήγει σε θετικές αξιολογήσεις. Η επιστημονική δε αξία των εν λόγω ερευνών αμφισβητείται έντονα. Τα σημαντικότερα προβλήματα που παρατηρούνται έχουν ως εξής : πρώτον οι υπό εξέταση περίοδοι πριν και μετά την εγκατάσταση του συστήματος δεν είναι αρκετά μεγάλες για να για να αξιολογηθούν οι διακυμάνσεις, ενώ δε λαμβάνονται υπόψη κι άλλοι παράγοντες που επιδρούν στην εγκληματικότητα, δεύτερον συχνά δεν γίνεται διάκριση των διάφορων τύπων του εγκλήματος και δεν συνεκτιμώνται τυχόν πρόσθετα μέτρα (π.χ φωτισμός, περίφραξη χώρων κλπ), τρίτον πολύ χαμηλά ποσοστά εγκληματικότητας δεν επιτρέπουν την πραγματοποίηση συγκρίσεων, τέταρτον δεν λαμβάνεται υπόψη ο παράγοντας «μετατόπιση» ο οποίος δεν συνίσταται μόνο στη γεωγραφική του διάσταση, αλλά μπορεί να σημαίνει και αλλαγή στόχων, τακτικής, τύπου εγκλήματος κλπ. Ειδικότερα το ζήτημα της

γεωγραφικής μετατόπισης επισημαίνεται συχνά ως μια απόδειξη «ψευδούς» αποτελεσματικότητας, αλλά και ως μια σημαντική παρενέργεια της βιντεοεπιτήρησης στη διαμόρφωση του Αστικού χώρου - Τα συστήματα παρακολούθησης εγκαθίστανται κατά κανόνα σε ακριβές οικιστικά ή εμπορικά περιοχές και αυτό έχει ως αποτέλεσμα τη μετατόπιση του εγκλήματος – και όχι μόνο- σε περισσότερο υποβαθμισμένες περιοχές. Από την άλλη πλευρά οι έρευνες που πραγματοποιούνται από διάφορους επιστημονικούς φορείς αποδεικνύουν ότι η χρήση κλειστών κυκλωμάτων τηλεόρασης δεν έχει αδιακρίτως θετικά αποτελέσματα. Στην ίδια διαπίστωση καταλήγει και το υπουργείο Εσωτερικών της Μ. Βρετανίας το 2005¹⁵⁰ -ίσως η πληρέστερη από όσες έχουν γίνει μέχρι σήμερα- επισημαίνεται ότι αποτελεσματικότητα υφίσταται μόνο σε μικρής κλίμακας φυλασσόμενους χώρους (χώροι στάθμευσης αποθήκες εμπορευμάτων, οικιστικά συγκροτήματα) κι όχι σε μεγάλους καθ' όσον σε μια παλαιότερη έρευνα¹⁵¹, τα αποτελέσματα για τους ανοιχτούς χώρους, τα δημόσια κτίρια και τα μέσα μεταφοράς δεν είναι ενθαρρυντικά. Η αποτελεσματικότητα της βιντεοεπιτήρησης, αξιολογείται αρνητικά σύμφωνα με τον επικεφαλής της υπηρεσίας οπτικών εικόνων, ταυτοποιήσεων κι εντοπίσεων (VILDO) M.Neville της Σκότλαντ Γιάρντ¹⁵², οποίος κάνει λόγο για χαμηλά ποσοστά εξιχνίασης παραβατικών πράξεων και χαρακτηρίζει τη χρήση των κλειστών κυκλωμάτων επιτήρησης ως απόλυτο «φιάσκο».

Οι ανωτέρω επισημάνσεις καθώς και οι διαπιστώσεις των αρμόδιων για τη δίωξη εγκλημάτων υποδηλώνουν ότι η αποτελεσματικότητα της βιντεοεπιτήρησης είναι περιορισμένη και δεν επιδρά ομοιόμορφα από περιοχή σε περιοχή στους διάφορους τύπους παραβατικής συμπεριφοράς. Οι δράστες φαίνεται να παραμένουν σε μεγάλο βαθμό ανεπηρέαστοι καθ' όσον δεν αντιμετωπίζουν τις κάμερες ως απειλή γεγονός που εξηγείται ενδεχομένως

¹⁵⁰ Cctv impact, 1-9. συστηματική καταγραφή προγενέστερων ερευνών και εξέταση πτυχών της αποτελεσματικότητας.

¹⁵¹ Welsh – Farrington, όπου αξιολογούνται παλαιότερες έρευνες οι οποίες καλύπτουν μια σειρά κριτηρίων για τη διασφάλιση της αξιοπιστίας.

¹⁵² Εφημερίδα The Guardian (6-5-2008) του Bowcott με τίτλο CCTV Boom has failed to slash crime, say police (www.guardian.co.uk/uk/2008/may/06/ukcrime1) και δημοσίευμα της εφημερίδας ΤΑ ΝΕΑ με τίτλο απόλυτο φιάσκο οι κάμερες.

από τα χαμηλά ποσοστά ταυτοποίησης των δραστών ακόμη και στην Μ. Βρετανία¹⁵³. Όσο δε αφορά την οργανωμένη εγκληματικότητα ή τις τρομοκρατικές πράξεις η βιντεοεπιτήρηση κάθε άλλο παρά αποτρεπτικές ιδιότητες έχει. Οι επίδοξοι δράστες είτε καλύπτουν τα προσωπικά τους χαρακτηριστικά (κουκούλες – και γενικά με οποιοδήποτε τρόπο απόκρυψη προσώπου) ή πολύ συχνά αδιαφορούν για τη ζωή τους με αποτέλεσμα να περιορίζονται οι πιθανότητες να αποτραπούν ή να εντοπιστούν εκ των υστέρων¹⁵⁴. Στην περίπτωση δε που οι επίδοξοι δράστες προβαίνουν σε εγκληματικές πράξεις μέσω επιθέσεων αυτοκτονίας υποστηρίζεται ότι η βιντεοεπιτήρηση ενεργεί μάλλον υπό την μορφή «έλκυσης» των υποψηφίων καθώς εξασφαλίζουν τη μέγιστη δυνατή δημοσιότητα για το εγχείρημά τους αυτό¹⁵⁵.

Παρόλα αυτά η βιντεοεπιτήρηση μπορεί να έχει θετικά αποτελέσματα σε χώρους και περιστάσεις όπως οι υπόγειες διαβάσεις πεζών, ο έλεγχος φανατικών οπαδών, οι απομονωμένοι χώροι στάθμευσης, η ανεύρεση χαμένων ατόμων και η μείωση της παραβατικής συμπεριφοράς στο πλαίσιο της οδικής κυκλοφορίας¹⁵⁶. Αν δεχθούμε βέβαια την έποψη ότι η εκτεταμένη χρήση αναιρεί τον ίδιο το σκοπό ύπαρξης, ακόμη και στο πλαίσιο αυτών των σκοπών θα πρέπει να υπάρχει λελογισμένη χρήση προκειμένου να διαφυλαχθεί ενδεχόμενη αποτελεσματικότητά της. Τα άτομα εθίζονται στην ιδέα της παρακολούθησης και αδιαφορούν για το στιγματισμό της συμπεριφοράς τους¹⁵⁷.

¹⁵³ Δηλώσεις Μ. Neville, The guardian (6-5-2008), ό.π υπ.193, Πρβ. Zurawski (οι κάμερες δεν με ενοχλούν) για μια έρευνα μεταξύ κακοποιών που παρουσιάστηκε από τον Μ. Gill στη Α' Διεθνή Σύνοδο για τα κλειστά κυκλώματα τηλεόρασης και τις συνέπειές τους. (Sheffield, 8-9 Ιανουαρίου 2004)

¹⁵⁴ Βλ πρβ Παπαϊωάννου 741,. Η πιο μεγάλη επιτυχία ταυτοποίησης δραστών που οδήγησε σε συλλήψεις αφορά τις βομβιστικές επιθέσεις στο Λονδίνο τον Ιούλιο του 2005

¹⁵⁵ Πρβ. BLITZ Μ. J, Videosurveillance and the Constitution of Public Space Fitting the Fourth Amendment to a world that tracks Image and identity, Texas Law Review, 82, 2004, 1349-1481

¹⁵⁶ Παπαϊωάννου Ζωή, Αστυνομικό Δίκαιο, ό.π 256-257, Για τη χρήση ηλεκτρονικών συσκευών στην Ελλάδα, για την καταγραφή και βεβαίωση παραβάσεων του Κ.Ο.Κ (Π.Δ 287/2001), Επίσης απόφαση ΥΠΕΧΩΔΕ ΤΚΦΣΤ 2004/0737/ΦΚ/032 ΦΕΚ 1572 Β'/2006 οδικό δίκτυο Αττικής – Κέντρο διαχείρισης κυκλοφορίας ΥΠΕΧΩΔΕ

¹⁵⁷ Βλ. Buttarelli 6, protection of personal data with regard to surveillance (2000) and guiding principles for the protection of individuals with regard to the collection and processing of data by means of video surveillance.

Θετική μάλλον κρίνεται η αίσθηση ελέγχου που αποκτούν οι ίδιοι οι Αστυνομικοί, σε επεισόδια ου δημιουργούν εντάσεις ή ακόμη και στο εσωτερικό των Αστυνομικών τμημάτων¹⁵⁸. Η εν λόγω διάσταση είναι πολύ δελεαστική καθώς αντιστρέφει την επιτήρηση και διασφαλίζει τα δικαιώματα των επιτηρούμενων ατόμων. Υπάρχουν όμως πολλές ενδείξεις ότι αυτό δεν επιβεβαιώνεται στην πράξη καθ' όσον «θύτες» και «παρατηρητές» ταυτίζονται, επομένως δεν είναι περίεργο ότι τουλάχιστον στις πιο σοβαρές περιπτώσεις καταχρηστικής συμπεριφοράς υπερισχύει η «συναδελφική αλληλεγγύη».

Σε επίπεδο λειτουργίας συστημάτων, αναγνωρίζεται ότι οι κάμερες δεν μπορούν να έχουν τα αναμενόμενα αποτελέσματα, στο βαθμό που δεν είναι ενσωματωμένες σε ένα «σχεδιασμό ασφαλείας» προκειμένου να αντιμετωπιστούν τα προβλήματα εγκληματικότητας και κοινωνικής απειθαρχίας. Για το λόγο αυτό απαιτείται προσεκτικός σχεδιασμός, στοχευμένη δράση και προσανατολισμός στην προληπτική ή κατασταλτική δράση του συστήματος¹⁵⁹. Η καθολικότητα της βιντεοεπιτήρησης σε ένα συγκεκριμένο χώρο, οι προδιαγραφές σε επίπεδο τεχνολογίας, καθώς και η δυνατότητα αναδρομής σε βάσεις δεδομένων που επιτρέπουν την ταυτοποίηση ατόμων οδηγούν στην αποτελεσματικότητα του μέτρου σύμφωνα με τους υπέρμαχους των συστημάτων¹⁶⁰. Στα πλαίσια βελτίωσης της αποτελεσματικότητας προωθούνται εξελιγμένα συστήματα, δίνεται έμφαση στο συντονισμό της λειτουργίας τους, δημιουργούνται νέες βάσεις δεδομένων και ενίοτε αναιρείται ακόμη και ο κλειστός χαρακτήρας του συστήματος. Η τελευταία περίπτωση παρουσιάζει ενδιαφέρον γιατί καθιστά σε επικουρική βάση «παρατηρητές» μια μικρότερη ή μεγαλύτερη ομάδα ατόμων. Η εν λόγω πρακτική έχει και μια συμβολική – εκπαιδευτική αξία, καθώς μετουσιώνει στο πλαίσιο της βιντεοεπιτήρησης την τάση που παρατηρείται τα τελευταία

¹⁵⁸ Παπαϊωάννου Ζ, ό.π, σελ. 748. με την παράλληλη παρακολούθηση των Αστυνομικών καθίσταται ευχερέστερη η τήρηση της αρχής της αναλογικότητας.

¹⁵⁹ Πρβλ. CCTV impact. ό.π σελ. 116

¹⁶⁰ CCTV strategy 11-12. G. Gerrard-G. Parkins-I. Cunningham-W. Jones-Shills. Douglas, National CCTV Strategy, London: Home office 2007. (www.crimereduction.homeoffice.gov.uk/cctv/cctvminisite4.htm)

χρόνια για αποκέντρωση της αντεγκληματικής πολιτικής όχι μόνο σε επίπεδο τοπικών κοινωνιών αλλά και σε επίπεδο πολιτών¹⁶¹. Η πιο γνωστή μορφή της συνίσταται στη δημοσιοποίηση από την αστυνομία του οπτικού υλικού μέσω ορισμένων τηλεοπτικών εκπομπών προκειμένου να συνδράμει το κοινό στη ταύτιση των υπόπτων¹⁶². Τη διάχυση της παρακολούθησης σε επίπεδο ατόμων κινείται και η καινοτομία της αστυνομίας της Νέας Υόρκης που ενθαρρύνει την ενεργό συμμετοχή των πολιτών στην καταγραφή οπτικού υλικού: όποιος καταγράψει με την κάμερα κινητού τηλεφώνου του μια σκηνή που σχετίζεται με εγκληματική πράξη μπορεί να αποστέλλει άμεσα το οπτικό υλικό στην Αστυνομία¹⁶³.

Η χρήση κλειστών κυκλωμάτων τηλεόρασης δεν θα πρέπει να αξιολογείται μόνο βάσει των στατιστικών αυξομειώσης της εγκληματικότητας αλλά θα πρέπει να συνυπολογίζονται και άλλες παράμετροι όπως η «εξοικονόμηση» χρόνου από την πλευρά της Αστυνομίας και των δικαστηρίων, η αύξηση των απαγγελιών κατηγορίας και των αποδείξεων ενοχής βάσει του συλλεγόμενου οπτικού υλικού, η ενθάρρυνση των ατόμων να επισκέπτονται μια περιοχή, ακόμη και η προσέλκυση κεφαλαίων λόγω της αίσθησης ασφάλειας που δημιουργείται. Με άλλα λόγια η έννοια της αποτελεσματικότητας δεν είναι μονοδιάστατη (μείωση της εγκληματικότητας) καθώς η βιντεοεπιτήρηση συμβάλλει στην αποτελεσματικότερη αστυνόμευση/ απονομή της δικαιοσύνης και έχει πολλαπλά οφέλη για το κοινωνικό σύνολο (αίσθηση ασφάλειας).

Οι απόψεις περί της αποτελεσματικότητας και η επίδρασή της στη μείωση της εγκληματικότητας φανερώνουν ότι είναι ένα ακανθώδες ζήτημα που δεν

¹⁶¹ Βλ. Παπαθεοδώρου Θ.Π., Δημόσια Ασφάλεια και αντεγκληματική πολιτική. Συγκριτική προσέγγιση. Εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη. 2005 (Β' έκδοση) Για την κατάλυση του κρατικού μονοπωλίου στον τομέα της δημόσιας ασφάλειας, την ανακατανομή των αρμοδιοτήτων σε εθνικό/περιφερειακό/τοπικό επίπεδο και τη συνευθύνη του πολίτη, σελ. 309 επ.

¹⁶² Εξαιρετικά δημοφιλής στην Αμερική είναι η πρακτική αυτή, καθιστά όλους τους τηλεθεατές παρατηρητές και αυξάνει τις δυνατότητες ταυτοποίησης.

¹⁶³ Βλ. άρθρο της C. HAUSER, camera phones are enlisted to fight crime στην εφημερίδα the New York times (9/9/2008), όπου περιλαμβάνεται και η «αισιόδοξη» δήλωση του Δημάρχου Νέας Υόρκης για αυτό το ιδιότυπο δίκτυο παρακολούθησης: the change of getting caught in the act is now better than ever (http://www.nytimes.com/2008/09/10/nyregion/10video.html?scp=8&sq=VIDEO%20SURVEILLANCE&st=nyt).

έχει μελετηθεί επαρκώς. Μπορεί εν τέλει η βιντεοεπιτήρηση να συμβάλει στην μείωση της εγκληματικότητας ή ακόμη κι αν παρατηρείται μια «τοπική» μείωση υπάρχει μετατόπιση σε επίπεδο τόπου, μεθόδων, στόχων κλπ. Οι αξιολογήσεις που αμφισβητούν την επίδραση της βιντεοεπιτήρησης στην μείωση της εγκληματικότητας αυξάνονται γεγονός που δημιουργεί ιδιαίτερο προβληματισμό εάν τελικά η βιντεοεπιτήρηση συνεπάγεται ουσιαστική αύξηση του επιπέδου ασφάλειας ή μια μορφή «ψευδαισθήσης» που αποτελεί απάντηση στο πρόβλημα της εγκληματικότητας και τα αίτιά της¹⁶⁴. Έχει επίσης διατυπωθεί η έποψη ότι η βιντεοεπιτήρηση συνδέεται περισσότερο με μια λογική εντυπωσιασμού της κοινής γνώμης, με οικονομικά συμφέροντα της βιομηχανίας συστημάτων παρακολούθησης ή ακόμη και με την προσέλκυση επενδυτών, τουριστών και γενικότερα καταναλωτών σε ορισμένες περιοχές παρά με τη μείωση της εγκληματικότητας. Όπως είναι φυσικό η βιντεοεπιτήρηση, αφενός μεν δεν μπορεί να θεωρηθεί πανάκεια σε κάθε πρόβλημα ασφάλειας, αφετέρου δε ούτε η συνεχής επέκτασή της μπορεί να θεωρηθεί ως απόδειξη αποτελεσματικότητας. Αν λάβει κανείς υπόψη του ότι η μορφή αυτή επιτήρησης οδηγεί σε περιορισμό ατομικών δικαιωμάτων, θα πρέπει να γίνεται αυστηρή επιλογή χώρων / προδιαγραφών / προϋποθέσεων και να λαμβάνονται υπόψη τα συμπεράσματα ερευνών που παρέχουν εγγυήσεις αντικειμενικότητας και χρήσης επιστημονικών μεθόδων. Επιπροσθέτως ακόμη κι αν η εγκατάσταση ενός συστήματος κρίνεται σκόπιμη αυτό δεν σημαίνει ότι μπορεί να λειτουργεί επ' αόριστον χωρίς να αξιολογούνται τα αποτελέσματα της χρήσης που δικαιολογούν την ύπαρξή του¹⁶⁵. Έτσι η βιντεοεπιτήρηση θα χρησιμοποιείται μόνο όπου είναι απολύτως αναγκαία και αποδεκτή στο πλαίσιο μιας συνολικότερης στάθμισης για την

¹⁶⁴ Πρβ. Άρθρο στην εφημερίδα ΕΛΕΥΘΕΡΟΤΥΠΙΑ 16/02/2008 με τίτλο η συνολική εγκληματικότητα δεν επηρεάστηκε από την πανοπτική επιτήρηση, όπου ο εγκληματολόγος Γ. Πανούσης επισημαίνει « οι κάμερες καθαντές δεν μειώνουν την εγκληματικότητα. Δεν μειώνουν τους λόγους για τους οποίους κάποιος εγκληματεί. Αυτός που θέλει να κάνει κάτι μετακινείται χωρικά, μεταφέρει αλλού την εγκληματικότητα ή βρίσκει τρόπους για να κάνει ότι κάνει. Τα αίτια που είναι πίσω από την πράξη του όμως παραμένουν τα ίδια . Η εγκληματικότητα δεν θα μειωθεί αν δεν αναζητηθούν αυτά».

¹⁶⁵ Πρβ. ΑΠΔΠΧ αποφ. 45/2009 Η έλλειψη στοιχείων για την αποτελεσματικότητα δεν επιτρέπει στην αρχή να αποφανθεί για τη νομιμότητα συστήματος για τον έλεγχο εισόδου-εξόδου πελατών σε τράπεζα.

αναγκαιότητά της, έτσι ώστε να περιοριστεί η επεξεργασία προσωπικών δεδομένων και η συρρίκνωση της ελευθερίας των ατόμων.

Σκοπός της χρήσης κλειστών κυκλωμάτων τηλεόρασης σε δημόσιους χώρους είναι η αναβάθμιση του επιπέδου ασφάλειας. Για την απόλαυση των ατομικών δικαιωμάτων είναι απαραίτητη η ειρηνική διαβίωση των πολιτών δια μέσω της τήρησης της δημόσιας ασφάλειας. Η εξασφάλιση της δημόσιας ασφάλειας μέσω της οπτικής – ηλεκτρονικής παρακολούθησης όχι μόνο δεν έρχεται σε σύγκρουση με την ελευθερία του ατόμου αλλά εντάσσεται στο πλαίσιο της υποχρέωσης του κράτους να προστατεύει τα θεμελιώδη δικαιώματα καθώς και το ύψιστο ατομικό και κοινωνικό αγαθό, την ανθρώπινη ζωή¹⁶⁶.

Ωστόσο η πραγματικότητα είναι περισσότερο σύνθετη δεδομένης της γενικευμένης ανασφάλειας που τροφοδοτεί την εγκληματικότητα και υπαγορεύει μορφές κοινωνικού ελέγχου που μειώνουν το επίπεδο προστασίας των ατομικών δικαιωμάτων. Με άλλα λόγια η πολύκροτη σχέση ελευθερίας και ασφάλειας στην «κοινωνία της βιντεοεπιτήρησης» είναι για άλλη μια φορά αντιφατική.

Εκτός από τη βασική διάκριση της, στη ασφάλεια του κράτους και του ατόμου (προσώπου) επιμέρους έννοιες της ασφάλειας του προσώπου, είναι η ατομική ασφάλεια και η κοινωνική ασφάλεια. Η επίκληση του αιτήματος για περισσότερη ασφάλεια απομονώνει μια όψη της ασφάλειας και την αναγορεύει σε συλλογικό δικαίωμα που υπερισχύει των ατομικών δικαιωμάτων, γιατί χωρίς την εξασφάλισή της, δεν διαμορφώνεται ευνοϊκό πλαίσιο για την άσκησή τους. Υφίσταται όμως πράγματι ένα αυτοτελές δικαίωμα στην ασφάλεια ή αυτό ενυπάρχει στην προστατευτική διάσταση των ατομικών δικαιωμάτων¹⁶⁷; Είναι προφανές ότι εάν η ασφάλεια θεωρηθεί ως

¹⁶⁶ Βλ. Παπαϊωάννου Ζ., ό.π., για την ανθρώπινη ζωή ως πτυχή της έννοιας της αξίας του ανθρώπου (άρθ. 2.1 και 5.2 Σ) που υπαγορεύει στην πολιτεία να την προστατεύει πρωταρχικώς έναντι κάθε άλλου αγαθού.

¹⁶⁷ Κατρούγκαλος Γ. Σ., Ελευθερία και Ασφάλεια στην κοινωνία της διακινδύνευσης, σελ.360-368 Βλ. Πρβ. Άρθρου 25 παρ. 1 Σ, Τα δικαιώματα του ανθρώπου ως ατόμου και μέλους κοινωνικού συνόλου και η αρχή του κοινωνικού κράτους διακαίου τελούν υπό την εγγύηση του κράτους.

ένα αυτοτελές έννομο αγαθό¹⁶⁸ και το δικαίωμα στην ασφάλεια ως υπερδικαίωμα είναι αναπόφευκτο ότι η πλάστιγγα θα γέρνει πάντα υπέρ της επίτευξης ασφάλειας με κάθε μέσο. Η ασφάλεια μετά τα γεγονότα της 11ης Σεπτεμβρίου 2001 έχει αναγορευτεί σε παγκόσμιο επίπεδο σε αυτοσκοπό με αποτέλεσμα να λειτουργεί ως εσωτερικός περιορισμός των ατομικών δικαιωμάτων¹⁶⁹.

¹⁶⁸ Παπαθεοδώρου Ζ., ό.π., σελ. 71, η δημόσια ασφάλεια δε συνιστά προστατευόμενο έννομο αγαθό αλλά κατάσταση σύγκλισης και προοπτικής της προστασίας όλων των έννομων αγαθών

¹⁶⁹ Βλ. Ανθόπουλος Χ., Κράτος πρόληψης και δικαίωμα στην ασφάλεια. Άρθρο από το συλλογικό έργο Ασφάλεια και δικαιώματα στην κοινωνία της διακινδύνευσης (βλ. ειδικές μελέτες / συλλογικά έργα), σελ.114,120,127 και Χρυσόγονος ό.π., σελ.149

ΑΝΤΙ ΕΠΙΛΟΓΟΥ

Η αναζήτηση της ισορροπίας μεταξύ βιντεοεπιτήρησης και προσωπικών δεδομένων

Η ισορροπία μεταξύ της ελευθερίας και της ασφάλειας του ατόμου δεν είναι ασφαλώς ένα ζήτημα που βγήκε στο προσκήνιο από την χρήση των συστημάτων βιντεοεπιτήρησης αλλά είναι εγγενής στη σχέση ατόμου και Κράτους. Σύμφωνα με την άποψη του Μάνεση η επίτευξη της ισορροπίας μεταξύ ελευθερίας και ασφάλειας είναι φλέγον ζήτημα της εποχής μας και σε ένα φιλελεύθερο και δημοκρατικό κράτος οι περιορισμοί της ατομικής και πολιτικής ελευθερίας δεν πρέπει να υπερβαίνουν ορισμένα όρια γιατί διαφορετικά τίθενται υπό αμφισβήτηση τα χαρακτηριστικά ενός τέτοιου κράτους ως φιλελεύθερου και δημοκρατικού¹⁷⁰. Η οριοθέτηση της χρήσης ελευθερίας – ασφάλειας είναι ένα ζήτημα που παραμένει άλυτο και οι απόψεις περιστρέφονται συχνά γύρω από την έννοια της στάθμισης¹⁷¹, χωρίς να απουσιάζουν και οι πιο ριζοσπαστικές προσεγγίσεις για την ύπαρξη ψευδοδιλήμματος. Είτε όμως δεχθούμε την αναγκαιότητα της στάθμισης είτε απορρίψουμε ως απαράδεκτο το ανωτέρω δίλημμα, η γενικευμένη προληπτική επιτήρηση χώρων με δημόσιο χαρακτήρα στο όνομα της ασφάλειας δεν συνάδει με την επιδιωκόμενη ισορροπία ασφάλειας / ελευθερίας και θέτει υπό αίρεση το δημοκρατικό χαρακτήρα της κοινωνίας. Δημοκρατία και γενικευμένη βιντεοεπιτήρηση δεν συμβιβάζονται και το πρόβλημα έγκειται στην ίδια τη χρήση του συστήματος παρακολούθησης. Όπως γράφει ο Baumler ακόμη κι αν μια από τις εκατοντάδες χιλιάδες κάμερες είναι σύμφωνη με τις προϋποθέσεις που θέτει το θεσμικό πλαίσιο και δικαιολογείται για λόγους ασφάλειας, δεν παύουν όλες μαζί να δημιουργούν

¹⁷⁰ Βλ. σχολιασμένα αποσπάσματα από τη μελέτη του Α. Μάνεση «το πρόβλημα της ασφαλείας του κράτους και η ελευθερία» Επιθεώρησης Δημοσίου Διακαίου και Διοικητικού Δικαίου, 6 (1962) στο βιβλίο Α. Μανιτάκης, τρομοκρατία και δικαιώματα. Από την ασφάλεια του κράτους στην ανασφάλεια του δικαίου (Σαββάλας 2004) 11 κ.ε., 159.

¹⁷¹ Χρυσόγονος ό.π., σελ. 152-154, δεν υφίσταται θέμα επιλογής μεταξύ ασφάλειας και ελευθερίας, το ζητούμενο είναι η επίτευξη ασφάλειας όχι σε βάρος της ελευθερίας αλλά στο πλαίσιο της ελευθερίας.

ένα δίκτυο επιτήρησης το οποίο λειτουργεί ως δηλητήριο για την ελευθερία και τη δημοκρατία¹⁷².

Ποιό όμως μπορεί να είναι το όριο βιντεοεπιτήρησης σε μια κοινωνία με την έννοια της ελευθερίας; το εν λόγω ερώτημα είναι βέβαιο ότι δεν μπορεί να έχει μια συνολική απάντηση που να ανταποκρίνεται στις ιδιαιτερότητες της κάθε κοινωνίας, ωστόσο θα πρέπει να λαμβάνεται υπόψη για τη χάραξη της γενικότερης πολιτικής στο ζήτημα της βιντεοεπιτήρησης αλλά και για την κατά περίπτωση εξέταση κάθε νέου συστήματος παρακολούθησης.

¹⁷² Baumler probleme :” hunderttausende von videokameras von denen jede einzelne noch so gut rechtlich und faktisch begrundbar ist, eine Struktur schaffen, die Gift fur die Freiheit und demokratie sind.”

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ελληνική

Αλιβιζάτος Ν.: Ιδιωτικότητα και δημοσιοποίηση, ΔιΜΕΕ 1/2005, σελ. 14-23.

Ανθόπουλος: Χ. Ανθόπουλος, Κράτος πρόληψης και δικαίωμα στην Ασφάλεια. Άρθρο από το συλλογικό έργο Ασφάλεια και δικαιώματα στην κοινωνία της Διακινδύνευσης, Ειδικές μελέτες - Συλλογικά έργα.

Ανθόπουλος 2007: Το δικαίωμα στη Δημόσια Ανωνυμία. Προστασία προσωπικών δεδομένων, ελευθερία του συνέρχεσθαι και ηλεκτρονικός έλεγχος των δημόσιων υπαίθριων συναθροίσεων, ΕφημΔΔ 6/Νοέμβριος-Δεκέμβριος 2007, σελ. 719-728

Αραβαντινός: Αραβαντινός Β, Εισαγωγή στη νομοπληροφορική και δικαιοκυβερνητική

Αργυρόπουλος: Χ. Δ. Αργυρόπουλος, Από τη «σιγουρότητα» στην ασφάλεια ή από τη νομιμότητα στη σκοπιμότητα. Άρθρο από το συλλογικό έργο τιμητικός τόμος για τον Ιωάννη Μανωλεδάκη. Δημοκρατία – Ελευθερία – Ασφάλεια, Ειδικές μελέτες - Συλλογικά έργα.

Αρμαμέντου – Σωτηρόπουλου ΕρμΝ2472: Π.Δ Αρμαμέντου – Β. Α. Σωτηρόπουλου, Προσωπικά Δεδομένα. Ερμηνεία Ν. 2472/1997, Εκδ. Σάκκουλα, Αθήνα – Θεσσαλονίκη, 2005

Αρμαμέντος – Σωτηρόπουλος 2008 : Π.Δ Αρμαμέντος – Β. Α. Σωτηρόπουλος, Προσωπικά Δεδομένα. Ερμηνεία κατ' άρθρο. Οι τροποποιήσεις του Ν. 2472/1997 από τους Ν. 3471/2006, και Ν. 3625/2007. Εκδ. Σάκκουλα, Αθήνα – Θεσσαλονίκη 2008.

Αυγουστιανάκης: Μ.Κ. Αυγουστιανάκης, Προστασία του ατόμου από την επεξεργασία προσωπικών δεδομένων. Προβλήματα και αντιμετώπιση από το Δίκαιο, ΔτΑ Νο 11,2001, σελ. 673-710

Βενιζέλος Ε: Το Αναθεωρητικό κείμενο, Αντ. Ν. Σάκκουλας, Αθήνα-Κομοτηνή, 2002

Γέροντας: Α. Γέροντας, Η συνταγματική κατοχύρωση της Αρχής της Αναλογικότητας, ΔτΑ Νο 34, σελ. 419-458

Γέροντας 2007: Α. Γέροντας, Η προστασία των προσωπικών δεδομένων – Δημόσια ασφάλεια ή προστασία των θεμελιωδών δικαιωμάτων; Παράλληλα μια συμβολή στη μελέτη του J. Rohl «Συλλογή πληροφοριών από τους συμπολίτες», ΕφάρμΔΔ Έτος Κ' 2007 (Επετειακό τεύχος), σελ. 31-68

Γεωργιάδης: Α. Γεωργιάδης Γενικές Αρχές Αστικού Δικαίου, Αθήνα – Κομοτηνή 2002.

Γνωμ. ΑΠΔΠΧ 1/2009: Γνωμοδότηση ΑΠΔΠΧ για την λειτουργία κλειστών κυκλωμάτων τηλεόρασης σε δημόσιους χώρους. www.dpa.gr

Γνωμ. ΑΠΔΠΧ 2/2010: Γνωμοδότηση ΑΠΔΠΧ για την λειτουργία κλειστών κυκλωμάτων τηλεόρασης σε δημόσιους χώρους. www.dpa.gr

Δαγτόγλου: Π.Δ. Δαγτόγλου, Συνταγματικό Δίκαιο – Ατομικά Δικαιώματα (Β' Αναθεωρημένη έκδοση). Εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα 2005

Δόνος: Π. Δόνος Η συνταγματική κατοχύρωση του δικαιώματος της προστασίας του πολίτη από την επεξεργασία των προσωπικών δεδομένων και τις αντίστοιχης ανεξάρτητης Αρχής, σε Παπαδημητρίου Γ. (επιμέλεια), Αναθεώρηση του Συντάγματος και εκσυγχρονισμός των θεσμών, Αντ. Ν. Σάκκουλας, Αθήνα –Κομοτηνή, 2000

Ετήσιες Εκθέσεις της Αρχής Προστασίας Δεδομένων Προσωπικού Χαρακτήρα 2005-2010. www.dpa.gr.

Ιγγλεζάκης: Ι.Δ. Ιγγλεζάκης, ευαίσθητα προσωπικά δεδομένα. Η επεξεργασία ειδικών κατηγοριών προσωπικών δεδομένων και οι συνέπειές της, Εκδ. Σάκκουλα, Αθήνα – Θεσσαλονίκη, 2004.

Καρτσιδου: Ι. Καρτσιδου. Η Συνταγματική προστασία της ιδιωτικότητας στο Δημόσιο Χώρο, Παραβίαση Ιδιωτικότητας – οι κάμερες. Εκδήλωση Ε.Νο.ΒΕ, 7 Απριλίου 2008, σελ. 49-72. Εκδ. Σάκκουλα Αθήνα – Θεσσαλονίκη 2009.

Καράκωστας: Ι. Καράκωστας, Η προστασία του ιδιωτικού βίου των προσώπων της επικαιρότητας από τη σκοπιά του συγκριτικού Δικαίου, ΔΕΕ 12/1999

Κατραμάδος: Δ. Κατραμάδος, Προστασία του ατόμου από την επεξεργασία προσωπικών δεδομένων Ν. 2472/1997. Δικλείδα Ασφαλείας ή κερκόπορτα για την κατάλυση των θεμελιωδών δικαιωμάτων του πολίτη; ΔτΑ 3/1999,

Καστανίδου: Ε. Συμεωνίδου – Καστανίδου, προσωπικά δεδομένα και διαδηλώσεις. Παρατηρήσεις στη γνωμοδότηση 14/2007 του εισαγγελέα του Αρείου Πάγου, ΠοινΔικ. 11/2007, σελ. 1280-1284.

Κατρούγκαλος: Γ.Σ. Κατρούγκαλου, Ελευθερία και Ασφάλεια στην «κοινωνία της διακινδύνευσης». Το παράδειγμα των παρακολουθήσεων, ΝοΒ τ.54 (2006) σελ. 360-374

Κατρούγκαλος 2007: Γ.Σ. Κατρούγκαλος, οι κάμερες παρακολούθησης, το λυκόφως των ανεξάρτητων Αρχών και η δοκιμασία του κράτους Δικαίου, εφημΔΔ 6/Νοέμβριος – Δεκέμβριος 2007, σελ. 752-762.

Κουράκης: Ν. Κουράκης Ασφάλεια και Ελευθερία. Τα μεταξύ τους στατικά και δυναμικά όρια, ΝοΒ Τ.54 (2006) ΣΕΛ. 1217-1226.

Κουτούπα-Ρεγκάκου: Ε. Κουτούπα – Ρεγκάκου, Αόριστες Έννοιες και Διακριτική ευχέρεια της διοικήσεως. Μελέτη στο Δ. Κοντόγιωργα-Θεοχαροπούλου/ Ε. Κουτούπα – Ρεγκάκου, Εμβάθυνση Δημοσίου Δικαίου. Εκδ. Σάκκουλα, Αθήνα – Θεσσαλονίκη 2005 σελ. 325-382

Λεβεντοπούλου: Μ. Λεβεντοπούλου, Η βιντεοεπιτήρηση και το δικαίωμα προστασίας προσωπικών δεδομένων. Εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα 2010

Λίβος: Ν. Λίβος Το πρόβλημα της Ασφάλειας και η Ασφάλεια ως πρόβλημα. Το παράδειγμα του ποινικού δικαίου. Άρθρο από το συλλογικό έργο Τιμητικός Τόμος για τον Ιωάννη Μανωλεδάκη Ι. Δημοκρατία – Ελευθερία – Ασφάλεια, Ειδικές μελέτες - Συλλογικά έργα.

Μάνεσης: Α.Ι. Μάνεσης, Συνταγματικά δικαιώματα Α'. Ατομικές Ελευθερίες (Εκδ. Σάκκουλα 1982).

Μαντακιοζίδης: Σ. Μαντακιοζίδης, Η νέα ρύθμιση του Ν. 3625/2007. Ερμηνεία και εφαρμογή από τη Σκοπιά του ποινικού Δικαίου. Άρθρο από το συλλογικό έργο Η ηλεκτρονική παρακολούθηση σε Δημόσιους χώρους, σε Ειδικές μελέτες - Συλλογικά έργα.

Μαντζούφας: Π. Μαντζούφας, Ασφάλεια και πρόληψη στην εποχή της διακινδύνευσης εισαγωγικά ερωτήματα και προβληματισμοί για το Συνταγματικό Κράτος, σε τιμητικό τόμο του Συμβουλίου της Επικρατείας – 75 χρόνια Εκδ. Σάκκουλα 2004, σελ. 55-72

Μαντζούφας 2008: Π. Γ. Μαντζούφας, προστασία προσωπικών δεδομένων και δημόσια ασφάλεια. Οι σταθμίσεις της Αρχής Προστασίας Δεδομένων Προσωπικών Χαρακτήρα στις αποφάσεις για τη χρήση καμερών κλειστού κυκλώματος σε υπαίθριους χώρους. Άρθρο από το Συλλογικό έργο Η ηλεκτρονική παρακολούθηση σε Δημόσιους Χώρους, Ειδικές μελέτες - Συλλογικά έργα.

Μανωλεδάκης: Ι. Μανωλεδάκης Ασφάλεια Κράτους ή Ελευθερία ; άρθρο από το συλλογικό έργο Α. Μανιτάκης – Α. Τάκης, Ειδικές μελέτες - Συλλογικά έργα.

Μανωλεδάκης 2005: Ι. Μανωλεδάκης, Δημοκρατία – Ελευθερία – Ασφάλεια. Το τρίπτυχο της ιδανικής Πολιτείας. Άρθρο από το Συλλογικό Έργο τιμητικός τόμος για τον Ι. Μανωλεδάκη, Ειδικές μελέτες - Συλλογικά έργα.

Μανωλεδάκης 2009: Ι. Μανωλεδάκης, Εισαγωγική ομιλία, στο παραβίαση παραβίαση της Ιδιωτικότητας – Οι κάμερες. Εκδήλωση της Ε.ΝΟ.ΒΕ, 7 Απριλίου 2008, σελ. 5-8, Εκδ. Σάκκουλα, Αθήνα - Θεσσαλονίκη 2009

Μαυριάς: Κ.Γ Μαυριάς, Το συνταγματικό δικαίωμα ιδιωτικού βίου. Εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα 1982.

Μήτρου απόφαση : Λ. Μήτρου, παρατηρήσεις επί της υπ’ αριθμόν 2765/2005 απόφασης του Μον. Πρωτ. Πατρών, τοΣ 2006 /1, 254-265.

Μήτρου Πρ.Δεδ: Λ. Μήτρου, προστασία προσωπικών δεδομένων στα Πρακτικά Ημερίδας (29-10-2002) η «ανεξαρτησία» των ανεξάρτητων Αρχών. Προβληματισμοί και ελπίδες ενός νέου θεσμού (Εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα 2003) σελ. 51-66.

Μήτρου 2008: Λ. Μήτρου, Η ρύθμιση του Ν. 3625/2006 – εκτός ελέγχου της Ανεξάρτητης Αρχής η παρακολούθηση στους υπαίθριους χώρους; Άρθρο

από το Συλλογικό έργο Η ηλεκτρονική παρακολούθηση σε δημόσιους χώρους, Ειδικές μελέτες - Συλλογικά έργα.

Νάιντος : Χ. Δ. Νάιντος, Αποδεικτικές Απαγορεύσεις, εκδόσεις Σάκκουλα Αθήνα – Θεσσαλονίκη 2010. σελ.270-275

Πανούσης: Γ. Πανούσης, Ανεπάρκεια το σκιάχτρο της Παγκοσμιοποίησης. Άρθρο από το συλλογικό έργο Ασφάλεια και Δικαιώματα στην κοινωνία της Διακινδύνευσης, Ειδικές μελέτες - Συλλογικά έργα.

Παπαδόπουλος : Ν. Παπαδόπουλος, Προστασία του απορρήτου της επικοινωνίας. Ερμηνευτική προσέγγιση του άρθρου 19 του Συντάγματος της Ελλάδας, εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη, 2008

Παπαθεοδώρου: Θ. Π. Παπαθεοδώρου, Ασφάλεια: Δικαίωμα του πολίτη ή άλλοθι ποινικοποίησης. Άρθρο από Συλλογικό έργο Ασφάλεια και Δικαιώματα στην Κοινωνία της Διακινδύνευσης, Ειδικές μελέτες - Συλλογικά έργα.

Παπαθεοδώρου, Δημόσια Ασφάλεια: Θ.Π Παπαθεοδώρου Δημόσια Ασφάλεια και αντεγκληματική πολιτική. Συγκριτική Προσέγγιση. Εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη 2005 (Β' έκδοση).

Παπαϊωάννου: Ζ. Παπαϊωάννου, Η ηλεκτρονική επιτήρηση Δημοσίων Συναθροίσεων και συγκεντρώσεων από τις Αστυνομικές Αρχές, ΕφημΔΔ 6/Νοέμβριος – Δεκέμβριος 2007,

Παπαϊωάννου, Αστυνομικό Δίκαιο: Ζ. Παπαϊωάννου Η λειτουργική αρμοδιότητα του Αστυνομικού Προσωπικού της Ελληνικής Αστυνομίας (β. έκδοση) Εκδ. Σάκκουλα, Αθήνα – Θεσσαλονίκη, 2006

Παραράς: Πέτρος Παραράς, Σύνταγμα και Ευρωπαϊκή Σύμβαση Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, δεύτερη έκδοση, εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκουλας Αθήνα – Κομοτηνή 2001

Παρασκευόπουλος: Ν. Παρασκευόπουλος : Ασφάλεια Κράτους και ανασφάλεια Δικαίου. Άρθρο από το συλλογικό έργο Α. Μανιτάκης – Α. Τάκης (βλ. ειδικές μελέτες/ Συλλογικά έργα) σελ. 42-58

Πινακίδης: Γ.Ν Πινακίδης , Η ρήτρα της Δημοκρατικής κοινωνίας στην Ευρωπαϊκή Σύμβαση Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, Εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα 2007

Ράϊκος Α., Συνταγματικό Δίκαιο, Θεμελιώδη Δικαιώματα, τόμος 2^{ος} , δεύτερη έκδοση Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλας 2002, σελ. 250 επ.

Ρεθυμιωτάκη: Ε. Ρεθυμιωτάκη θεσμική προστασία των προσωπικών δεδομένων υπό το πρίσμα της Κοινωνιολογίας του Δικαίου σε ΚριτΕ 2003/2,

Ρούκουνας: Ε. Ρούκουνας, Διεθνής Προστασία των Ανθρώπινων Δικαιωμάτων, Εκδ. Εστία 1995

Σταθάκης: Α. Γ. Σταθάκης Η στάθμιση του αγαθού της ασφάλειας και του δικαιώματος για σεβασμό της ιδιωτικής ζωής στη Νομολογία του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου των Δικαιωμάτων του ανθρώπου. Άρθρο από το Συλλογικό Έργο Η ηλεκτρονική παρακολούθηση σε Δημόσιους Χώρους, Ειδικές μελέτες - Συλλογικά έργα.

Σωτηρόπουλος: Β. Α Σωτηρόπουλος Η Συνταγματική προστασία των προσωπικών δεδομένων. Εκδ. Σάκκουλα, Αθήνα – Θεσσαλονίκη, 2004

Σωτηρόπουλος Αρχή: Β. Σωτηροπούλου, Η αρχή «εν αμφιβολία, υπέρ του υποκειμένου» στο δίκαιο προστασίας προσωπικών δεδομένων, ΝοΒ τ. 53 (2005) 1202-1212

Τζέμος: Β. Γ. Τζέμος, τα κρατικά καθήκοντα προστασίας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, ΔτΑ νο 34, 2007, σελ. 471-492

Τζέμος 2008: Β. Γ. Τζέμος, οι κάμερες στους δρόμους υπό το φως της απόφασης 58/2005 της Αρχής Προστασίας Προσωπικών Δεδομένων, ΔτΑ νο 39/2008, σελ. 913-923

Τιντζογλίδου: Ν. Τιντζογλίδου, Ο εγγυητικός ρόλος των παρόχων στη διαδικασία άρσης του απορρήτου, ΔΙΜΕΕ 3/2010,

Τσάτσος: Δ.Θ. Τσάτσος, Ασφάλεια versus Ελευθερία: Η ευρωπαϊκή διάσταση, Άρθρο από το συλλογικό έργο Ασφάλεια και δικαιώματα στην κοινωνία της διακινδύνευσης, Ειδικές μελέτες - Συλλογικά έργα.

Χαραλαμπάκης: Α. Χαραλαμπάκης, Το αξιόποινο των υποκλοπών και η δικονομική μεταχείριση του προϊόντος τους, ΝοΒ 2002,

Χρυσόγονος: Κ. Χ. Χρυσόγονος Ατομικά και κοινωνικά Δικαιώματα – 3^η αναθεωρημένη έκδοση. Εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη 2006.

Χρυσόγονος 2005: Κ.Χ. Χρυσόγονος, το θεμελιώδες δικαίωμα στην ασφάλεια και Δικαιώματα στην κοινωνία της Διακινδύνευσης, Ειδικές μελέτες - Συλλογικά έργα.

Ξενόγλωσση

Austria: S. Ney & Pichler, Video surveillance in Austria, Urbaneye Working papers Series, Working Paper No 7 (2002), www.urbaneye.net/results.htm

Baumler : H. Baumler Probleme der Videoaufzeichnung und – uberwachung aus datenschutzrechtlicher Sicht – Vortrag auf dem 8. Wiesbadener Forum Dateschutz am 19. November 1999 in Wiesbaden 1999. [www.datenschutzzentrum.de /video/video.htm](http://www.datenschutzzentrum.de/video/video.htm)

Baumler, Grenzen : H. Baumler, Datenschutzrechtliche Grenzen der Videouberwachung-beitrag van Dr. Helmut Baumler zur Fachkonferenz “risiken und Grenzen der Videouberwachung” des Landesbeauftragten fur den datenschutz Mecklenburg-Vorpommern am 7./8. November 2000 in Schwerin (2000). <https://www.datenschutzzentrum.de/video/videomv.htm>

Bogard : W. Bogard, welcome to the Society of Control: the simulation of Surveillance Revisited, άρθρο από το Συλλογικό έργο K.D Haggerty- R.V. Ericson Ειδικές μελέτες – Συλλογικά έργα.

CCTV Impact : M.Gill-A. Spriggs, Assesing the impact of CCTV, Home office research Study 292, London: Home office 2007. (www.homeoffice.gov.uk/cctv/cctvminisite4.htm)

Doyle : A. Doyle, An alternative Current in Surveillance and Control: Broadcasting Surveillance Footage of Crimes, άρθρο από το συλλογικό έργο K.D. Heggerty-R.V. Ericson, Ειδικές Μελέτες - Συλλογικά έργα.

Goold: B.J Goold, Public Area Surveillance and Police Work: the impact of CCTV on police behavior and autonomy, *Surveillance and Society* 1 (2): σελ. 191-203 (2002).

Gras : M.L Gras, The legal Regulation of CCTV in Europe, *Surveillance and Society* 2 (2/3): 216-219 (2004)

Leopold: M. McCahil/C. Norris, Literature Review, Urbaneye Working papers Series, Working Paper No 2 (2002).

Marx : G. T Marx, varieties of personal information as Influences on Attitudes towards Surveillance άρθρο από το Συλλογικό έργο K.D. Haggerty - R.V. Ericson Ειδικές μελέτες – Συλλογικά έργα.

Slobogin : C. Slobogin, Public Privacy: camera Surveillance of Public places and the right to Anonymity, *Mississippi Law Journal*, 72.2002. 213 επ.

Surveillancereport : K.Ball/ D. Lyon/ D. Murakami Wood / C. Norris / C. Raab, A report on the surveillance society (For the information Commissioner by the surveillance Studies Network). Σεπτέμβριος 2006. http://www.ico.gov.uk/upload/documents/library/data_protection/practical_application/surveillance_society_full_report_2006.pdf

Taylor : N. Taylor, State Surveillance and the right to Privacy, *Surveillance and Society* 1 (1): 66-85 (2002).

Video-protection: La video-protection. Conditions d' efficacite et criteres d' evaluation. Institut national des hautes etudes de securite (INHS)- Μάιος 2008. <http://www.unapm.org/ftp/article/625/rapportvideoprotection1.pdf>

Videosurveillance : J. Ruegg, A. Flueckiger, V. November, F. Klauser: Videosurveillance et risques dans L' espace a usage public. Centre d' etude, de technique et d' evaluation legislatives, Universite de Geneve (Travaux CETEL, no 55) Σεπτέμβριος 2006. <http://www.unige.ch/droit/cetel/publications/travauxCETEL55.pdf>.